

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
FINANCIRANJE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

Ljubljana, avgust 2015

MAŠA LEPOŠA

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Maša Lepoša, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom *Financiranje socialnega podjetništva v Sloveniji*, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Boštjanom Antončičem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela,
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem:
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami),
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega magistrskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 22.8.2015

Podpis avtorice:

KAZALO

UVOD	1
1 SOCIALNO PODJETNIŠTVO.....	2
1.1 Razvoj socialnega podjetništva	2
1.1.1 Razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.....	5
1.2 Definicija socialnega podjetništva	6
1.2.1 Razmerje med socialnim podjetništvom in socialno ekonomijo.....	6
1.2.2 Socialno podjetništvo	8
1.3 Socialno podjetništvo po svetu.....	9
1.4 Učinki socialnega podjetništva.....	11
1.4.1 Merjenje učinkov socialnega podjetništva	13
2 FINANCIRANJE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA.....	16
2.1 Podporno okolje	16
2.1.1 Podpora na ravni Evropske unije	16
2.1.2 Podpora na nacionalni ravni	17
2.2 Viri financiranja	21
2.2.1 Prihodki od prodaje blaga in storitev	22
2.2.2 Nepovratna sredstva v okviru projektnega financiranja.....	23
2.2.3 Donacije, sponzorstva in članarine.....	28
2.2.4 Lastniški kapital	28
2.2.5 Dolžniški kapital	29
2.2.6 Javno-zasebno partnerstvo	31
2.2.7 Alternativni finančni mehanizmi.....	31
2.3 Primera dobrih praks v svetu in Evropi.....	33
2.3.1 Banka Grameen v Bangladešu	33
2.3.2 Skupnost San Patrignano v Italiji	35
3 ŠTUDIJE PRIMEROV FINANCIRANJA SOCIALNIH PODJETIJ V SLOVENIJI.....	38
3.1 Analiza treh primerov dobre prakse	41
3.1.1 Eko socialna kmetija Korenika	41
3.1.2 Socialna trgovina Sotra	44
3.1.3 Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba, nova raba	46
3.2 Izzivi na področju financiranja socialnega podjetništva v Sloveniji.....	48
3.2.1 Podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.....	49
3.2.2 Viri financiranja socialnih podjetij v Sloveniji	50
SKLEP.....	58
LITERATURA IN VIRI	61
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Organizacijske oblike socialne ekonomije.....	5
Slika 2: Tridelno presečno razumevanje socialne ekonomije	7
Slika 3: Število organizacij socialne ekonomije v državah EU	11
Slika 4: Delež zaposlenih na področju socialne ekonomije v državah EU	12
Slika 5: Struktura financiranja za socialna podjetja	22
Slika 6: Upravičenost do sredstev strukturnih skladov (ESS in ESRR) 2014 – 2020	25
Slika 7: Shema delovanja obveznic z družbenim učinkom	32
Slika 8: Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah Slovenije (v %)	39
Slika 9: Razvojni zaostanki Pomurja glede na kazalnike razvoja	40

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povzetek odgovorov predstavnikov v raziskavo vključenih socialnih podjetij	54
--	----

UVOD

V luči nedavne finančne krize vse več ljudi dvomi v ustreznost organizacije današnje ekonomije ter predvsem v osnovne vzgibe le-te. Omenjeno problematiko je odlično povzel ameriški predsednik Barack Obama, ko je svet pozval k premisleku z naslednjimi besedami: »Dobiček je le rezultat in nikakor ne razlog naše aktivnosti. Vprašati se moramo, ne zgolj ali so naša dejanja dobičkonosna, temveč predvsem ali so prava.«

Pomembno se je zavedati, da učinkovitost ni vse. Finančna kriza je osvetlila potrebo po zasledovanju višjih ciljev, pri čemer Coyle (2011, str. 234) kot enega ključnih izpostavlja poštenost. Yunus (2009, str. 38) opozarja, da je kriza posledica razvojnih politik in sistemov, ki so kapital in dobiček, kot edina motiva razvoja, postavile nad človeka in naravo. Z zahtevo, da morajo podjetja obvezno stremeti k maksimiranju dobička, smo ustvarili svet, ki se trudi prezreti večdimenzionalnost človeške narave, zaradi česar je gospodarstvo nezmožno odgovoriti na najbolj pereče okoljske in družbene probleme.

Socialno podjetništvo predstavlja manjkajoči delček tržnega kapitalističnega sistema in uvaja trajnostne principe pri obravnavanju globalnih razvojnih ciljev z osnovnim namenom zagotavljanja družbenega blagostanja. Socialna ekonomija, vključujoč nesistematične, samoorganizirane oblike korekcij tržnih nepravilnosti, je svojo energijo sprva črpala predvsem iz neodvisnega prostovoljnega sektorja. V času pospešene globalizacije trgovine se v ta pol-reguliran sektor vse intenzivneje vpletata še država in tržni sektor (Kramberger, 2010, str. 108).

Socialno podjetništvo predstavlja tržen odgovor na reševanje socialnih, okoljskih, lokalnih in drugih problemov in ima za primaren cilj zagotavljanje družbenega blagostanja. Smiselno je izpostaviti pomen doseganja ravnovesja med družbeno in ekonomsko dimenzijo socialnega podjetništva, prevlada ene izmed njiju namreč pomeni nevarnost za obstoj socialnega podjetja. Medtem ko socialna dimenzija skrbi za iskanje in reševanje socialnih problemov, ekonomska dimenzija skrbi, da je to izvedeno na učinkovit in finančno vzdržen način.

Namen magistrskega dela je na podlagi analize podpornega okolja in glavnih virov financiranja socialnega podjetništva v Sloveniji in tujini identificirati ključne izzive za prihodnost.

Temeljna raziskovalna vprašanja magistrskega dela bodo:

- Kateri so ključni učinki socialnega podjetništva?
- Kakšno je podporno okolje in kateri so glavni viri financiranja socialnih podjetij v tujini?
- Kakšno je podporno okolje in kateri so glavni viri financiranja socialnih podjetij v Sloveniji?
- Kako podporno okolje in možnosti financiranja v Sloveniji ocenjujejo v okviru študij primerov obravnavana socialna podjetja?
- Kateri so ključni izzivi na področju financiranja in razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji?

Vezano na **metodologijo raziskovanja** bodo v okviru magistrskega dela uporabljeni naslednji viri podatkov:

- Primarni viri podatkov, ki so definirani kot viri, ki jih raziskovalec zbere posebej za namene raziskave. Primarne vire podatkov bom pridobila na podlagi izvedbe poglobljenih intervjujev s predstavniki izbranih socialnih podjetij.
- Sekundarni viri podatkov, ki predstavljajo že dostopne oziroma objavljene podatke. V okviru magistrske naloge bom analizirala obstoječo literaturo in vire s področja obravnavane problematike.

Za namene izvedbe raziskave bom uporabila kvalitativno metodo, ki predpostavlja raziskavo manjšega števila anketirancev. Manoilov (2010, str. 11-12) kot ključno pomanjkljivost tovrstne metode sicer izpostavlja nezmožnost sklepanja na širše populacije posameznikov, vendar je možno po drugi strani pridobiti informacijsko bogate podatke oziroma globinski vpogled v anketirance in raziskovano problematiko. Glavni tehniki zbiranja kvalitativnih primarnih podatkov sta poglobljeni intervju ter fokusne skupine, sama bom za namene dotične raziskave uporabila poglobljeni intervju.

1 SOCIALNO PODJETNIŠTVO

1.1 Razvoj socialnega podjetništva

Pojem socialna ekonomija je prvi uporabil francoski liberalni ekonomist Charles Dunoyer v delu *Treatise on Social Economy* leta 1830. Etičen pristop k ekonomiji je zagovarjal tudi angleški filozof John Stuart Mill v delu *Principles of Political Economy* iz leta 1848, ki je kot etična opredelil tista dejanja, ki prispevajo k sreči vseh ljudi, prispeval pa je tudi k sprejetju prvega zakona o zadrugah (angl. *cooperatives*, sopomenka: kooperative) na svetu v Veliki Britaniji leta 1852. Kasneje je njuno delo nadaljeval ekonomist Leon Walras v svojem delu o socialni ekonomiji in delitvi družbenega bogastva iz leta 1896 (*Études d'économie sociale; Théorie de la répartition de la richesse sociale*) (Črnak-Meglič, 2010).

Do konca 18. stoletja so se v skladu s socialnimi potrebami skupnosti razvijale predvsem dobrodelne organizacije, vzajemne organizacije in zadruge, aktivne predvsem na področju socialnega dela, zdravstvene nege, zagotavljanja stanovanj in izobraževanja. Tovrstne organizacije so delovale ob podpori države, katere korist je bila predaja določenih odgovornosti. S koncem 18. stoletja po izbruhu francoske revolucije se je po vsej Evropi, razen v Angliji, razširilo neodobravanje ter sum v namene dobrodelnih ustanov. Pripisovali so jim povezavo s katoliško cerkvijo ter se jih kot vmesnega člana med vlado in posamezniki želeli znebiti. Sumničavost povezana z delovanjem neprofitnih organizacij je povzročila njihovo izolacijo ali pa so bile tovrstne organizacije onemogočene z vpeljavo zakonskih aktov, ki so njihove aktivnosti dodelili v izvajanje javnim institucijam pod nadzorom države. Podoben učinek sta dosegla tudi fašizem in nacizem, pod vplivom katerih so bile neprofitne organizacije bodisi vključene v birokratski mehanizem države bodisi onemogočene. Tretji faktor, ki je vplival na razvoj neprofitnih organizacij v Evropi, je nastop moderne države blaginje v začetku 20. stoletja, v okviru katere ključno vlogo na področju zagotavljanja skupnih, javnih dobrin in storitev igrajo organi države (Borzaga & Santuari, 2003, str. 34-35).

Kot posledico omenjenih zgodovinskih gibanj Borzaga in Santuari (2003, str. 34-35) navajata naslednje možnosti:

- neprofitne organizacije so bile preoblikovane in umeščene v okvir javnega sektorja,
- neprofitne organizacije so bile vključene v sistem socialnega skrbstva, s čimer so izgubile svojo avtonomnost in bile podrejene administrativnim in birokratskim okvirom,
- neprofitnim organizacijam je bil preprečen razvoj produktivnih aktivnosti, torej poslovanja, s čimer jim je bila prepuščena zgolj vloga zastopnikov.

V 80. letih prejšnjega stoletja se je pričel evropski sistem državne blaginje vse bolj dušiti pod bremenom finančnih in organizacijskih težav. Padeč v stopnji ekonomske rasti in porast brezposelnosti sta bila ključna faktorja za nastop krize. V prvi fazi se je večina evropskih držav odzvala z reformo nadomestil za brezposelnost in z drastičnim zmanjšanjem sredstev namenjenih storitvam na področju sociale. Reforme niso prinesle zelenih rezultatov, temveč zavedanje, da velike strukturne spremembe zahtevajo širšo reformo sistema blaginje. Nastopila je privatizacija socialnih storitev, pri čemer so finančno odgovornost zadržali javni organi, zagotavljanje storitev pa je bilo dodeljeno privatnim podjetjem. Decentralizacija in posledično prenos odgovornosti na lokalne oblasti, bliže potrebam prebivalcev, sta povzročili boljše sprejemanje pobud civilne družbe ter uspešnejše pridobivanje javnih sredstev. Nastop krize ter sledeče reforme so privedle do preporeda neprofitnega sektorja. Ob nastopu krize je šlo predvsem za prostovoljno delo z namenom zagotavljanja socialnih storitev za prizadete skupine, katerih potrebe niso bile zajete v okviru javnih socialnih politik. Z uvedbo reform se je okrepilo tudi sodelovanje neprofitnega sektorja z javnimi organi, ki je bilo dodatno podprto z uvedbo bolj sistematičnih politik financiranja neprofitnih organizacij. Poleg porasta v številu Borzaga in Santuari (2003, str. 38-42) izpostavljata nekatere ključne značilnosti neprofitnih organizacij nove dobe:

- produktivno in podjetniško obnašanje z namenom zagotavljanja potrebnih storitev in ne zgolj zastopanje interesov in financiranje na podlagi donacij, prostovoljnega dela in javnih sredstev,
- avtonomnost v smislu samostojnega pridobivanja virov ter neodvisnost v odnosu do javnih organov,
- težnja po inoviranju z namenom zagotavljanja široke ponudbe socialnih storitev,
- poslanstvo zagotavljanja delovnih mest predvsem za težje zaposeljive osebe,
- poudarjanje lokalnega pomena njihove aktivnosti z zadovoljevanjem potreb lokalne skupnosti,
- cilj je socialne narave, dobiček se ne deli, odločanje je demokratično.

Ob koncu 19. stoletja organizacije neprofitnega sektorja postajajo vse bolj samostojne in podjetniške, od koder tudi vpeljava novega izraza socialno podjetništvo (Borzaga & Santuari, 2003, str. 33). Povpraševanje po socialnem podjetništvu se torej pojavlja kot posledica neravnovesij na naslednjih področjih:

- zmanjšanje javne ponudbe socialnih produktov in storitev,
- povečan konkurenčni pritisk v neprofitnem sektorju,
- porazdelitev bogastva in blaginje,
- spremenjena in izzvana makroekonomska situacija kot posledica zloma državnega sistema blaginje,
- povečan finančni pritisk na socialne organizacije,
- povečani stroški na mnogih področjih socialnih storitev,

- zmanjšanje javne podpore in donacij.

Že od nekdaj so se pojavljale različne organizacije miloščinskega tipa (npr. fundacije, bolnišnice, bratstva), industrijska revolucija in naraščanje delavstva pa sta pomenila dodatno spodbudo sprva za organiziranje delavcev v sindikalne organizacije (angl. *trade unions*), kasneje pa tudi za nastanek vzajemnih, solidarnih in podobnih podpornih organizacij za ogrožene delavce in njihove družine. Obenem se v evropskih državah pojavijo različne iniciative, v Angliji je v letu 1844 npr. ustanovljena grosistična zadruga (*Rochdale Society of Equitable Pioneers*), katere principi delovanja postanejo leta 1895 ob ustanovitvi *Co-operative Alliance* v Londonu tudi splošni principi delovanja zadrug (Vesel, 2010, str. 22-23).

Socialno podjetništvo se je kot obrambni vzorec samopomoči in samoorganiziranja delavstva pojavilo v Angliji, zibelki tovarniškega kapitalizma, leta 1840 s spontanim ustanavljanjem delavskih zadrug z namenom zagotovitve cenovno dostopne kakovostne hrane za izkoriščane tovarniške delavce. Prva regulacija je bila sprejeta leta 1852. Pojav socialnega samoorganiziranja se je v Angliji znova obudil v poznih 80. in 90. letih 20. stoletja v času radikalnega zasuk ameriške in britanske vlade k neoliberalnemu konservatizmu, katerega učinki so bili predvsem fleksibilizacija trga dela v korist menedžmenta, večanje plačnih nesorazmerij, težje življenjske razmere za delavce ter individualizacija tveganj. Liberalizacija trgov se je hitro razširila tudi v druge države sedanje EU. V tem času nastopi splošna težnja, da naj se z negativnimi učinki močnejšega tržnega diktata (izkoriščanje naravnih virov, finančna nestabilnost, socialni problemi) ukvarja socialno podjetništvo (Kramberger, 2010, str. 108).

Po letu 1970 je socialna ekonomija v Evropi delovala izključno preko zadrug. Leta 1977 je Evropska komisija oblikovala t.i. tretji sektor, v katerega so vključene zadruge, različna društva in zveze ter neprofitne organizacije ter v okviru Direktorata za podjetja in industrijo ustanovila posebno enoto za socialno ekonomijo (Lužar et al., 2005, str. 9).

Evropska komisija (2013, str. 22-29) kot ključne akterje socialne ekonomije opredeljuje:

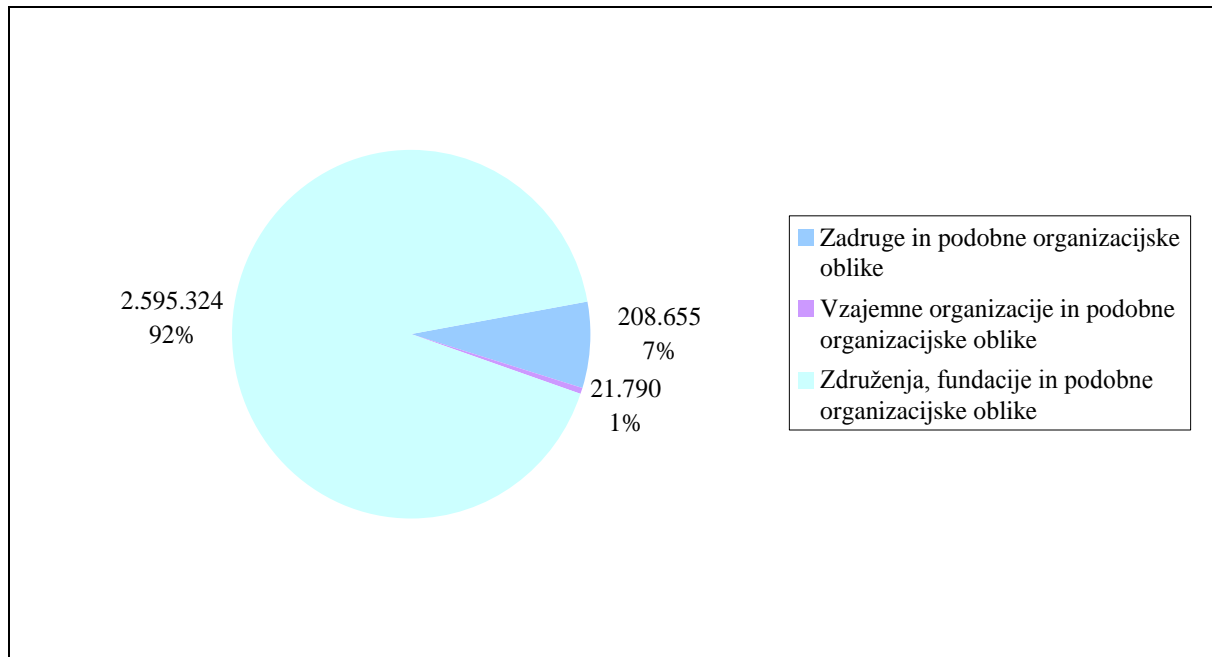
- Zadruga (angl. *cooperative enterprises*) kot avtonomne skupine prostovoljcev s skupnim ekonomskim, socialnim in kulturnim ciljem združene v podjetje v skupni lasti in z demokratičnim odločanjem.
- Vzajemne organizacije (angl. *mutual societies*) kot združenja, ki nudijo storitve zavarovanja v korist svojih članov in ki temeljijo na recipročnih pogodbah ter zagotavljanju koristi v zameno za sodelovanje.
- Združenja (angl. *associations*) predstavljajo skupino ljudi združenih s skupnim namenom in lahko delujejo v formalni ali neformalni obliki. Za tovrstne organizacije se uporabljajo različna imena kot na primer neprofitne organizacije, prostovoljne organizacije, nevladne organizacije, itd.
- Fundacije (angl. *foundations*) so pravni subjekti ustvarjeni z namenom doseganja specifičnih ciljev s pomočjo zbiranja finančnih sredstev.

Socialna podjetja so bila v državah, kjer je pravna oblika združenja omogočala dovolj svobode na področju prodaje blaga in storitev, večinoma registrirana kot združenja (npr. Francija, Belgija). V državah s strožjimi omejitvami trgovanja, kot na primer v severnoevropskih državah in Italiji, se je pogosteje pojavljala oblika zadrug. V mnogih državah, vključujoč Avstrijo, Nemčijo in Švico, kjer socialna podjetja še zmeraj delujejo na podlagi starih pravnih predpisov, so se te oblike obdržale. V drugih državah so z letom 1990 v

veljavo stopili specifični pravni predpisi bodisi preko prevzema združnega modela in ustvarjanja socialnih zadrug bodisi preko predpisov, ki obliko določajo predvsem glede na strukturne značilnosti socialnih podjetij (European Commission, 2013, str. 41).

Slika 1 prikazuje število posameznih oblik socialnega podjetništva v EU (European Commission, 2013, str. 46). Kot razvidno prevladujejo združenja in fundacije oz. podobne organizacijske oblike.

Slika 1: Organizacijske oblike socialne ekonomije

Vir: European Commission, Social economy and social entrepreneurship, 2013, str. 46.

1.1.1 Razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji

Določene pojavne oblike socialne ekonomije, na primer zadruga in fundacije, so v Sloveniji prisotne že stoletja. **Zadruga** v glavnem povezujejo kmete in obrtnike, žal pa le-te niso dosegle razvojnega dometa združnih gibanj v nekaterih državah EU, prav tako se niso razvile oblike delavskih in socialnih zadrug. Od leta 1990 se lahko združna oblika uporablja v katerem koli gospodarskem sektorju, vendar se v Sloveniji zadruga še vedno pojmuje kot oblika organizacije, ki je primerna samo za sektor kmetijstva in gozdarstva (Zadružna zveza Slovenije, 2015). Kljub temu združništvo v Sloveniji povezuje zgledno število deležnikov in neposredno zagotavlja več kot 4.000 delovnih mest (Kovač, 2010, str. 10).

Pričetki združništva v Sloveniji segajo v leto 1872, ko je bila ustanovljena prva kreditna zadruga v Ljutomeru, leta 1883 pa je bila v Celju ustanovljena tudi prva združna zveza pod imenom Zveza slovenskih posojilnic. Zadružna zveza Slovenije danes združuje veliko število zadrug predvsem na področju kmetijstva in kmetijske proizvodnje. Slovenska vlada se je leta 1997 lotila poskusnega razvoja združništva, kar je sicer odprlo nekaj možnosti za razvoj zadrug storitvenega in proizvodnega tipa, vendar je bilo v okviru projekta predvideno tudi organiziranje solastniških podjetij, zavodov in društev, kar kaže na precejšnje nepoznavanje

njihovega delovanja. Podoben projekt je bil mnogo bolje zastavljen v Franciji, kjer so zadruga, skupaj z italijanskimi in španskimi, zasnovale poseben tip bilance imenovan socialna bilanca, ki jo te zadruga oddajajo skupaj s klasičnimi poslovnimi bilancami. Tovrstne bilance zajemajo podatke o zadovoljstvu zaposlenih in koristnikov uslug zadruga ter skladnost delovanja zadruga v okviru lokalne skupnosti. Pri nas je kot ključno omejitev na področju delovanja zadruga moč izpostaviti onemogočeno konkuriranje na razpisih za pridobivanje javnih sredstev in sredstev namenjenih nepridobitnim organizacijam. Kljub temu da je slovenski Zakon o zadrugah primerljiv z italijanskim, zakonodajalec ni predvidel podzakonskih aktov in politik, s čimer je tudi eksperimentalni razvoj zadruga po letu 2000 zamrl. Nastalo je Združenje zadruga, ki je skušalo izboljšati pogoje za delovanje zadruga, vendar je ob zaključku projekta SCOPE II prenehalo delovati (Vesel, 2010, str. 26-29).

Ideje socialne ekonomije se v Sloveniji v večji meri uresničujejo predvsem preko združništva, ki sicer v svoji zakonodaji nima posebej definiranega načela nepridobitnosti, preko vzajemnih družb, ki v slovenski praksi ne zagovarjajo dosledno načel delovanja v korist članstva in participacije članstva pri odločanju (primer Vzajemne), preko invalidskih podjetij, ki jih ustanavljajo organizacije zasebnega sektorja ter preko različnih tržnih programov organizacij tretjega sektorja, ki se v praksi na področju socialnega varstva večkrat uresničujejo preko programov socialnega vključevanja za težje zaposeljive skupine ljudi (Zdravec, 2009). V Sloveniji se socialno podjetništvo trenutno razvija predvsem preko invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov, ki delujejo na podlagi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-UPB2). Po tem zakonu velja, da lahko gospodarska družba posluje kot **invalidsko podjetje**, če tekom celotnega poslovnega leta zaposluje in usposablja najmanj 40% invalidov od vseh zaposlenih v družbi (Ur. l. RS, št. 16/2007). Zaposlitvena rehabilitacija je za vse vključene invalidne osebe po tem zakonu obvezna, predstavlja namreč prvi korak do zaposlitve. V Sloveniji je trenutno zaposlenih skoraj 32.000 invalidov, kar pomeni 3,9% vseh zaposlenih. Leta 2008 je bilo v Sloveniji 169 invalidskih podjetij, pri čemer je skoraj 57% teh podjetij delovalo na področju predelovalnih dejavnosti (Zidar & Rihter, 2010, str. 69-70).

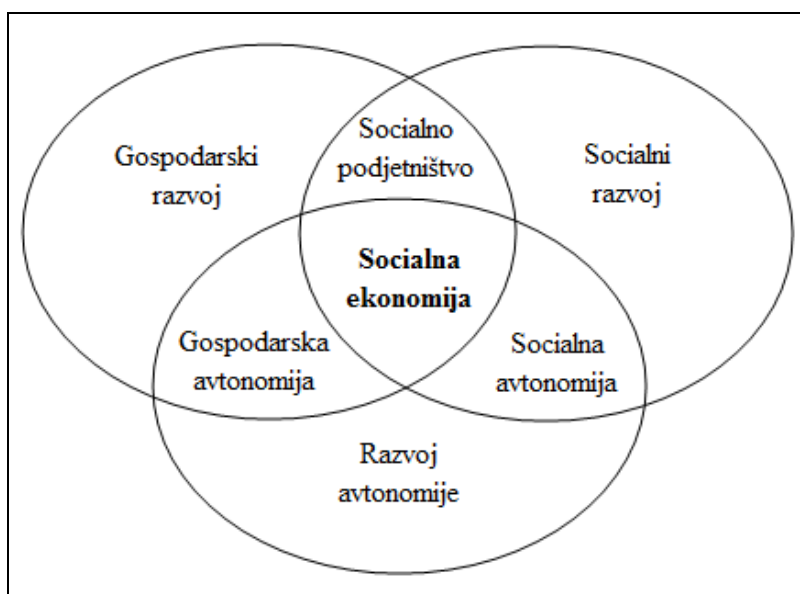
1.2 Definicija socialnega podjetništva

1.2.1 Razmerje med socialnim podjetništvom in socialno ekonomijo

Mesojedec et al. (2012, str. 13) socialno ekonomijo definirajo kot ekonomijo, ki je med zasebnim (motiv dobička) in javnim sektorjem (motiv javnega, skupnega dobrega). Slapnik (2010, str. 14) socialna podjetja uvršča v tretji oz. nevladni sektor, med zasebne neprofitne organizacije. Socialna podjetja se torej razlikujejo od organizacij zasebnega sektorja, katerih temeljni motiv je dobiček, razlikujejo pa se tudi od organizacij javnega sektorja, pri izpolnjevanju svojega poslanstva so namreč samostojne, delujoč po načelu »en član, en glas«.

Radej (2010, str. 44) opozarja, da je socialno ekonomijo potrebno razumeti širše od socialnega podjetništva, kot ponazarja tudi slika 2 na naslednji strani.

Slika 2: Tridelno presečno razumevanje socialne ekonomije

Vir: B. Radej, *Prednostna področja razvoja in izzivi socialne ekonomije v Pomurju*, 2010, str. 46.

Socialna ekonomija predstavlja presečno polje treh stebrov: gospodarskega razvoja, socialnega razvoja ter razvoja avtonomije v smislu dohodkovne neodvisnosti udeležencev projektov socialne ekonomije ter neodvisnosti teh projektov od trga in državnih subvencij. Socialni, gospodarski in avtonomni projekti sami zase ne morejo proizvajati učinkov socialne ekonomije, v ta namen se morajo povezati. Ko se gospodarski motivi razvoja povežejo s socialnimi, govorimo o socialnem podjetništvu. Primer projektov namenjenih gospodarski avtonomiji predstavljajo samooskrbni projekti na področju zagotavljanja prehranske varnosti in energetske samozadostnosti, medtem ko je doseganje socialne avtonomije cilj projektov, ki prispevajo k neodvisnosti izvajalcev in uporabnikov storitev (Radej, 2010, str. 45-46).

Po besedah Lune Jurančič Šribar (2015) zajema socialna ekonomija več kot zgolj socialno podjetništvo. Osnovana je na treh temeljih: družbeno odgovorni del, gospodarski del in inovativnost. Namesto inovativnosti določeni avtorji (npr. Radej) poudarjajo pomen avtonomije tako v smislu izvajalcev kot udeležencev. Problem termina socialna ekonomija je sicer beseda sociala, bolj zgovorno poimenovanje je družbena ali skupnostna ekonomija, ne govorimo namreč o nekakšnem podaljšku sociale, temveč o ločenem sistemu znotraj katerega ne gre zgolj za sprejemanje pomoči, temveč za ustvarjanje medsebojnih koristi med družbo in posamezniki (Jurančič Šribar, 2015).

Vesel (2010, str. 23) opozarja na pogosto uporabo izraza socialno podjetništvo kot nadomestnega termina za socialno ekonomijo. Številni avtorji kot sopomenko izrazu socialna ekonomija uporabljajo tudi pojme solidarna ekonomija (predvsem francoski avtorji), neprofitne organizacije, tretji sektor ter NVO sektor (oba pogovorno). Tudi Mesojedec et al. (2012, str. 17) opozarjajo na precejšnje število poimenovanj ter poskusov definiranja socialnega podjetništva (socialno podjetništvo, solidarnostno gospodarstvo, skupnostno podjetništvo, družbeno podjetništvo, socialna ekonomija, tretji sektor, nevladne organizacije, itd.), pri čemer gre v večini primerov za enako dejavnost, ki poteka v različnih pravnih oblikah (zadruga, društva, ustanove, pridobitna in nepridobitna podjetja, vzajemne družbe, itd.).

1.2.2 Socialno podjetništvo

Medtem ko je v okviru klasičnega podjetništva izkoriščanje podjetniških priložnosti povezano predvsem s pričakovanim donosom in vzdrževanjem ekskluzivnosti, predstavlja pričakovano vrednost socialnega podjetništva prispevek k izboljšanju skupnih družbenih pogojev (Perrini, 2006, str. 18). Socialna podjetja v splošnem izpolnjujejo naslednja ekonomska in socialna merila (Slapnik, 2010, str. 15):

Ekonomska merila:

- neprekinjena dejavnost proizvodnje oz. prodaje blaga in storitev,
- visoka stopnja avtonomije v smislu prostovoljnega ustanavljanja in (so)upravljanja socialnih podjetij,
- visoka stopnja gospodarskega tveganja, finančna sposobnost je namreč v veliki meri odvisna od prizadevanja članov za zagotavljanje potrebnih finančnih virov,
- minimalno število plačanih delavcev, pri čemer je možno kombiniranje prostovoljnega in plačanega dela.

Socialna merila:

- korist skupnosti oz. ciljni skupini ljudi,
- odločanje po načelu »en član, en glas«,
- participativna narava v smislu vključenosti vseh, ki jih aktivnost socialnih podjetij zadeva,
- omejena razdelitev dobička.

Evropska komisija (Social entrepreneurship, 2015) socialna podjetja opredeljuje kot podjetja:

- ki delujejo med zasebnim in javnim sektorjem,
- katerih razlog opravljanja poslovnih dejavnosti je socialni ali družbeni cilj skupnega dobrega,
- ki dobiček investirajo v uresničevanje socialnih ciljev,
- posebne organizacijske strukture in lastniških razmerij, ki temeljijo na demokratičnem vodenju, prostovoljni udeležbi in socialni pravičnosti.

Socialno podjetje je torej podjetje, ki se ukvarja s trajno proizvodnjo in prodajo proizvodov ali opravljanjem storitev na trgu, pri čemer glavni cilj opravljanja dejavnosti ni ustvarjanje dobička (Mesojedec et al., 2012, str. 17). Nepridobitnost poslovanja ne pomeni, da podjetje ne sme ustvarjati prihodkov in poslovati z dobičkom, temveč da podjetje dobička oz. presežka ne razdeli med svoje lastnike ali ustanovitelje, ampak ga ponovno investira v opravljanje osnovne dejavnosti (Mesojedec et al., 2012, str. 126). To pravilo velja za vsa socialna podjetja, ki so ustanovljena kot ustanove in društva, med tem ko je za druge pravne oblike pod določenimi pogoji dopustno izplačilo do 20% presežka, v kolikor je tako zapisano v temeljnem aktu in presežek ne predstavlja neporabljenih javnih sredstev. Pri delitvi je v vsakem primeru potrebno upoštevati tudi zaposlene. Prav tako je prepovedano izplačevanje nagrad ali plač, ki bi za več kot 30% presegale izhodiščne plače, ter povračil stroškov, ki presegajo zneske, ki se ne štejejo v davčno osnovo, tudi ta izplačila namreč štejejo za posredno delitev dobička oz. presežka (Mesojedec et al., 2012, str. 126).

Socialno podjetje lahko svojo dejavnost usmeri bodisi v opravljanje družbeno koristnih dejavnosti bodisi v zaposlovanje oseb iz ranljivih skupin (Zidar & Rihter, 2010, str. 74). Perrini (2006, str. 20-21) dejavnosti socialnega podjetništva združuje v tri ključne skupine:

- Ustvarjanje delovnih mest za ogrožene skupine ljudi, kar preko direktnega zagotavljanja delovnih mest vpliva na razvoj povpraševanja in ponudbe na trgu dela ter posledično na prerazporeditev javnih sredstev.
- Spreminjanje vzorcev interakcije z namenom spreminjanja socialne kohezije preko personalizacije in participativnih pristopov predvsem za marginalizirane skupine.
- Dostop do informacij ter prilagoditev izdelkov, virov in praks upravljanja potrebam lokalnih skupnosti.

Kovač (2010, str. 12) ugotavlja, da so akterji socialne ekonomije aktivni predvsem na naslednjih področjih: socialna in delovna integracija ranljivih skupin prebivalstva, socialne storitve, zdravstvo, etično bančništvo, zavarovalništvo, oskrbovanje, predelovalne dejavnosti in kmetijstvo, storitve v lokalnem okolju, izobraževanje in usposabljanje, kultura, šport in aktivnosti za prosti čas.

Organizacije neprofitnega sektorja so aktivne predvsem na lokalnem področju – pomagajo pri organiziranju lokalnih aktivnosti, pri čemer se zanašajo na formalne in neformalne povezave ljudi, znanj in virov. K lokalnemu razvoju prispevajo predvsem na naslednje načine (OECD, 2003, str. 13):

- prepoznavanje in ustvarjanje novih dobrin in storitev z namenom zadovoljevanja potreb lokalnega okolja,
- skrb za integracijo in ustvarjanje delovnih mest,
- izboljšanje atmosfere in privlačnosti področja,
- spodbujanje partnerstev in opolnomočenje posameznikov iz lokalnega okolja,
- osredotočanje na dolgi rok preko spodbujanja trajnostnih projektov.

Mesojedec et al. (2012, str. 17) kot najpogostejše cilje poslovanja socialnih podjetij navajajo:

- zagotavljanje proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu,
- razvoj inovativnih rešitev za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov,
- ustvarjanje novih možnosti zaposlovanja, dodatnih delovnih mest ter zagotavljanje socialne in poklicne reintegracije ranljivih skupin,
- spodbujanje sodelovanja, prostovoljnega dela ter družbene solidarnosti.

1.3 Socialno podjetništvo po svetu

Ob koncu 18. stoletja se s strani evropskih vlad pojavlja vse več dvomov v delovanje neprofitnega sektorja, v tem obdobju je v Evropi zaznati korak nazaj na področju razvoja neprofitnih organizacij predvsem zaradi strožjega državnega nadzora. V Evropi je neprofitni sektor doživel svoj preporod šele v obdobju okrog leta 1970 z zasledovanjem temeljnega cilja zmanjšati brezposelnost in socialno izključenost. Od takrat se evropske vlade vse bolj zavedajo potenciala neprofitnega sektorja na področju izboljšanja sociale in se trudijo zagotoviti bolj sistematične politike financiranja. Podoben trend je mogoče zaznati tudi v ZDA, kjer je pomen tretjega sektorja, ločenega od klasičnega podjetništva na eni in funkcije

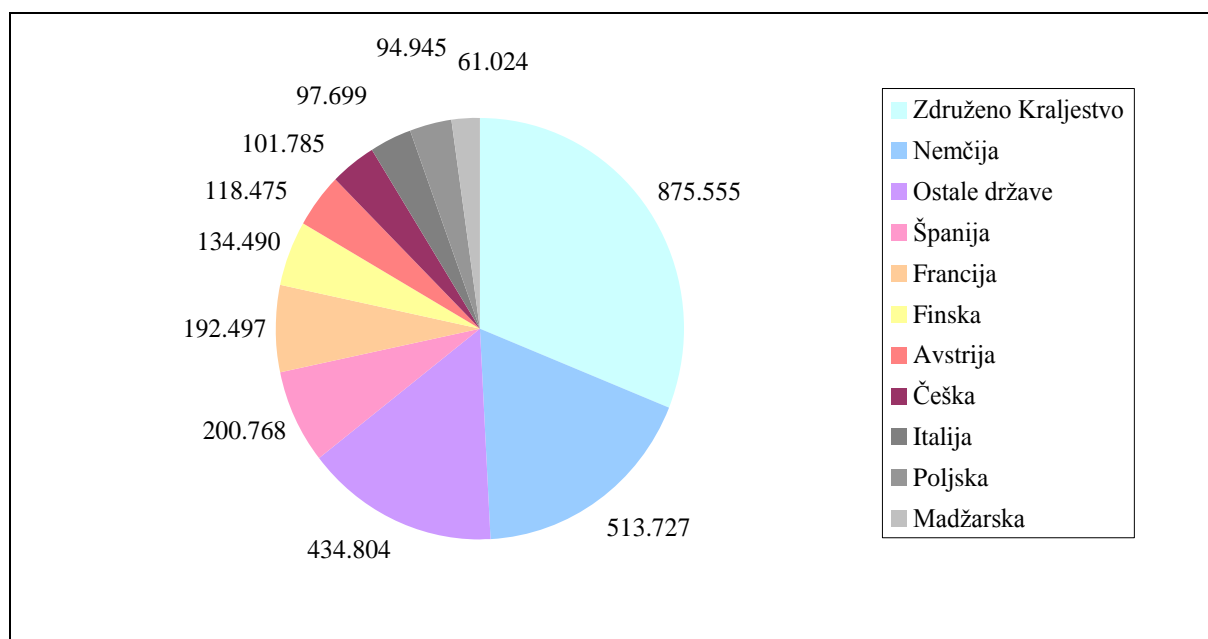
države na drugi strani, izpostavljen šele v obdobju okrog leta 1970, ko le-ta prevzame funkcijo izvajalca vladnih programov. Rast tretjega sektorja je bila v veliki meri podprta s strani vladnih sredstev, vendar le do nastopa Reagan-ove vlade v obdobju okrog leta 1980. Od takrat postaja neprofitni sektor v ZDA vse bolj neodvisen od vlade in tradicionalnih finančnih sredstev namenjenih v dobrodelne namene. Obdobje okrog leta 1970 predstavlja pomemben mejnik tudi za mehiški neprofitni sektor, pri čemer ne gre zgolj za preporod, temveč za začetek razvoja na tem področju. Prava rast sektorja nastopi v obdobju po letu 1980 kot posledica večjih ekonomskih kriz in padca politične legitimnosti avtoritarne države. Rast sektorja je bila, podobno kot drugje po svetu, podprta s strani programov javne politike. Velik napredek je v zadnjem času opaziti tudi na področju neprofitnega sektorja v Avstraliji, ki se med drugim kaže tudi v dejstvu, da je približno 7% vse avstralske delovne sile zaposlene v neprofitnem sektorju in da 3% prispevek k BDP-ju presega druge storitvene sektorje kot je na primer catering (OECD, 2003, str. 15-16).

Različna stopnja sodelovanja med neprofitnim sektorjem in državo se po Evropi kaže skozi pojav različnih modelov, od svetovalne vloge skandinavskih vlad do postranske vloge vlade v južnoevropskih državah. Na razvoj različnih aktivnosti vplivajo tudi posebne teritorialne potrebe ter veljavni politični režim (OECD, 2003, str. 16). Z namenom harmonizacije podlag za urejanje statusa subjektov socialnega podjetništva v državah članicah EU sta bila ustanovljena Evropsko gospodarsko interesno združenje (1999) in Evropska delniška družba (2001). Leta 1992 je Evropska komisija objavila besedila treh predlogov statutih pravnih oblik socialnega podjetništva in sicer za ustanovitev evropske zadruga, evropske vzajemne družbe in evropskega društva. Namen tovrstne harmonizacije je delovanje držav članic v skladu z enotnimi pravili evropskega prava, poenotena pravna oblika namreč omogoča enoten sistem upravljanja in poročanja ter posledično znižanje stroškov ustanavljanja podružnic v različnih državah (Lužar et al., 2005, str. 10).

V nasprotju z ZDA, v Evropi neprofitne in profitne organizacije predstavljajo dva ločena svetova predvsem zaradi različnih kultur, odnosa s sistemi socialnega varstva, regulacije in davčnih stopenj. V zadnjem času je vse več pozornosti usmerjene k pozitivnim učinkom konkurence med neprofitnimi in profitnimi organizacijami v zagotavljanju socialnih storitev obenem pa tudi nevarnostim nelojalne konkurence, ki naj bi izvirala iz davčnih olajšav za neprofitne organizacije. Po drugi strani so storitve tovrstnih podjetij obravnavane kot nizko dobičkonosne in za svoje delovanje pogosto zahtevajo tako osebne (prostovoljstvo) kot finančne (donacije) vire, ki so manj dostopni profitnim organizacijam. Tako v Evropi kot ZDA se pojavljajo različne oblike sodelovanja med neprofitnim in profitnim sektorjem, predvsem v obliki delovne integracije ogroženih ljudi (Borzaga & Santuari, 2003, str. 46).

Slika 3 na naslednji strani prikazuje število organizacij socialne ekonomije v, na tem področju, 10 najbolj razvitih članicah EU. Kot razvidno je na prvem mestu Združeno kraljestvo s kar 875.555 organizacijami socialne ekonomije, sledita Nemčija in Španija (European Commission, 2013, str. 47).

Slika 3: Število organizacij socialne ekonomije v državah EU

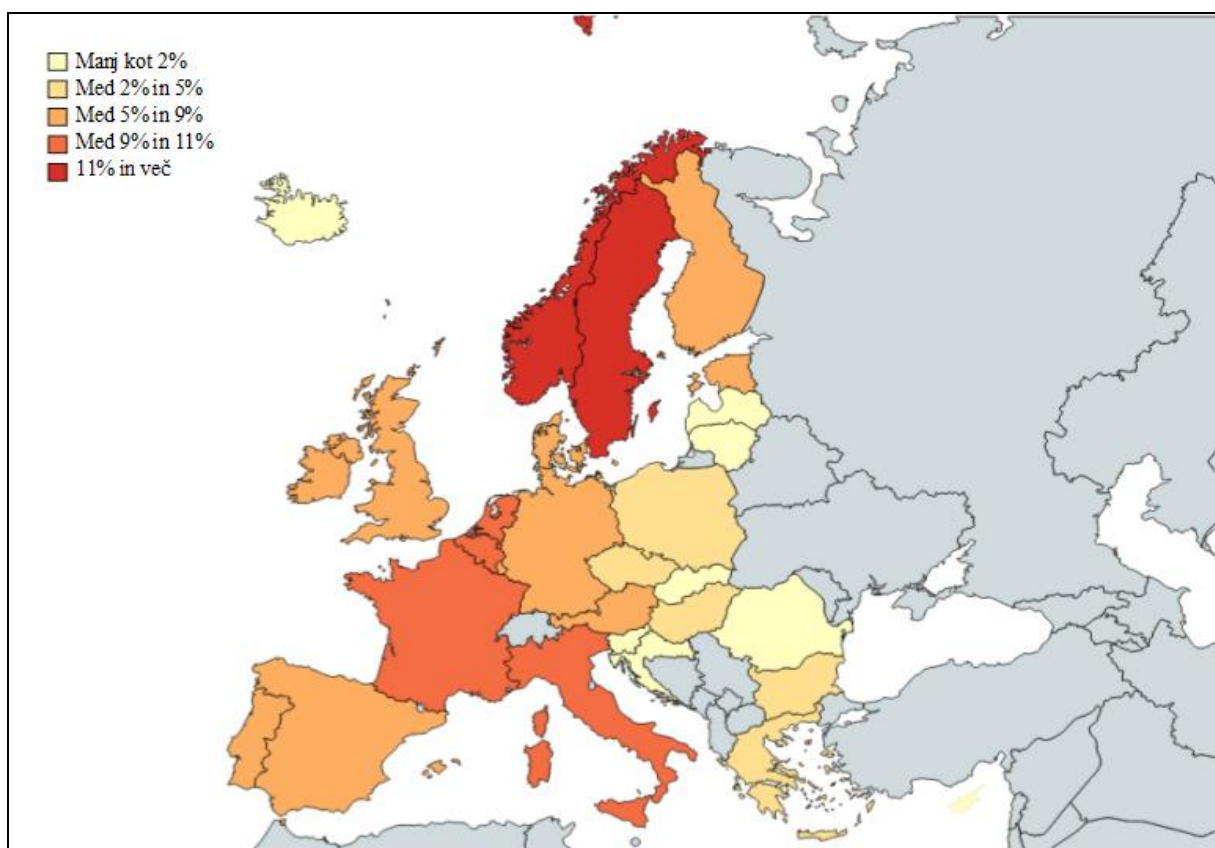
Vir: European Commission, *Social economy and social entrepreneurship*, 2013, str. 47.

1.4 Učinki socialnega podjetništva

V večini članic EU postaja socialna ekonomija vse pomembnejši dejavnik socialnega in ekonomskega razvoja. Evropska komisija (2013, str. 45) ocenjuje, da socialna ekonomija v Evropi (vključujoč zadruga, vzajemne organizacije, združenja in fundacije) zaposluje več kot 14,5 milijona prebivalcev, kar predstavlja 6,5% delovne populacije EU-27 oziroma 7,4% delovne populacije EU-15. Sektor socialne ekonomije v starih članicah EU-15 ustvarja približno 10% BDP-ja (Socialno podjetništvo – SOCPOD, 2015).

Slika 4 na naslednji strani prikazuje delež zaposlitev, ki ga v posamezni državi EU prispeva socialno podjetništvo (European Commission, 2013, str. 46). Kot razvidno je Slovenija z manj kot 2% delovnih mest med najmanj razvitimi na področju socialne ekonomije. Največji delež zaposlitev, višji od 11%, v omenjenem sektorju je zabeležen na Norveški in na Švedskem.

Slika 4: Delež zaposlenih na področju socialne ekonomije v državah EU

Vir: European Commission, *Social economy and social entrepreneurship*, 2013, str. 46.

Evropska komisija ocenjuje, da je število koristnikov storitev večje od 160 milijonov državljanov članic EU. Gre za cca. 2 milijona organizacij, med njimi pretežno mala in srednja podjetja (Kovač, 2010, str. 12).

Socialno podjetništvo v Sloveniji predstavlja velik izziv in priložnost za ustvarjanje novih delovnih mest. Povprečje zaposlenih v socialnem podjetništvu v državah članicah EU-27 je 6,5%, v Sloveniji pa zgolj 0,7%. Slapnik (2015) ugotavlja, da lahko ob predpostavki, da ujamemo povprečje EU, v slovenskem sektorju socialne ekonomije ustvarimo več 10.000 novih delovnih mest.

V primerjavi z EU sektor socialne ekonomije v Sloveniji torej ustvarja veliko manj zaposlitev in nima tolikšne socialno vključitvene moči, pri čemer največji problem predstavlja pomanjkanje zavedanja o pomembnosti socialne ekonomije in socialnega podjetništva za ekonomsko in socialno ravnovesje (Socialno podjetništvo – SOCPOD, 2015). Vzroke za slabo razvit sektor socialnega podjetništva v Sloveniji gre iskati deloma v mednarodno primerljivo relativno bogato razvitih storitvah javnega sektorja, ki prevladuje na področju socialnih, zdravstvenih, izobraževalnih, kulturnih, športnih in drugih storitev. Pričakovati je, da bodo vse večje potrebe po storitvah namenjenih starejšim, otrokom in mladini ter obenem vse večja nemoč javnih proračunov po zadostitvi le-tem, odprle vrata razvoju socialnega podjetništva tudi v Sloveniji (Kovač, 2010, str. 10).

1.4.1 Merjenje učinkov socialnega podjetništva

Tako javne kot zasebne investicije v neprofitni sektor so v veliki meri odvisne od zmožnosti vrednotenja doseženih učinkov. Investitorji neprofitne organizacije pogosto ocenjujejo kot visoko tvegane in posledično manj privlačne naložbe, ki ne ustvarjajo konkurenčnih stopenj donosa (Mendell, Lavesque & Rouzier, 2003, str. 139-163). Greffe (2003, str. 189-217) izpostavlja predvsem pomen vrednotenja dodane vrednosti in inovativnosti. Motiv dobička pri tem predstavlja postranski kriterij upoštevajoč dejstvo, da neprofitni sektor ustvarja številne učinke, tako merljive kot tudi nemerljive. Socialno podjetništvo prinaša priložnost ustvarjanja dobrin oz. storitev, ki jih tržna ekonomija ne more ali noče zagotoviti ter obenem v veliki meri nadomešča funkcijo države oz. njenih javnih služb. Granger (2003, str. 171) opozarja, da dejavnost neprofitnih organizacij merjena na podlagi tradicionalnih kriterijev ne more biti ocenjena kot dobičkonosna, saj ne upošteva širše makroekonomske dobičkonosnosti dosežene na primer preko znižanja stroškov, ki bi jih za družbo sicer predstavljali brezposelni in socialno izključeni posamezniki (Granger, 2003, str. 171).

Lužar et al. (2005, str. 37) ugotavljajo, da socialna ekonomija v svojem poslanstvu v veliki meri nadomešča funkcijo države oz. njenih javnih služb, s strani države je torej pričakovati vzpostavitev potrebnega podpornega okolja, v okviru katerega bo lahko podjetje v celoti udeleženo svoje delovanje v dobrobiti skupnosti. Država bi s tem na dolgi rok nedvomno znižala stroške delovanja javnih služb. Tranzicija je v novih članicah EU povzročila naraščajočo stopnjo revščine in neenakosti, ki je v Sloveniji predvsem zaradi porasta pasivnih socialnih transferjev še na obvladljivi ravni. Ista sredstva bi bilo z družbeno ekonomskega vidika veliko bolje usmeriti v spodbude (subvencije, davčne olajšave) za razvoj socialne ekonomije, s čimer bi bili doseženi tako socialna kot ekonomska dobrobit.

Mesojedec et al. (2012, str. 134) ugotavljajo, da predstavlja merjenje učinkov dejavnosti socialnih podjetij eno najzahtevnejših in najhitreje razvijajočih podpornih področij za razvoj socialnega podjetništva. Merjenje učinka v ekonomskem smislu pomeni uporabo splošnih metod in tehnik (npr. dobiček, delež na trgu, stopnja rasti, itd.). Težavo predstavlja predvsem merjenje družbenega učinka socialnih podjetij, le-ta je namreč težko merljiv, metode pa mnogokrat različne in slabo primerljive. Pomemben vidik merjenja predstavlja naraščajoč interes finančnih vlagateljev po jasni oceni doseženega družbenega učinka ter na drugi strani prispevek učinkovitega merjenja k povečanju učinkovitosti socialnih podjetij in rasti njihove konkurenčnosti.

Merjenje učinkov poteka na vsaj 2 nivojih (European Commission, 2012, str. 40-42):

- na makro nivoju (svetovni nivo, nivo EU, regionalni nivo, itd.) so metodologije za merjenje pomembne predvsem za oblikovanje politik in predpisov, ki bodo omogočali spodbudno rast in razvoj socialnega podjetništva,
- na mikro nivoju so pomembne metodologije za merjenje rezultatov socialnih podjetij, ocenjevanje učinkovitosti izvajanja njihove dejavnosti ter kot pomoč pri odločanju o financiranju.

Neamtan (2003, str. 221-233) prav tako loči 2 načina vrednotenja učinkov in sicer na mikro (podjetje) in makro ravni (družba). Kot ključni izziv izpostavlja opredelitev ustreznega tipa in pravnega statusa organizacije. Problem predstavlja tudi dejstvo, da so študije učinkov večinoma izvedene s strani socialnih podjetnikov samih in posledično niso objektivne. Pogosto se kot ključni učinek neprofitnega sektorja izpostavlja ustvarjanje novih delovnih

mest, pozablja pa se spreminjanje ekonomije v smeri pluralizma predvsem preko ustvarjanja lokalnih, nacionalnih in mednarodnih mrež solidarnosti. Učinke je potrebno meriti na globalni in ne zgolj na nacionalni ravni, le tako je možno ovrednotiti tudi spremembe v ravnanju institucij ter s tem vpliv na trenutni model razvoja.

Standardno mero ekonomskega uspeha predstavlja BDP, upoštevajoč inflacijo z namenom izražanja resnične kupne moči ter deljen s številom prebivalcev, da dobimo mero na prebivalca. Koncept BDP-ja izvira iz časov velike depresije z namenom merjenja produktivnosti ekonomije, nikoli ni pa bil namenjen merjenju socialne blaginje. Med ključnimi pomanjkljivostmi velja izpostaviti (Coyle, 2011, str. 35):

- merjenje vseh plačljivih dobrin in storitev vključno z negativnimi (npr. orožje, tobak),
- neupoštevanje storitev kot so skrb za otroke, kuhanje in gospodinjska opravila,
- neupoštevanje negativnih posledic rasti, predvsem v smislu onesnaževanja okolja,
- neupoštevanje razporeditve dohodkov med prebivalci,
- premajhen poudarek na izboljšanju kakovosti in novih dobrinah (npr. tehnološki napredek),
- neupoštevanje kazalcev napredka na področju zdravja, izobraževanja, življenjske dobe, ipd.

Bielefeld (2003, str. 239-267) razmišlja o smiselnosti uporabe monetarne mere za merjenje učinkov neprofitnega sektorja, ustvarjena vrednost namreč ne temelji nujno zgolj na instrumentalnih ekonomskih preferencah. Poleg tega se večina vrednotenj osredotoča izključno na pozitivne učinke neprofitnega sektorja, medtem ko so morebitni negativni učinki spregledani. V splošnem kot pomanjkljivosti merjenja navaja: pomanjkanje vzročnih modelov, podatkov in ciljev, nudenje storitev neznanim uporabnikom ter neoprijemljivost dosežkov in rezultatov. Poleg tega je stroške in koristi praktično nemogoče meriti v odsotnosti dejanskih plačil in tržnega vrednotenja dobrin oz. storitev. Kot ključne izmerjene koristi (merjenje določenih sektorjev ali določenih ciljnih skupin) neprofitnega sektorja avtor izpostavlja zmanjšanje asimetrije informacij, nudenje širšega nabora storitev, nudenje izobraževanja, krepitev samozavesti, manjšo uporabo alkohola in drog, manjše število samomorov, manj nasilja ter predvsem izboljšana dobrobit posameznika in skupnosti.

Z namenom merjenja družbenega učinka je potrebno oceniti uporabo vložkov (angl. *inputs*), pregledati izvedene dejavnosti socialnega podjetništva (izložki, angl. *outputs*) ter predvsem izmeriti rezultate teh dejavnosti (angl. *outcomes*). Mesojedec et al. (2012, str. 136-137) prepoznavajo naslednje načine merjenja družbenih učinkov:

- objektivna merjenja, značilna predvsem na področju zdravstva (npr. QALYs in DALYs),
- subjektivna merjenja, ki zajemajo ocene deležnikov o (lastnem ali tujem) stanju, položaju in zadovoljstvu in med katerimi pogosto najdemo metodologije kot so npr. *Outcome Star* (ocena 10 človeških stanj in napredek posameznika pri njih), EQ-5D (ocena zdravja skozi 5 dimenzij), WARM (ocena posameznikove blaginje), ocene o zadovoljstvu ciljnih skupin, itd.,
- merjenje širšega družbenega učinka, kot npr. *Social Value Added Approach* ali merjenje holističnega napredka v Nemčiji,
- merjenje finančnih učinkov, kot npr. *Stated Preference Method* za pridobivanje informacij potencialnih kupcev o ceni, ki so jo pripravljeni plačati ali *Revealed Preference* za analizo odločitev posameznikov za nakup.

Informacije potrebne v procesu odločanja glede socialno finančnih vlaganj vlagatelji pridobijo na podlagi naslednjih metodologij merjenj (Mesojedec et al., 2012, str. 139):

- *Social Impact Assessment* (SIA) – metode, ki ocenjujejo neposredne stroške socialno podjetniške dejavnosti, verjetnost uspešnosti in družbeni učinek,
- *Social Return on Investment* (SROI),
- *Social Economic Reports* – na Švedskem ocenjujejo notranji presežek socialnega podjetja (prihodki – stroški), zunanji presežek (ocena družbenega učinka – stroški doseganja) ter rezultat obeh (*Cost Benefit Value*),
- *Methodology for Impact Analysis and Assessment* (MIAA), pri kateri se ocenjuje 5 dimenzij učinkov (doseganje namenov socialnega podjetja, ciljne skupine, širša družba, stopnja zaupanja v finančno sposobnost podjetja, vpliv finančnih vlaganj na investitorja).

Perrini in Marino (2006, str. 60-61) izpostavljata pomen pridobivanja finančnih virov v start-up fazi. Metode prikazovanja kvantitativnega obsega delovanja podjetja so podobne kot v primeru klasičnega podjetništva, vendar dopolnjene z dodatnimi merami namenjenimi merjenju socialnih učinkov:

- Nadzor socialnih učinkov direktno povezanih z rezultati socialno podjetniške dejavnosti ali ovrednotenje razlike dosežene na podlagi aktivnosti socialnega podjetja je možno s pomočjo uporabe uravnoteženega sistema kazalnikov (*Balanced Scorecard*), *Acumen Scorecard*, oceno socialnih donosov, ipd.
- Oceno predvidenih učinkov dejavnosti socialnega podjetja je možno pripraviti s pomočjo napovedi socialne donosnosti naložb (*Social Return on Investment* ali SROI). Omenjena metoda združuje tipično kalkulacijo donosnosti naložb z monetarno meritvijo socialnih prihrankov in stroškov. Pri tem je potrebno upoštevati okoljske vplive, zdravstvo, razvoj človeškega kapitala oz. skupnosti, izobraževanje, ipd.

Za namen merjenja konkretnih učinkov Greffe (2003, str. 189-217) predlaga uporabo:

- kazalnika skladnosti, s pomočjo katerega bi primerjali aktivnosti in storitve neprofitnega in profitnega sektorja,
- kazalnikov produktivnosti, s pomočjo katerih lahko merimo npr. zmožnost širjenja inovacij,
- kazalnikov življenjske dobe, vključujoč oceno ranljivosti in preživetja ter diverzifikacije virov in aktivnosti.

Avtor predlaga izvedbo horizontalne in vertikalne primerjave, pri čemer prva vključuje primerjavo s podobnimi tradicionalnimi podjetji, zadnja pa primerjavo z vodilno institucijo na dotičnem področju.

Merjenje učinkov je brez dvoma potrebno, obenem pa si je pomembno zapomniti, da določenih učinkov ni mogoče meriti. Coyle (2011, str. 185) izpostavlja pomembno razlikovanje med merjenjem in vrednotenjem, pri čemer ima vrednost tako moralno kot praktično dimenzijo. Poudarek na pomembnosti merjenja je v veliko primerih pretiran, še posebej v primerih, ko vodi do podcenjevanja potrebe po analiziranju in razmišljanju. Določeni učinki so pomembni, kljub temu, da niso merljivi, vztrajanje moderne znanosti na kvantificiranju učinkov pa velikokrat vodi v podcenjevanje nemerljivih postavk (Coyle, 2011, str. 187).

2 FINANCIRANJE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

2.1 Podporno okolje

2.1.1 Podpora na ravni Evropske unije

Evropska komisija s svojimi politikami poskuša zagotavljati, da organizacije socialne ekonomije pri uresničevanju svojega poslanstva ostajajo enakopraven partner v tržni tekmi. V ta namen zagotavlja pravno enakopravnost omenjenih organizacij, obenem pa omogoča tudi spoštovanje specifičnih principov delovanja, uresničevanje posebnih razvojnih potreb, ciljev, etičnosti in načina zaposlovanja. V veljavi so številne uredbe o državnih pomočeh in javnih naročilih ter spodbude komisije državam članicam k zmanjšanju stopnje davka od dohodka pravnih oseb v primeru, ko organizacije socialne ekonomije izvajajo isto vrsto dejavnosti kot javne službe. Za razvoj organizacij socialne ekonomije v EU je odgovoren Direktorat za podjetja in industrijo, ki skrbi, da so le-te upravičene do uporabe vseh instrumentov in programov namenjenih pospeševanju konkurenčnosti in spodbujanju inovativnosti. Obstaja tudi težnja po vzpostavitvi skupne evropske regulative za področje socialne ekonomije, vendar proces zaradi velike raznolikosti med državami članicami poteka počasi (Kovač, 2010, str. 12-13).

Institucije EU, predvsem Evropski parlament, Evropska komisija in Evropski ekonomsko-socialni odbor (v nadaljevanju EESC), razvoj socialne ekonomije spodbujajo preko številnih političnih pobud. EESC je bil kot posvetovalno telo Evropske unije ustanovljen leta 1957, v njem sodelujejo številni predstavniki s področja socialnega podjetništva, njegov ključni namen pa je povezovanje institucij EU in organizirane civilne družbe. Leta 2003 je Svet EU sprejel Statut o evropskih zadrugah (*Statute for a European Cooperative Society*) namenjen spodbujanju razvoja mednarodnih aktivnosti zadrug. Leta 2004 je Evropska komisija z izdajo dokumenta Spodbujanje zadrug v Evropi (*Communication on the promotion of cooperative societies in Europe*) k razvoju pozvala nove članice in kandidatke za članstvo v EU. EU je v okviru usmeritve k investiranju v socialno ekonomijo na nacionalni ravni podprla ustanovitev in razvoj številnih organizacij, predvsem preko Evropskega socialnega sklada in Evropskega sklada za regionalni razvoj. V veljavi so številni ukrepi za spodbujanje izobraževanja na področju socialne ekonomije ter izmenjave dobrih praks in sodelovanja med državami. Najpomembnejša investicija EU v smeri razvoja socialne ekonomije je bila pobuda Evropske skupnosti Equal, financirana s strani Evropskega socialnega sklada ob pomoči držav članic v obdobju od 2000 do 2006. V tem obdobju je bilo več kot 300 milijonov € sredstev investiranih v razvoj več kot 420 partnerstev s ciljem izboljšanja regulativnih okvirov na področju socialnega podjetništva, nudenja podpore ob ustanovitvi novih socialnih podjetij, izboljšanja upravljanja kakovosti in dostopa do financiranja, širjenja uspešnih modelov socialnega podjetništva ter prispevanja k razvoju lokalnega okolja (European Commission, 2013, str. 87-88).

Slovenija je k izvedbi pobude Equal v obdobju 2004 – 2006 prispevala 2,1 milijona €, iz ESS pa je prejela 6,4 milijona €. Cilji in namen pobude v Sloveniji so opredeljeni v Programu pobude skupnosti Equal 2004 – 2006 za Republiko Slovenijo, za izvedbo pobude pa je bilo odgovorno Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ). Cilji in namen pobude so bili doseženi s pomočjo 20 razvojnih partnerstev, ki so izvajala pilotne projekte v obdobju od oktobra 2004 do oktobra 2007 (Projekt Equal, 2015). Seznam

sofinanciranih projektov ter doseženi rezultati so zbrani v Zborniku sofinanciranih projektov: Program pobude Skupnosti Equal 2004 – 2006 za RS (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2007).

Najbolj celovita pobuda politike EU v smeri spodbujanja mednarodnega razvoja socialnih podjetij, Socialno podjetniška iniciativa (*Social Business Initiative*), je bila sprejeta v letu 2011. V okviru pobude so bile ustvarjeni ukrepi za izboljšanje prepoznavnosti socialnih podjetij, poenostavitev regulativnih okvirov v smeri spodbujanja mednarodnega sodelovanja in izboljšanja dostopnosti financiranja. Evropska komisija je države članice spodbudila k razvoju celovitih strategij namenjenih spodbujanju socialnega podjetništva ter izkoriščanju sredstev evropskih strukturnih skladov. Istočasno je komisija v okviru Programa socialnih sprememb in inovacij 2014 – 2020 predlagala ustanovitev finančnega instrumenta na ravni EU, ki bi spodbudil razvoj evropskega trga financiranja socialnih podjetij preko zagotavljanja instrumentov lastniškega in dolžniškega kapitala ter instrumentov za porazdelitev tveganja (European Commission, 2013, str. 87-88).

Februarja 2013 je Evropska komisija sprejela Paket socialnih naložb, ki države članice spodbuja k razporejanju razpoložljivih sredstev v smeri vključevanja vseh članov družbe. Namen spodbude je doseganje učinkovitejše porabe sredstev s ciljem zagotavljanja ustreznega in vzdržnega socialnega varstva, vlaganje v znanje in sposobnost ljudi ter odzivanje sistemov socialnega varstva na potrebe ljudi v stiski (European Commission, 2013, str. 87-88).

2.1.2 Podpora na nacionalni ravni

Lužar et al. (2005, str. 42) vlogo države izpostavljajo na naslednjih področjih:

- ozaveščanje in pozitivna promocija socialnega podjetništva,
- omogočanje konkurenčnega delovanja socialnih podjetij z ostalimi podjetji ter pripisovanje posebnega mesta pri pridobivanju javnih naročil in spodbud,
- partnerski odnos s predstavniškimi organizacijami posameznih področij socialne ekonomije,
- zagotavljanje finančnih spodbud in svetovanja,
- zagotavljanje spodbudnega davčnega okvira oz. davčnih olajšav za investitorje,
- zagotavljanje olajšav za donatorje,
- usposabljanje in izobraževanje,
- spodbujanje javno zasebnega partnerstva, posebej pri razvoju finančnih institucij in oblik financiranja investicij v okviru socialnih podjetij (npr. razvoj etičnih bank).

Področje socialne ekonomije se je v Sloveniji začelo formalno urejati v letu 2011, ko je državni zbor Republike Slovenije sprejel **Zakon o socialnem podjetništvu** (Ur. l. RS, št. 20/2011). Slapnik (2010, str. 16) kot ključne razloge za sprejem zakona navaja:

- Demografske spremembe, ki jih povzroča nizka rodnost, daljšanje življenjske dobe ljudi ter s tem staranje prebivalstva. Povečuje se število upokojencev in znižuje število delovno aktivnega prebivalstva, kar negativno vpliva na gospodarsko dinamiko, ustvarjalnost in inovacije ter utegne privedi do upada konkurenčnosti in padca BDP.
- Vse večja strukturna brezposelnost, pri čemer so posebej ogrožene naslednje skupine: brezposelni starejši nad 55 let, iskalci prve zaposlitve, brezposelne ženske, dolgotrajno brezposelne in težje zaposljive osebe. Problem predstavlja predvsem dejstvo, da klasično

tržno gospodarstvo zahteva drugačno starostno strukturo in strokovno usposobljenost zaposlenih, kot je prisotna pri večini tistih, ki so se znašli v vrstah dolgotrajno brezposelnih.

- Nefleksibilnost trga dela, ki se kaže predvsem v prevladovanju težnje k zaposlovanju za nedoločen čas.
- Globalizacija in tehnološke spremembe, ki povzročajo opuščanje tradicionalnih dejavnosti ter selitev proizvodnje na cenejše trge. Po deležu zaposlenih v storitvenih dejavnostih je Slovenija zelo nizko na lestvici članic EU, socialno podjetništvo pa predstavlja odlično priložnost za razvoj novih storitev.
- Zniževanje proizvodnih stroškov v želji po doseganju globalne konkurenčnosti povzroča večjo koncentracijo podjetij v regionalnih in nacionalnih središčih ter posledično depopulacijo ruralnih področij nezanimivih za klasično profitno orientirano ekonomijo. Analize kažejo, da so regionalne razlike v Sloveniji velike in se na nekaterih področjih še povečujejo.

Zakon o socialnem podjetništvu (Ur. l. RS, št. 20/2011) določa naslednje ukrepe za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva:

- spodbujanje socialnega podjetništva preko promocije socialnega podjetništva, razvoja sistema informiranja, razvoja podpornih storitev, vključitve občin v izvajanje ukrepov ter iskanja novih poslovnih priložnosti za socialna podjetja,
- oblikovanje ugodnega podjetniškega okolja s pomočjo zagotavljanja prostorskih in tehničnih pogojev delovanja (npr. podjetniški inkubatorji) ter sofinanciranja za začetek opravljanja dejavnosti in za odpiranje novih delovnih mest,
- spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih preko izvajanja ukrepov aktivne politike zaposlovanja, katerih ciljna skupina so ustanovitelji socialnih podjetij oz. osebe, ki izhajajo iz ranljivih skupin na trgu dela in se bodo v njih zaposlile,
- omogočanje dostopa do virov financiranja naložb v socialna podjetja preko zagotavljanja ugodnejših kreditov, garancij in subvencij iz proračunskih virov ter preko skladov za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva in evropskih virov za socialna podjetja.

Slovenija je s sprejetjem Zakona o socialnem podjetništvu (Ur. l. RS, št. 20/2011) svoj model socialnega podjetništva oprla na t.i. odprti sistem, uveljavljen v Italiji, ki omogoča oblikovanje treh vrst socialnih podjetij:

- Tip A temelječ na družbeno koristnih dejavnostih določenih s strani države.
- Tip B temelječ na zaposlovanju ranljivih ciljnih skupin.
- Tip C kot kombinacija tipa A in B.

5. člen Zakona o socialnem podjetništvu (Ur. l. RS, št. 20/2011) za podjetja tipa A določa naslednje družbeno koristne dejavnosti:

- socialno in družinsko varstvo,
- varstvo gibalno, senzorno, duševno ali drugače oviranih oseb,
- področje znanosti, izobraževanja in vzgoje,
- varstvo in promocija zdravja,
- zagotavljanje socialne vključenosti, spodbujanje zaposlovanja in poklicnega usposabljanja oseb, ki so brezposelne ali jim grozi brezposelnost,
- posredovanje zaposlitve,
- ekološka proizvodnja hrane,

- ohranjanje narave, varstvo okolja, zaščita živali,
- spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije,
- socialni turizem,
- socialna in pravična trgovina,
- kultura in ohranjanje kulturne dediščine,
- amaterski šport in telesna kultura z namenom rekreacije in socializacije,
- reševanje in zaščita,
- spodbujanje razvoja lokalnih skupnosti,
- podporne storitve za socialna podjetja.

Socialno podjetje tipa A mora z zakonom opredeljene dejavnosti opravljati v obsegu, ki bo zagotavljal vsaj 50% vseh prihodkov letno, obenem pa trajno zaposlovati vsaj 2 delavca. Zidar in Rihter (2010, str. 76) na tem mestu izpostavljata paradoks nekonkurenčnosti: V zakonu je zapisano, da socialno podjetje proizvaja proizvode oz. nudi storitve, ki so za tržno ekonomijo nekonkurenčni, vendar javno koristni ali pa dejavnost opravlja z zaposlovanjem oseb, katerih delo ni konkurenčno na trgu. Poraja se vprašanje kdo bo opredelil kriterije za merjenje (ne)konkurenčnosti ter kaj se bo zgodilo, če se na trgu pojavi veliko zanimanje za proizvode in storitve socialnega podjetja. Bo v tem primeru njihova dejavnost v želji po doseganju dobička predana gospodarskim družbam?

Zakon v okviru delovanja socialnih podjetij tipa B določa omejitve subvencioniranja zaposlitev s strani države preko poudarjanja individualizacije odgovornosti oseb iz ranljivih skupin. Glede na to, da predlog zakona omejuje čas vključenosti oseb iz ranljivih skupin v socialna podjetja, je njegov namen zagotavljanja dolgoročne varnosti in stabilnosti vprašljiv. Poraja se tudi vprašanje kakšen vpliv utegne imeti prisilno vključevanje prejemnikov denarnih socialnih pomoči v aktivnosti socialnih podjetij na razvoj potenciala teh podjetij, ki ga bo dodatno omejevala tudi nenehna fluktuacija kadra (Zidar & Rihter, 2010, str. 80-83).

Vlada RS je septembra 2011 ustanovila Svet za socialno podjetništvo, ki je pristojen za oblikovanje politike razvoja socialnega podjetništva v sodelovanju z ministrstvi, vladnimi službami, občinami, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe. Na podlagi Zakona o socialnem podjetništvu je Svet v letu 2013 z namenom zagotavljanja načrtovanega razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji pripravil Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016. Sprejeta strategija je MDDSZ služila kot osnova za pripravo Programa ukrepov za izvajanje strategije za leti 2014 – 2015. Ocenjena vrednost sredstev za izvajanje aktivnosti, namenjenih socialnim podjetjem, v tem obdobju znaša 12,7 milijona € (Socialno podjetništvo, 2015).

Kot dodatne zakone, vezane na določene oblike socialnega podjetništva Lužar et al. (2005, str. 19-20) izpostavljajo:

- Zakon o društvih, ki poudarja temeljno načelo socialnega podjetništva, da osnovni cilj delovanja ni maksimiranje dobička za lastnike, hkrati pa ponuja možnost ustvarjanja novih pridobitnih oblik.
- Zakon o zavodih omogoča opravljanje gospodarske dejavnosti, če je le-ta namenjena opravljanju dejavnosti za katero je zavod ustanovljen.
- Zakon o zadrugah, ki upošteva načela odprtega, prostovoljnega in enakopravnega članstva ter določa posebne olajšave pri poslovanju.

- Invalidska podjetja v zakonodaji nimajo določenih statusno pravnih značilnosti in na trgu nastopajo pod enakimi pogoji kot klasični gospodarski subjekti. Poseben status imajo le na področju davkov, delovnih razmerij in socialne varnosti.
- Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno in Pravilnik o delih, ki štejejo za osebno dopolnilno delo omogočata posamezniku opravljanje osebnega dopolnilnega dela, ki lahko predstavlja zagonsko fazo socialnega podjetništva.
- Zakon o kmetijstvu opredeljuje dopolnilne dejavnosti na kmetijah, med katere je moč uvrstiti tudi storitve socialne ekonomije.

Vsaka pravna oseba je zavezanca za davek od dohodka pravnih oseb, vendar **Zakon o davku od dohodka pravnih oseb** (ZDDPO-1, Ur. l. RS, št. 40/2004) določa oprostitev za zavezance, ki so ustanovljeni za opravljanje nepridobitne dejavnosti. Socialno podjetje je torej oproščeno plačila davka, vendar samo za dohodke, pridobljene na podlagi nepridobitne dejavnosti.

Pravilnik o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti (Ur. l. RS, št. 109/2007) določa, da za dohodke iz opravljanja nepridobitne dejavnosti, ki torej ne sodijo v davčno osnovo, veljajo predvsem:

- donacije kot prejeti zneski brez obveznosti vračila,
- članarine,
- volila in dediščine,
- prihodki iz davkov in dajatev ter prispevkov, plačanih neposredno Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- obresti za sredstva na podračunih, ki so vključeni v sistem enotnega zakladniškega računa države oz. občin in obresti za vloge, naložene v istem sistemu,
- sredstva za izvajanje javne službe iz javnofinančnih virov,
- namenska javna sredstva.

Za pridobitne in s tem obdavčljive dohodke v skladu s Pravilnikom o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti (Ur. l. RS, št. 109/2007) štejejo predvsem:

- sredstva za izvajanje javne službe, ki niso iz javnofinančnih virov (npr. doplačila uporabnikov),
- bančne obresti, razen obresti na transakcijskih računih in obresti za vezane vloge (do zneska 1.000 € letno),
- dividende in drugi dohodki iz naložb,
- dohodki od prodaje blaga in storitev, kamor sodi tudi prodaja spominkov ter hrana in pijača,
- najemnine in druga plačila iz oddajanja prostorov, drugih zmogljivosti ali opreme zavezanca,
- dohodki, doseženi z odsvojitvijo osnovnih sredstev,
- plačila članov in nečlanov podjetja za udeležbo na dogodkih, ki jih organizira podjetje,
- dohodki od srečelovov in podobnih iger v organizaciji podjetja.

Zakon o davku od dohodka pravnih oseb omogoča uveljavljanje olajšave za zaposlovanje v primeru zaposlitve dolgotrajno brezposelne osebe oziroma olajšave za zaposlovanje invalidov ter olajšave za izvajanje praktičnega dela v strokovnem izobraževanju. Zakon predpisuje tudi davčne olajšave za investitorje in donatorje za sredstva namenjena v humanitarne, invalidske, socialno varstvene, dobrodelne, znanstvene, vzgojno izobraževalne, zdravstvene, športne, kulturne, ekološke, religiozne in splošno koristne namene, in sicer le za sredstva namenjena

organizacijam ustanovljenim za opravljanje nepridobitnih dejavnosti, do zneska, ki ustreza 0,3% obdavčenega prihodka davčnega obdobja zavezanca, vendar največ do višine davčne osnove davčnega obdobja.

Zakon o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS, št. 13/2011) določa, da so do oprostitve plačila DDV upravičene organizacije, ki opravljajo določene dejavnosti v javnem interesu, v kolikor jih izvajajo javni zavodi ali organizacije s koncesijo oziroma druge nepridobitne organizacije, ki se po predpisih štejejo za dobrodelne, invalidske organizacije ali organizacije za samopomoč. Druge organizacije, kot npr. socialno podjetje, so do oprostitve plačila DDV upravičene pod pogojem, da se ustvarjen dobiček v celoti investira v dejavnost, da ne izkrivljajo konkurence, nimajo višjih cen od davčnih zavezancev in jih upravljajo večinoma prostovoljci. Problem predstavlja dejstvo, da je dolgoročni cilj socialnega podjetja dejanska zaposlitev ljudi in samostojno delovanje, kar je v tem primeru možno le na podlagi pridobitve koncesije.

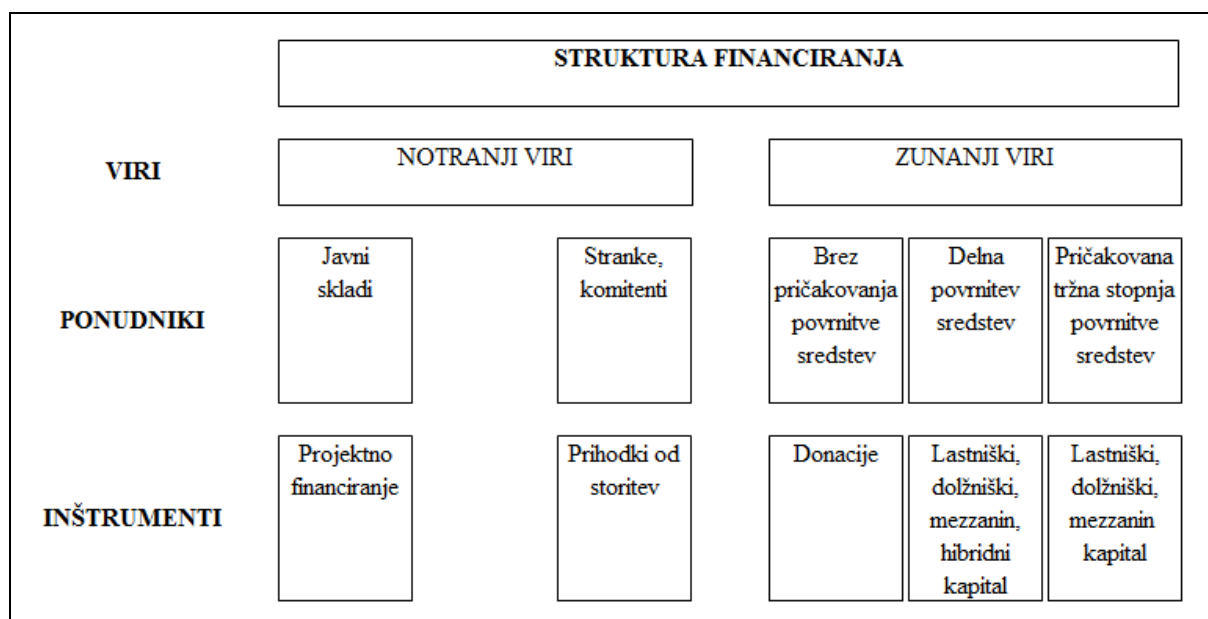
Zakon o dohodnini (ZDoh-2, Ur. l. RS, št. 117/2006) v 142. členu določa, da lahko rezident RS 0,5% odmerjene dohodnine nameni za financiranje splošno koristnih namenov ali za financiranje političnih strank in reprezentativnih sindikatov. V okviru zakona so kot splošno koristni nameni definirani humanitarni nameni, nameni varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, invalidski, dobrodelni, ekološki, kulturni, športni, religiozni in drugi nameni, ki se opravljajo v okviru dejavnosti rezidentov Slovenije, ustanovljenih za opravljanje nepridobitnih dejavnosti.

2.2 Viri financiranja

Uspešnost poslovanja socialnih podjetnikov je v veliki meri odvisna od spodbudnosti finančnega okolja, v katerem delujejo. V zadnjih letih se pojavlja vse več investitorjev, katerih ključni cilj ni maksimiranje dobička, temveč doseganje družbenega oz. trajnostnega učinkovanja investiranih sredstev – govorimo o trajnostnih investitorjih (angl. *impact investors*). Pomembno je, da se investitorji zavedajo, da večina socialnih podjetij ne more zagotoviti tržnih finančnih donosov značilnih za klasična podjetja (pogosto imenovani netržni donosi, angl. *sub-market*) (Mesojedec et al., 2012, str. 95).

Slika 5 na naslednji strani prikazuje okvirno strukturo virov financiranja za socialna podjetja.

Slika 5: Struktura financiranja za socialna podjetja

Vir: T. Mesojedec et al., *Socialno podjetništvo*, 2012, str. 99.

V nadaljevanju so obravnavani ključni viri financiranja socialnih podjetij:

- Prihodki od prodaje blaga in storitev.
- Nepovratna sredstva v okviru projektnega financiranja.
- Donacije, sponzorstva in članarine.
- Lastniški kapital.
- Dolžniški kapital.
- Javno-zasebno partnerstvo.
- Alternativni finančni mehanizmi.

2.2.1 Prihodki od prodaje blaga in storitev

Prvi in najpomembnejši vir financiranja socialnega podjetja predstavljajo prihodki od prodaje blaga in storitev na trgu kot najbolj fleksibilen vir brez omejitev namena uporabe, obveznosti povračila in kontrole s strani zunanjih deležnikov. Trend v socialnem podjetništvu je premik v smeri ustvarjanja operativnih presežkov z namenom doseganja samozadostnosti (Williams, 2003, str. 119).

Prihodke poslovanja predstavljajo poslovni, finančni in izredni prihodki (npr. prodaja osnovnega sredstva, prihodek od zapuščine donatorja, ipd.). Med stroške poslovanja uvrščamo delo, material, kapital in davke oz. stroške države, lahko so fiksni ali variabilni. Podjetniki morajo biti pri načrtovanju poslovanja pozorni na finančne projekcije oz. scenarije ter predvsem na točko preloma, na kateri so prihodki enaki stroškom (Mesojedec et al., 2012, str. 79-80).

Williams (2003, str. 119) ugotavlja, da aktivnosti, ki zagotavljajo dovolj prihodkov niso nujno povezane s poslanstvom organizacije, njihov namen je lahko preprosto zagotavljanje sredstev

za investiranje v organizacijo. Z namenom ohranitve ugodnega davčnega statusa, je tovrstna dejavnost lahko registrirana kot hčerinsko podjetje s statusom profitne organizacije, ki med drugim tudi lažje dostopa do trga komercialnih investicij.

2.2.2 Nepovratna sredstva v okviru projektnega financiranja

Nepovratna sredstva v obliki donacij in subvencij je mogoče pridobiti iz javnih sredstev (država, lokalne skupnosti), iz sredstev EU ali preko drugih financerjev (tuje zasebne fundacije, veleposlaništva, itd.). Praviloma je potrebna prijava projekta oz. programa na javni razpis, pridobitev sredstev ter poročanje o izvedbi. V kolikor prejemnik sredstev projekt izvede v skladu z dogovorom, sredstev ni potrebno vračati (Mesojedec et al., 2012, str. 84).

Pomemben vir nepovratnih sredstev predstavljajo razpisi EU, v okviru katerih se sredstva dodeljujejo na podlagi določenih programskih obdobj. Slovenija je leta 2004 z vstopom v EU postala upravičena do naslednjih finančnih instrumentov kohezijske politike (Predstavitev skladov, 2015):

- Evropski socialni sklad,
- Evropski sklad za regionalni razvoj,
- Kohezijski sklad.

Mesojedec et al. (2012, str. 86) v okviru pridobivanja finančnih sredstev s strani skladov EU ločujejo decentralizirane in centralizirane programe. Medtem ko se v prvem primeru podjetja praviloma prijavijo preko posredniških teles (npr. preko ministrstev), je v drugem primeru potrebna direktna prijava pri razpisnikih v Bruslju. Med decentraliziranimi programi so za socialne podjetnike zanimivi predvsem Evropski socialni sklad (ESS) in Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR). Prednostna področja financiranja se določajo na podlagi s strani držav članic predlaganih prioritet. Med centraliziranimi programi velja izpostaviti predvsem 7. okvirni program, Okvirni program za konkurenčnost in inovacije, LIFE+, MEDIA, Kultura, Evropa za državljane in *Progress*. Delno decentralizirana sta programa Vseživljenjsko učenje ter Mladi v akciji.

Evropski socialni sklad (v nadaljevanju ESS) ima med strukturnimi skladi EU najdaljšo tradicijo, saj je bil ustanovljen na podlagi Rimske pogodbe že leta 1957 (Evropski socialni sklad, 2015). ESS predstavlja glavni instrument Evrope na področju podpore zaposlovanja, katerega ključno poslanstvo je vlaganje v človeški kapital. Financiranje ESS v višini 10 milijard € na leto z ustvarjanjem novih in boljših delovnih mest izboljšuje možnosti za zaposlitev milijonov zlasti težje zaposljivih Evropejcev ter ustvarja socialno vključujočo družbo. Omenjeni cilji predstavljajo jedro strategije Evropa 2020 za ustvarjanje pametne, trajnostne in vključujoče rasti v EU. ESS financira več deset tisoč lokalnih, regionalnih in nacionalnih projektov, povezanih z zaposlovanjem, po vsej EU: od majhnih projektov, ki jih vodijo sosedska dobrodelna društva do nacionalnih projektov, ki spodbujajo poklicno usposabljanje celotnega prebivalstva (Kaj je ESS?, 2015).

ESS deluje v sodelovanju z Evropsko komisijo in nacionalnimi ter regionalnimi organi. Vsaka država članica se v partnerstvu z Evropsko komisijo dogovori za enega ali več operativnih programov, ki opredeljujejo prednostne naloge ter pogoje financiranja s strani ESS v okviru sedemletnega programskega obdobja. Programi financirajo projekte, povezane z

zaposlovanjem, ki jih vodijo ustrezne javne in zasebne organizacije, imenovane upravičenci. Delovanje ESS vodita naslednji načeli (Kako deluje ESS?, 2015):

- Deljeno upravljanje omogoča prevzemanje odgovornosti na ustrezni ravni. Smernice ESS se oblikujejo na evropski ravni, operativni programi pa se uskladijo v pogajanjih med nacionalnimi organi in Evropsko komisijo. Izvedbo na terenu v okviru operativnih programov upravljajo ustrezni organi znotraj posamezne države.
- Sofinanciranje zagotavlja lastništvo na nacionalni in regionalni ravni. Financiranje ESS vedno spremlja javno ali zasebno financiranje, pri čemer se stopnje sofinanciranja gibljejo med 50% in 85% (izjemoma do 95%) skupnih stroškov projekta, odvisno od relativnega bogastva regije.

Evropski sklad za regionalni razvoj (v nadaljevanju ESRR), skupaj z ESS, sodi v okvir strukturnih skladov, ki so del proračuna EU. Črpanje sredstev strukturnih skladov se izvaja po principu deljene odgovornosti med Evropsko komisijo in organi držav članic. ESRR je namenjen krepitvi ekonomske in socialne kohezije ter pomoči pri odpravljanju neravnovesij med stopnjami razvitosti različnih regij. Sredstva so namenjena predvsem regijam z najbolj omejenimi možnostmi, vključujoč tako podeželska kot mestna območja, nazadujoče industrijske regije ter območja z geografskimi in naravnimi ovirami. Slovenija je za obdobje 2007 – 2013 pripravila dva operativna programa, in sicer Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov in Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture, za katera je pridobila finančna sredstva ESRR (Evropski sklad za regionalni razvoj, 2015).

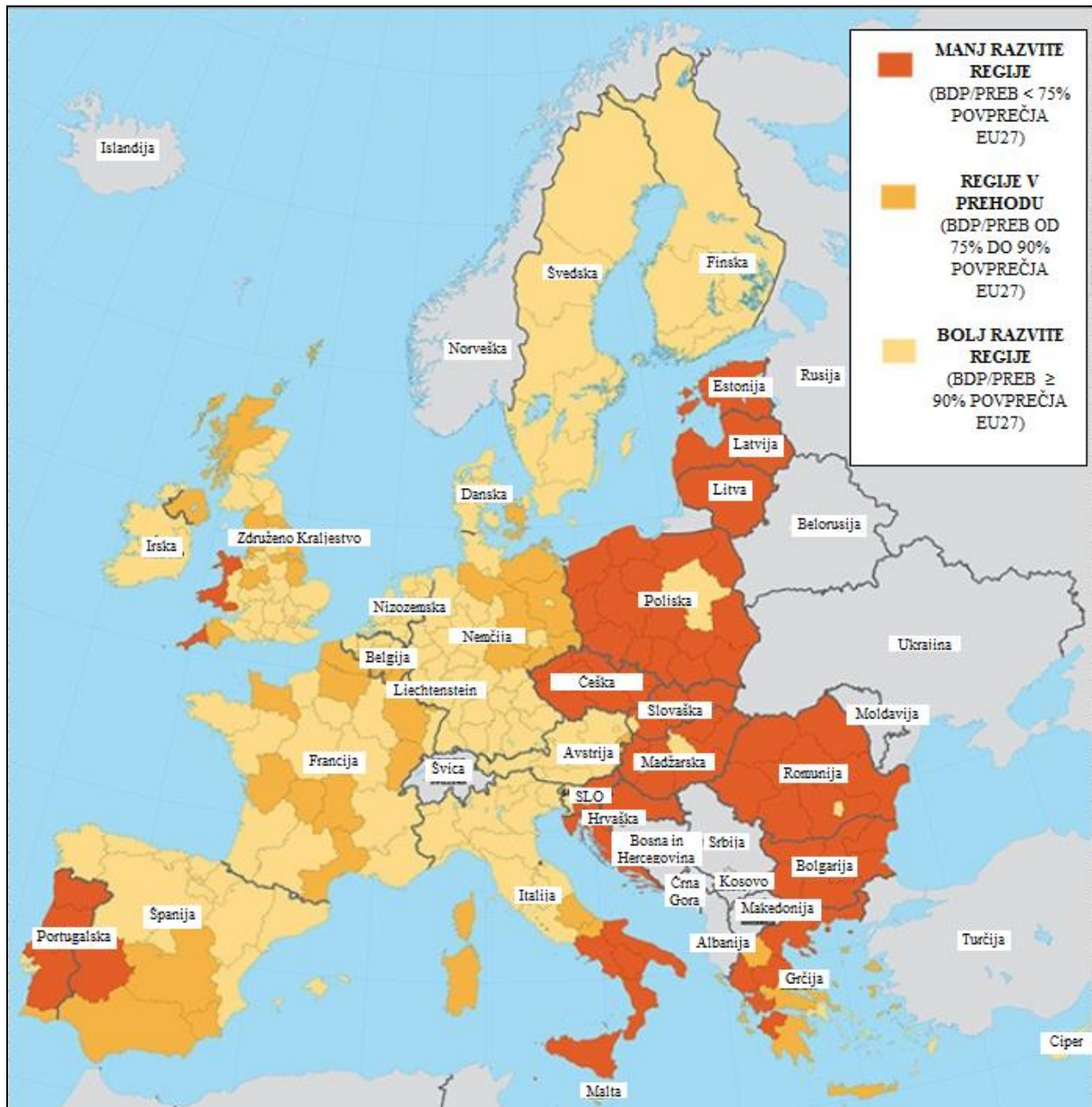
Kohezijski sklad (v nadaljevanju KS) je instrument, ki državam članicam pomaga zmanjševati ekonomska in socialna neskladja ter stabilizirati gospodarstvo. KS financira do 85% upravičenih izdatkov večjih projektov s področja okoljske in prometne infrastrukture ter projektov na področju trajnostne rabe energije. Do sredstev KS so upravičene najmanj razvite države članice EU, katerih BDP na prebivalca znaša manj kot 90% povprečja EU. Od maja 2004 v to skupino poleg Grčije, Portugalske, Španije, Cipra, Češke, Estonije, Madžarske, Latvije, Litve, Malte, Poljske in Slovaške sodi tudi Slovenija. KS v nasprotju z ESS in ESRR ne sodi med strukturne sklade, saj njegovo teritorialno osnovo predstavlja država članica EU in ne regija, kot to velja pri strukturnih skladih (Kohezijski sklad, 2015).

Podlago za črpanje evropskih sredstev predstavlja Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 – 2020. Program se osredotoča na spodbujanje gospodarskega razvoja in zagotavljanje blaginje za vse prebivalce Slovenije, pri čemer sledi nacionalnim ciljem in ciljem strategije Evropa 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Temeljni cilji programa so okrepiti prizadevanja na področju raziskav in razvoja, podpirati inovacijske potenciale malih in srednje velikih podjetij, spodbujati učinkovitost virov in zmanjšati pritisk na okolje, poleg tega pa razvijati prometni sektor, spodbujati rast stopnje zaposlenosti in zmanjšati število ljudi, izpostavljenih tveganju revščine in socialne izključenosti. Evropska sredstva v višini 3.011 milijarde € iz ESS, ESRR, KS in posebna dodelitev za pobudo za zaposlovanje mladih (YEI) so razporejeni v skladu z razvojnimi potrebami, razlikami med regijami in potenciali za rast (Operativni programi, 2015). Predhodni program aktualen v obdobju od 2007 do 2013 se je imenoval Operativni program razvoja človeških virov (Gjerkeš, 2010, str. 6).

Vrste projektov, katerim so namenjena finančna sredstva, ter stopnje financiranja se določa v odvisnosti od relativnega bogastva posamezne regije. Regije EU so razdeljene na tri

kategorije financiranja, glede na njihov regionalni BDP na prebivalca v primerjavi s povprečjem EU (Kako deluje ESS?, 2015). Upravičenost do sredstev ESS in ESRR je prikazana na sliki 6.

Slika 6: Upravičenost do sredstev strukturnih skladov (ESS in ESRR) 2014 – 2020

Vir: Kako deluje ESS?, 2015.

V Sloveniji je bilo področje socialnega podjetništva do nedavnega v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, s 1.1.2015 pa je prešlo v pristojnost Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju MGRT). Namen prenosa dela aktivnosti na MGRT je predvsem krepitev segmenta socialnih podjetij in inovativnih oblik delovanja podjetij na trgu, medtem ko del aktivnosti, ki zagotavlja izvajanje strukturnih ukrepov na področju socialne vključenosti ranljivih skupin, ostaja v pristojnosti MDDSZ

(Socialno podjetništvo prehaja v pristojnost Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2014).

MDDSZ je na področju spodbujanja razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji s pomočjo sredstev ESS izvedlo 2 javna razpisa (Socialno podjetništvo, 2015):

- **Prvi javni razpis za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva** je bil objavljen v letu 2009 na podlagi Operativnega programa za razvoj človeških virov za obdobje 2007 – 2013. V okviru programa so bila razpisana finančna sredstva v višini 2 milijona €, ki so zadostovala za podporo 9 glede na cilje razpisa najboljše ocenjenih projektov, pri čemer je lahko posamezen upravičenec po pravilu *de minimis* v obdobju 3 let zaprosil za največ 200.000 €. Omenjen znesek je bil kasneje, med drugim zaradi sodelovanja več projektnih partnerjev, zvišan na 250.000 € (ESS-Javni razpisi in pozivi, 2015). Izbrani projekti so razvijali tržne dejavnosti, kot so prodaja blaga ali storitev, obenem pa ustvarjali delovna mesta za težje zaposljive ciljne skupine. V prvem letu izvajanja projektov je bilo omogočeno usposabljanje 102 osebam iz ranljivih ciljnih skupin, v drugem letu pa je bila najuspešnejšim zagotovljena zaposlitev za polni delovni čas za obdobje najmanj 1 leta. V okviru projektov socialnega podjetništva je zaposlitev dobilo 30 oseb iz ranljivih ciljnih skupin.
- **Drugi javni razpis za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva** je bil objavljen v letu 2012 prav tako na podlagi Operativnega programa za razvoj človeških virov za obdobje 2007 – 2013. Razpis je bil namenjen tako podpori izvajanja uspešnih praks iz prejšnjega javnega razpisa kot tudi spodbujanju novih idej. V okviru programa so bila razpisana finančna sredstva v višini 4.500.000 €, pri čemer je bila višina sredstev namenjenih posameznemu upravičencu omejena na 300.000 € (ESS-Javni razpisi in pozivi, 2015). Cilj razpisa je bil podpreti projekte, ki bodo z razvijanjem dejavnosti socialnega podjetništva v usposabljanje vključili osebe iz ranljivih ciljnih skupin ter jim zagotovili zaposlitev za najmanj 18 mesecev. Strokovna komisija je izmed 93 prijaviteljev izbrala 17 najboljše ocenjenih projektov, med katerimi 4 izbrani projekti nadaljujejo v preteklosti že podprte ideje socialnega podjetništva. Časovni okvir projektov je med 24 in 36 meseci, izvajajo se na območju celotne Slovenije. V okviru izbranih projektov naj bi bilo v usposabljanje vključenih 165 oseb, zaposlenih pa 60 oseb iz ranljivih ciljnih skupin.

MGRT je februarja 2015 objavilo Javni razpis za spodbujanje projektov socialnega podjetništva v pomurski regiji. Izmed 6 prijavljenih so kot najbolj perspektiven ocenili projekt Eko vrt Beltinec v izvajanju Zavoda za raziskovanje in razvijanje alternativnih praks so.p. V proračunskem letu 2015 so odobrena sredstva ESS v skupni višini 5.778 € (Javni razpisi, 2015).

V januarju 2015 se je pričelo uresničevanje vladnega strateškega projekta Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, združništva in ekonomske demokracije (Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, združništva in ekonomske demokracije, 2015). Slapnik (2015) kot cilj omenjenega projekta opredeljuje razvoj sektorja socialne ekonomije, vključujoč socialno podjetništvo, združništvo, tretji sektor (NVO) ter invalidska podjetja, ki naj bi do leta 2025 v Sloveniji prispeval vsaj 6,5% delovnih mest in 7% delež BDP. Kot ključne aktivnosti na tem področju izpostavlja:

- sistemsko ureditev in integracijo socialne ekonomije v vse ključne dokumente za spodbujanje podjetništva,

- umestitev socialne ekonomije v programske dokumente izvajanja Evropske kohezijske politike v Sloveniji v finančni perspektivi 2014 – 2020,
- vzpostavitev ustreznega podpornega okolja in mentorskih programov,
- ustanovitev Socialno investicijskega sklada namenjenega socialnim podjetjem, zadrugam, kreativnim industrijam in socialnim inovacijam,
- vzpostavitev poroštvene shema za delavske odkupe,
- pripravo Strategije razvoja socialne ekonomije in ekonomske demokracije do leta 2025.

MDDSZ je v obdobju izvajanja javnih razpisov identificiralo naslednje ključne izzive (Mesojedec et al., 2012, str. 84-85):

- premajhna fleksibilnost klasičnih ukrepov aktivne politike zaposlovanja (npr. problem angažiranosti ranljivih družbenih skupin v procesu usposabljanja),
- nezainteresiranost ciljnih skupin za vključevanje v aktivnosti (predvsem tistih napotenih s strani Zavoda RS za zaposlovanje),
- pomanjkanje finančnih spodbud, kot v primeru zagona klasičnih podjetij,
- pomanjkanje podjetniških in trženjskih znanj izvajalcev projektov,
- problem dela na črno, ki dejansko že pokriva povpraševanje za določene dejavnosti, ki so bile identificirane kot tržne niše (npr. gostinske, socialne, komunalne storitve),
- problem premajhne tržne prepoznavnosti produktov in storitev socialnih podjetij,
- problem premajhne zainteresiranosti lokalne skupnosti.

Mesojedec et al. (2012, str. 86) ter Marino (2006, str. 65) dodatno izpostavljajo:

- problem odobritve programov,
- administrativno zahtevnost zaradi natančnega poročanja o porabi,
- slabo fleksibilnost v primer spremenjenih potreb,
- problem financiranja z zakasnitvijo ter neustreznost izplačil glede na dejanske finančne potrebe,
- pravilo *de minimis*, ki določa maksimalni znesek, ki ga je mogoče pridobiti iz sredstev EU v določenem obdobju (200.000 € v 3 letih).

Mesojedec et al. (2012, str. 117-118) kot ključne ukrepe za financiranje socialnih podjetij na evropski ravni izpostavljajo:

- uvedbo evropskega instrumenta za lastniški kapital (ESIEF) za naložbe v socialno usmerjene sklade,
- vzpostavitev evropskega regulativnega okvira za sklade za financiranje socialnega podjetništva na osnovi Akta o enotnem trgu,
- olajševanje dostopa do mikrokreditov v okviru evropskega mikrofinančnega instrumenta *Progress* ter okrepitev institucionalnih zmogljivosti v okviru programa EU za socialne spremembe in družbene inovacije za obdobje 2014 – 2020,
- uvedba evropskega finančnega instrumenta s sredstvi v višini 90 milijonov €, vzpostavitev naložb v sklade za solidarnostne naložbe, instrumente za lastni kapital in financiranje dolga ter posledično lažji dostop do finančnih sredstev za ustanovitev, razvoj in širitev,
- dopolnitev uredb o Evropskem skladu za razvoj podeželja in evropskih strukturnih skladih z uvedbo prednosti za naložbe v socialna podjetja, pripravo jasne pravne podlage ter omogočanje vključevanja usmerjenih ukrepov v programe strukturnih skladov in Evropskega sklada za razvoj podeželja v obdobju 2014 – 2020.

Dodaten vir nepovratnih sredstev za socialna podjetja predstavlja koriščenje javnih sredstev v okviru programa **Aktivne politike zaposlovanja** (v nadaljevanju APZ), katerega ključni namen je (Finančne spodbude, 2015):

- usklajevati ponudbo in povpraševanje na trgu dela,
- zmanjšati brezposelnost in povečati zaposlenost,
- okrepiti usposobljenost posameznikov in jim pomagati do zaposlitve.

APZ se izvaja v obliki ukrepov in programov, predstavljenih v Katalogu ukrepov APZ, objavljenem na spletni strani MDDSZ. Aktualni razpisi so objavljeni na spletni strani Zavoda RS za zaposlovanje.

Z vidika socialnega podjetništva je program APZ spodbuden predvsem v sklopu zaposlitvenih programov namenjenih iskalcem, ki za delodajalce postanejo zanimivi šele s finančnimi spodbudami in oprostitvami dajatev. Žal so tovrstne spodbude relativno nizke in socialnim podjetjem v začetni fazi ne zagotavljajo dolgoročnega obstoja. Med pomembnejšimi ukrepi so tudi javna dela, kamor pa je posameznik lahko vključen največ 1 leto, kar je ponovno prekratko obdobje za uvajanje socialnega podjetništva. Ključni problem programov APZ torej predstavlja dejstvo, da so oblikovani neodvisno eden od drugega in da se sprejemajo za proračunsko leto, kar onemogoča dolgoročno obravnavo posameznika ali načrtovanje delovanja. Poseben sklop programov je namenjen vključenosti invalidov, ti temelji na Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Lužar et al., 2005, str. 24-26).

2.2.3 Donacije, sponzorstva in članarine

Donacije, sponzorstva in članarine predstavljajo finančna sredstva, ki jih za delovanje socialnega podjetja namenijo pravne osebe ali posamezniki. Določene možnosti, kot že omenjeno, ponuja tudi davčna zakonodaja, na primer namenitev dela dohodnine za delovanje izbranega socialnega podjetja (dobrodelen.si, 2015).

2.2.4 Lastniški kapital

Lastniški kapital z vračilom v obliki lastništva deleža podjetja je v okviru socialnega podjetništva manj razširjen predvsem zaradi težavnosti določanja razmerja tveganje – donos ter negotovosti izhodnih strategij za investitorja v smislu pridobitve oz. prodaje deleža (Marino, 2006, str. 65). Tovrstna vlaganja so torej zanimiva predvsem za socialne investitorje katerih interes je doseganje družbenega učinka. Med najpomembnejšimi viri lastniškega financiranja Antončič, Hisrich, Petrin in Vahčič (2002, str. 305-306) izpostavljajo lastna sredstva podjetnika, sredstva družine in prijateljev, sredstva vlagateljev tveganega kapitala (poslovni angeli ali špekulanti) ter sredstva investicijskih družb in skladov.

Izraz **tvegani kapital** (angl. *venture capital*) se uporablja kadar gre za financiranje novoustanovljenega inovativnega podjetja z velikim potencialom rasti, v katerega investitorji poleg denarnih sredstev prispevajo tudi svoje znanje (angl. *know-how*) (Marino, 2006, str. 65). Poslovni angeli so zasebni vlagatelji, ki nastopajo brez posrednika in vlagajo denar neposredno v podjetje. Običajno investirajo v tvegane naložbe s potencialom velikih donosov, pri čemer imajo možnost aktivnega vplivanja na naložbo, poleg finančnega kapitala v podjetje namreč vložijo tudi svoje znanje, izkušnje in povezave. Pomemben del predstavlja proces

ocenitve pred izvedbo investicije, v okviru katerega se realno oceni potencial poslovne priložnosti in odpravijo najpogostejši vzroki neuspeha (Mesojedec et al., 2012, 114-115). Drugi izraz za tvegani kapital je potrpežljivi kapital (angl. *patient capital*), predstavlja namreč dolgoročno investicijo, ki prejemniku omogoča dostop do sredstev tudi po prehodu iz start-up faze ter zajema različne oblike financiranja. V skladu s cilji socialnega podjetništva so finančni donosi podrejeni doseganju socialnih učinkov (Bank of England, 2003, str. 2-3).

2.2.5 Dolžniški kapital

Financiranje z dolžniškim kapitalom predstavlja metodo financiranja, ki vključuje plačevanje obresti. Običajno gre za posojilo, katerega plačilo je le posredno vezano na prodajo in donosnost posla, kot jamstvo pogosto nastopa lastnina (Antončič et al., 2002, str. 303). Kot najpomembnejši vir dolžniškega financiranja malega gospodarstva Antončič et al. (2002, str. 308-309) izpostavljajo poslovne banke, katerih najpogostejši produkti so kratkoročna (do 1 leta) in dolgoročna posojila ter garancije. Poleg bank so viri dolžniškega financiranja še dobavitelji (odlog plačila), kupci (predplačila, avansi), država (subvencioniranje bančne obrestne mere) ter družina in prijatelji. Mesojedec et al. (2012, str. 88-89) poleg najema klasičnega kredita na banki izpostavljajo naslednje možnosti financiranja s pomočjo dolžniškega kapitala, ki je sicer predvsem za start-up in manjša podjetja, med drugim tudi zaradi zavarovanj, težje dosegljiv:

- Najem kredita preko podjetniških centrov, v okviru katerih je mogoče ob predstavitvi podjetniške ideje pridobiti tudi t.i. start-up kredite za začetni zagon podjetja.
- Pridobitev sredstev socialnih bank, katerih cilj je nudenje finančne podpore dobrodelnim ustanovam, prostovoljnim in socialnim organizacijam ter socialnim podjetjem. Večina produktov in storitev socialnih bank je enaka tistim, ki jih ponujajo konvencionalne banke z dodatkom socialnega, okoljskega in etičnega kriterija. Socialne banke praviloma ponujajo le investicije v socialno odgovorne naložbe in sklade, investicije prav tako ne smejo prinašati koristi podjetjem v finančnem sektorju. Pomemben element njihove ponudbe predstavljajo mikrokrediti, katerih bistvena razlika v primerjavi z običajnimi krediti je, da so odobreni brez zavarovanja in brez predhodnega pregleda poročila o preteklem poslovanju. Medtem ko mikrokrediti predstavljajo pomembno pomoč podjetnikom in posameznikom k izboljšanju socialnega položaja, se obenem pojavljajo kritike na račun visoke obrestne mere tovrstnih kreditov. Z namenom krepitve družbenega učinka socialnih bank je nujno merjenje družbenega učinka njihovih produktov in storitev ter prikaz povezave med družbenim in finančnim izkupičkom. Kot primere uspešnih socialnih bank Evropska komisija (2013, str. 64-55) izpostavlja: Groupe Crédit Coopératif v Franciji, Banca Etica v Italiji, CREDAL v Belgiji, GLS Bank v Nemčiji, Triodos Bank na Nizozemskem ter Ekobanken Sweden na Švedskem.
- Pridobitev sredstev preko zelenih in socialno orientiranih produktov konvencionalnih bank.

Dostop do dolžniškega kapitala namenjenega klasičnemu podjetništvu je mogoč le za socialna podjetja, katerih statusno pravna oblika ni ustanova, društvo ali zasebni zavod. Na podlagi Zakona o podpornem okolju za podjetništvo programe namenjene oblikovanju podjetniškega okolja izvaja Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, inovativnosti, razvoja, investicij in turizma oz. drugi subjekti na podlagi pravnega pooblastila. Zakon podjetjem omogoča tudi izboljššan dostop do virov financiranja preko Slovenskega podjetniškega sklada (Mesojedec et al., 2012, str. 90-91).

Državne pomoči, ki predstavljajo neposredna finančna sredstva državnega proračuna, se lahko dodelijo le podjetjem, ki se ukvarjajo s tržno proizvodnjo blaga in storitev in so registrirana po Zakonu o gospodarskih družbah kot osebna družba, kapitalska družba ali samostojni podjetnik posameznik, razen v primeru posebnih navedb znotraj posameznega ukrepa (Mesojedec et al., 2012, str. 91-92). Ukrepe finančnih podpor podjetniškemu sektorju na nacionalni ravni izvaja Slovenski podjetniški sklad in sicer preko ponudbe naslednjih finančnih instrumentov (Slovenski podjetniški sklad, 2015):

- Garancije za zavarovanje bančnih kreditov s subvencijo obrestne mere.
- Krediti za specifične ciljne skupine malih in srednje velikih podjetij.
- Lastniško financiranje v mlada inovativna podjetja v obliki semenskega kapitala (konvertibilna posojila, klasični kapitalski vložki) in tveganega kapitala za podjetja s potencialom hitre globalne rasti preko sodelujočih družb tveganega kapitala (klasični kapitalski vložki, mezzanin krediti).
- Posebne spodbude za specifične ciljne skupine (inovativna podjetja ter podjetja v problematičnih regijah).

Status državne pomoči imajo tudi posojila SID banke namenjena predvsem podpori inovacijske dejavnosti malih in srednjih podjetij ter zagotavljanju projektnega in izvoznega financiranja. Osnovna usmeritev SID banke je dopolnitev finančnega trga na področjih, ki jih le-ta ne pokriva, vendar imajo razvojno komponento. V imenu in za račun države opravlja dejavnosti zavarovanja izvoznih kreditov in investicij ter program izravnave obresti, temeljna dejavnost, ki jo izvaja za lasten račun, pa je financiranje na področju tržnih vrzeli, namenjeno predvsem majhnim in srednje velikim podjetjem oz. projektom na področju razvoja, okoljevarstva in energije, internacionalizacije, ipd. Vire za financiranje SID banka pridobiva predvsem z zadolževanjem na tujih finančnih trgih v svojem imenu in za svoj račun s poroštvom RS. Taka možnost zadolževanja omogoča slovenskemu gospodarstvu pridobitev konkurenčnih finančnih virov in zagotavlja podporo razvoju in lažji prodor na tuje trge (SID banka, 2015).

V ZDA je zasebni kapital neprofitnim organizacijam zagotovljen predvsem preko institucij imenovanih *Community Development Financial Institutions* (v nadaljevanju CDFIs), ki združujejo finančne posrednike zasebnega, profitnega in neprofitnega sektorja, katerih cilj je zadovoljevanje potreb lokalne skupnosti. Institucije so certificirani s strani CDFI sklada ameriške vlade, ki sredstva zagotavlja preko različnih programov. Eden pomembnejših zveznih programov je *Community Reinvestment Act* (CRA), čigar namen je depozitne institucije spodbuditi k zadovoljevanju potreb po kreditiranju lokalnih skupnosti v obliki posojil, kapitalskih naložb in donacij. CDFI-ji preko regulativnih zahtev in davčnih spodbud z uporabo majhnih zneskov vladnih sredstev neprofitnim organizacijam omogočijo dostop do obsežnega financiranja s strani bank in drugih finančnih institucij. Njihovi prednosti sta predvsem velikost in finančno znanje, zaradi česar jim je omogočen lažji dostop do finančnih trgov. Medtem ko predstavljajo fundacije pomemben vir financiranja CDFI-jev, istočasno nastopajo v vlogi neposrednega ponudnika zasebnega kapitala neprofitnim organizacijam. Glavni vir financiranja predstavljajo donacije, v obliki nekomercialnih posojil in kapitalskih naložb pa je prisoten tudi dolžniški kapital. Tovrstne investicije so v ZDA poznane pod imenom *Programme Related Investments* (PRIs) in so namenjene izvajanju dobrodelne dejavnosti (Williams, 2003, str. 119).

2.2.6 Javno-zasebno partnerstvo

Javno-zasebno partnerstvo je v 2. členu Zakona o javno-zasebnem partnerstvu (ZJZP, Ur. l. RS, št. 127/2006) opredeljeno kot razmerje zasebnega vlaganja v javne projekte in/ali javnega sofinanciranja zasebnih projektov, ki so v javnem interesu. Država s tovrstnim partnerstvom poskrbi za učinkovitejše izvajanje določenih storitev, obenem pa zasebnemu sektorju nudi nove poslovne priložnosti.

Mesojedec et al. (2012, str. 87) navajajo ključne pogoje izvedbe tovrstnega partnerstva:

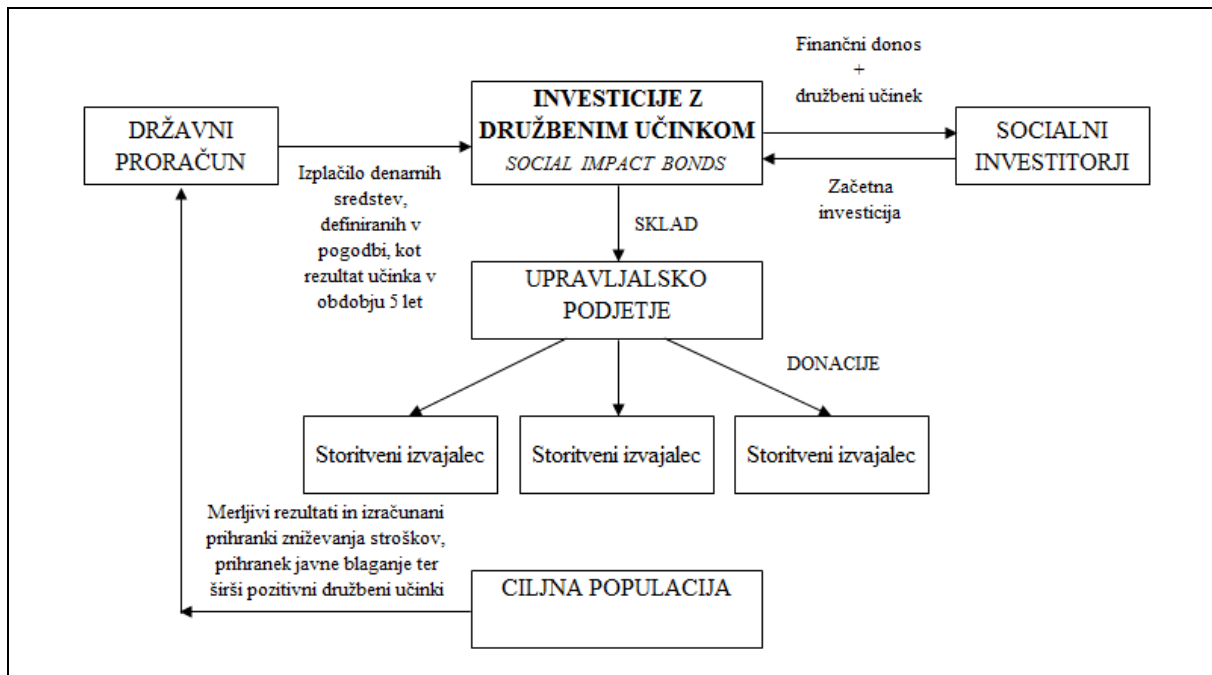
- projekt mora biti vsaj delno v javnem interesu, kot ugotovljeno s strani javnega partnerja (na nivoju države vlada, na nivoju občine občinski svet),
- delitev tveganja med partnerjema, v kolikor namreč zasebni partner ne prevzame vsaj del tveganja, gre za javno naročilo,
- ekonomičnost projekta z namenom sodelovanja zasebnega sektorja.

Številni zakoni določajo podlago za financiranje javno koristne dejavnosti na podlagi koncesije. Nevladne organizacije lahko določene naloge izvajajo same na podlagi koncesije ali javnih pooblastil (npr. Zakon o gasilstvu), lahko pa je s posebnim zakonom urejeno financiranje individualnih organizacij (npr. Zakon o Rdečem križu Slovenije) (Mesojedec et al., 2012, str. 87).

2.2.7 Alternativni finančni mehanizmi

Obveznice z družbenim učinkom (angl. *social impact bonds*) izvirajo iz Velike Britanije in so definirane kot finančni mehanizem, pri katerem zasebni investitorji financirajo družbeno koristno dejavnost ter v zameno od države ali občine dobijo dogovorjen finančni delež prihranka javnih sredstev zaradi družbenega učinka izvedene dejavnosti. Tveganje je praviloma na strani investitorja, mehanizem pa je fokusiran na merljive rezultate ter kot tak pomeni bistveni odstop od klasične sheme financiranja po glavi (opravljeno število storitev, število vključenih, itd.) (Mesojedec et al., 2012, str. 112-113). Shemo delovanja obveznic z družbenim učinkom prikazuje slika 7 na naslednji strani.

Slika 7: Shema delovanja obveznic z družbenim učinkom

Vir: T. Mesojedec et al., *Socialno podjetništvo*, 2012, str. 113.

Prednost tovrstne oblike financiranja je, da omogoča sodelovanje tudi majhnim izvajalcem, sredstva za izvajanje so namreč pridobljena v naprej, poraba sredstev pa je fleksibilna glede na pričakovan družbeni učinek.

Podjetniška tekmovanja predstavljajo odlično priložnost tako za ovrednotenje samega poslovnega modela kot tudi za pridobitev začetnih finančnih sredstev. Podjetniški portal (Podjetniški dogodki in tekmovanja, 2015) izpostavlja naslednja pomembnejša podjetniška tekmovanja:

- Slovenski forum inovacij v organizaciji agencije SPIRIT ter ob finančni podpori MGRT je namenjen odkrivanju in povezovanju inovativnega potenciala Slovenije. Najboljše inovacije, ocenjene s strani nacionalne strokovne komisije, se predstavijo na razstavi inovacij, ki predstavlja odlično priložnost za povezovanje tako z investitorji kot tudi s strokovnjaki z različnih poslovnih in tehničnih področij (O slovenskem forumu inovacij, 2015).
- Evropske nagrade za spodbujanje podjetništva se podeljujejo od leta 2006, namenjene so predvsem podpori malih podjetij na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Od prvega natečaja se je prijavilo več kot 2.500 projektov, skupaj so podprli ustanovitev več kot 10.000 novih podjetij.
- Evropski teden podjetništva je informativna kampanja, s katero Evropska komisija v skladu z Aktom za mala podjetja za Evropo spodbuja podjetništvo. Prireditve in dogodki potekajo v 37 državah, in sicer v državnem, regionalnem in lokalnem merilu. Namen evropskega tedna podjetništva je podjetja seznaniti z možnostmi podpore, ki jo ponuja EU ter podeliti priznanje podjetnikom za njihov prispevek k evropski blaginji, zaposlovanju, inovativnosti in konkurenčnosti (Evropski teden podjetništva, 2015).
- Izbor najboljših hitro rastočih slovenskih podjetij Gazela se je uveljavil kot največji poslovni dogodek v Sloveniji. Namen projekta je izpostaviti in nagraditi podjetja, ki v

celoti izkazujejo lastnosti gazel (dinamičnost, hitra rast, uravnotežen razvoj in intenzivno zaposlovanje), ob tem pa kažejo visoko stopnjo odgovornosti do zaposlenih in okolja. Pokrovitelj dogodka je agencija SPIRIT, dogodek pa finančno podpira MGRT.

- Priznanje Podjetnik leta je najstarejše slovensko priznanje podjetnikom, ki ga od leta 1992 podeljuje revija Podjetnik. Dogodek v sodelovanju z revijo Podjetnik organizira OZS, partnerji dogodka so agencija SPIRIT, Slovenski podjetniški sklad in MGRT.
- Tekmovanje Start:up Slovenija je namenjeno prepoznavanju najboljših start-up podjetij v fazi problem – rešitev, zagotavljanju strokovne in medijske podpore ter povezav z zasebnimi investitorji in potencialnimi partnerji. Sodelovanje v predseleksijskem procesu tekmovanja predstavlja tudi enega izmed pogojev za prijavo na zagonsko subvencijo P2 Slovenskega podjetniškega sklada (Tekmovanje Start:up Slovenija s P2, 2015).
- Mednarodna konferenca PODIM predstavlja največjo in vodilno podjetniško konferenco v Podravski regiji, letos se bo že 35. odvijala v Mariboru. Dogodek PODIM 2015 bo osredotočen na temo Sodelovanje med start-upi in uveljavljenimi podjetji. Dogodek predstavlja odlično priložnost za povezovanje s potencialnimi investitorji, mentorji ali novimi člani ekipe (O PODIM-u, 2015).

Poslovni inkubatorji so namenjeni začetni podpori in pospeševanju rasti podjetja in sicer preko nudenja storitev, deljenja izkušenj, tehnologij in kapitala. Storitve inkubatorjev so le redko plačljive v denarju, večinoma inkubator v zameno za podporo pridobi delež v novoustanovljenem podjetju. Kot primer velja izpostaviti Socialni inkubator, katerega ključni namen je nuditi podporo mladim socialnim inovatorjem, zagotavljati delovna mesta ter večati prepoznavnost socialnega podjetništva (Poslanstvo, vizija, vrednote, cilji, 2015). Podobno vlogo igra tudi Slovenski forum socialnega podjetništva, katerega ključni namen je povezovanje akterjev socialnega podjetništva z ustrezno infrastrukturo, ki omogoča razvijanje skupnih raziskovalno inovacijskih mrež, mrež trženja, razvoja skupnih projektov, novih poklicnih profilov ter drugih ustreznih mehanizmov za razvoj inovativnosti (O forumu, 2015).

Drugi inovativni mehanizmi zajemajo še uporabo modernih informacijskih tehnologij (npr. SMS donacije), družbenih omrežij, sistemov zaokroževanja (npr. presežek navzgor zaokroženega zneska storitve namenjen socialno podjetniški dejavnosti), možnosti davčne zakonodaje (npr. razporeditev dela dohodnine), prostovoljnega dela, ipd. (Mesojedec et al., 2012, str. 116). Predvsem internet je v zadnjem času postal pomemben medij oz. vir financiranja socialnih podjetij, pri čemer Clarkin (2007, str. 191-223) kot najhitreje rastoče vire financiranja izpostavlja predvsem strani tipa »doniraj s klikom« (angl. *click to donate*), spletne dobrodelne akcije, sezname potencialnih donatorjev ter množično financiranje (angl. *crowdfunding*). Thorpe (2012) med spletnimi stranmi namenjenimi množičnemu financiranju izpostavlja naslednje: Kickstarter.com, StartSomeGood.com, RocketHub.com, Pozible.com, Causes.com, Razoo.com in Crowdrise.com.

2.3 Primera dobrih praks v svetu in Evropi

2.3.1 Banka Grameen v Bangladešu

Bornstein in Davis (2010, str. 14-15) kot pionirja na področju socialnega podjetništva izpostavljata podjetje ustanovljeno v eni najrevnejših držav na svetu – Bangladešu. Država Bangladeš je nastala v letu 1971 po uničujočem ciklonu in osamosvojitveni vojni, ki sta jo pustila v katastrofalnem stanju. Kljub obsežni finančni podpori s strani premožnejših držav je

zaradi korupcije bangladeške vlade le malo denarja doseglo svoj namen. Kljub temu je majhen delček podpore pomagal financirati v tem času nastale pobude lokalnih socialnih podjetnikov. Najbolj znan primer je **Banka Grameen**. Po koncu vojne so se številni prebivalci Bangladeša odpovedali obetavnim karieram v tujini z namenom pomagati državi, da se ponovno postavi na noge. Med njimi je bil tudi profesor ekonomije Muhammad Yunus, ki je ustanovil Banko Grameen.

Ključna motivacija profesorja Yunusa v smeri ustanovitve Banke Greemen je bila izključenost revnih iz tradicionalnega finančnega sistema. Brezizhodnost njihovega položaja ga je spodbudila k ponujanju posojil nizke vrednosti, sprva financiranih iz njegovih lastnih sredstev (Yunus, 2007, str. 46-47). Leta 1976 je bila ustanovljena Grameen banka, katere ključna dejavnost je bila ponujanje mikrokreditov. Zaradi velikega povpraševanja je sledila hitra rast z diverzifikacijo storitev in vključitvijo širokega nabora komplementarnih finančnih produktov, kot sta na primer zavarovanje in svetovanje. Medtem ko tradicionalne finančne institucije ob odobritvi posojila zahtevajo zavarovanje, se v primeru mikrofinanciranja poplačilo posojila zagotovi preko alternativnih načinov zavarovanja. Primer tovrstnih pristopov predstavlja skupinsko posojanje, v okviru katerega so posojila odobrena ožji skupini ljudi, upnik pa se zanaša na učinek in pritisk skupine v smeri vračila posojila (Yunus, 2007, str. 49). Grameen banka od leta 1995 za kritje stroškov ne potrebuje več donatorskih sredstev, financira se izključno preko depozitov komitentov, ki zadoščajo za financiranje vseh bančnih operacij. Banka je v 94% lasti komitentov, 6% delež lastništva ima država (General Questions on Grameen Bank FAQ, 2015).

Banka Grameen se je oddaljila od običajne bančne prakse z odstranitvijo zahteve po zavarovanju kreditov in ustvarila bančni sistem temelječ na medsebojnem zaupanju, odgovornosti, sodelovanju in kreativnosti. Kredit predstavlja stroškovno učinkovito sredstvo za boj proti revščini in poudarja pomen vključitve revnih v sistem financiranja (About us, 2015). Banka nudi storitve 7,5 milijonom posojilojemalcem, od katerih je kar 65% pomagala izboljšati socialno ekonomske pogoje ter jih rešiti iz brezna revščine (General Questions on Grameen Bank FAQ, 2015). Z 2.565 podružnicami je banka prisotna v 81.379 vaseh, s čimer pokriva več kot 97% vseh vasi v Bangladešu (About us, 2015).

Ideja mikrofinanciranja temelji na predpostavki, da bodo revni s pomočjo pridobljenih finančnih sredstev zmožni uspešno delovati na področju podjetništva, dvigniti svoj prihodek in investirati v kratko- in dolgoročna orodja za zmanjševanje revščine. Kljub temu, da so razmeroma redki posojilojemalci uspeli na področju podjetništva, ima mikrofinanciranje ogromen vpliv na zmanjševanje revščine po svetu. Mikrofinanciranje je pomembno vlogo odigralo predvsem na področju osamosvojitve žensk v državah v razvoju, prav ženske so bile namreč prvotna ciljna skupina profesorja Yunusa. Banka Grameen predstavlja uspešen model mikrofinanciranja, ki mu je sledila ustanovitev podobnih organizacij povsod po svetu (Winston Seremani, 2013, str. 168-170). Podroben pregled razvoja organizacij mikrofinanciranja po posameznih državah prikazuje spletna stran imenovana Mreža evropskega financiranja (European microfinance network, 2015). Hkrati z razvojem podobnih organizacij je predstavitev koncepta mikrofinanciranja pomembno vplivala na upravljanje posojil tradicionalnih finančnih institucij ter zagotavljanje finančnih virov ljudem v stiski (Winston Seremani, 2013, str. 168-170).

Winston Seremani (2013, str. 165-166) izpostavlja pionirsko delo profesorja Muhammeda Yunusa na področju razvoja koncepta mikrokreditiranja, ki se je kasneje razvil v širši koncept mikrofinanciranja. Medtem ko je ključni namen mikrokredita omogočiti revnim dostop do

kredita, mikrofinanciranje zajema širši nabor finančnih storitev, vključno z mikrokreditiranjem. Leta 2006 je profesor Yunus za svoje zasluge za uspeh na področju mikrofinanciranja prejel Nobelovo nagrado, kar je pomenilo pomembno priznanje pomenu socialnega podjetništva. Evropska komisija (2013, str. 64-66) opozarja, da medtem, ko mikrofinanciranje v svetovnem merilu nedvomno predstavlja pomemben korak na področju financiranja in zmanjševanja revščine, so tovrstni instrumenti že več desetletij v ponudbi evropskih bank.

Mikrofinanciranje je danes namenjeno zmanjševanju revščine z zagotavljanjem posojil in sorodnih finančnih storitev strankam, ki so premajhne oz. imajo premalo sredstev, da bi si financiranje lahko privoščile v okviru tradicionalnega finančnega sektorja. Področja delovanja mikrofinančnih instrumentov so tvegana bodisi v smislu politične nestabilnosti in pomanjkanja infrastrukture bodisi v smislu visokega tveganja neplačil ter kreditnega tveganja (Epstein & Yuthas, 2009, str. 35-36). Večina bank ni zainteresirana za poslovna posojila v vrednosti manj kot 100.000 €, vsako posojilo pod to vrednostjo lahko torej smatramo za mikrokredit. Programi mikrokreditiranja sledijo naslednjim ključnim ciljem: reševanje problema nezadostne ponudbe kreditov za financiranje start-up faze podjetništva, boj proti socialni izključenosti in izključenosti iz trga dela z zagotavljanjem posojil osebam ali podjetjem v stiski ter naslavljanje izključenih etničnih manjšin (Granger, 2003, str. 175). Zaradi visokega tveganja so obrestne mere mikrokreditov običajno višje kot na tradicionalnih finančnih trgih.

Ključni akterji razvoja socialnega podjetništva v Bangladešu so torej posamezni socialni podjetniki, medtem ko se vlada s tem področjem skorajda ne ukvarja, prav tako ne obstajajo predpisi, ki bi določali pravno obliko za socialna podjetja. V podporo socialnemu podjetništvu ni ustanovljenih nobenih podpornih mrež, omejen je tudi obseg nevladne podpore. Kljub temu Bangladeš v zadnjih letih uživa gospodarsko rast, pri čemer je spodbuden predvsem razvoj start-up sektorja (Social enterprise in spotlight as Bangladesh hosts dialogue, 2015).

2.3.2 Skupnost San Patrignano v Italiji

Razvoj italijanskega tretjega sektorja je moč razdeliti v naslednje faze (Tommasini, 2010, str. 88):

- Začetki v obdobju sedemdesetih in osemdesetih let s pojavom večjega števila manjših dobrodelnih organizacij osredotočenih predvsem na probleme lokalnih prebivalcev. Organizacije so se večinoma povezovale v združenja, ki so temeljila na principu prostovoljnega dela in le izjemoma prejela finančno podporo države, do davčnih olajšav niso bile upravičene.
- Z uspehom na področju zadovoljevanja socialnih potreb je število organizacij rastlo, postajale so večje in bolj organizirane s plačano delovno silo. Problem so predstavljale pravne omejitve v smislu prepovedi sodelovanja združenj v proizvodnih ali drugih ekonomsko pomembnih aktivnostih.
- Pojavijo se zadruga, ki imajo status podjetja opravičenega davka na nerazdeljene dobičke in delujejo po načelih demokratičnega upravljanja. Ves čas je prisotno prepričanje, da tovrstne organizacije zgolj nadomeščajo delo javnih agencij in njihovo delovanje po okrepitvi le-teh ne bo več potrebno.
- Leta 1988 je sprejeta odločitev, da vse socialne organizacije pridobijo status javnih institucij, ki so od sprejema te uredbe edine upravičene izvajanja tovrstnih aktivnosti. Leta

1990 je Italija zabeležila bistveno povečanje socialne ekonomije, še posebej izrazito v osrednjih in južnih italijanskih regijah, kar je bila posledica vse pogostejše prakse javnih organov, da sklepajo pogodbe za ponudbo socialnih storitev (OECD, 2010, str. 18).

- Leta 1991 sledi zakonska opredelitev prostovoljnih organizacij in socialnih zadrug v okviru zakona 381/91 ter odobritev določenih davčnih olajšav.

Posebna značilnost italijanskega razvoja socialnih podjetij je bila razširjena uporaba zadružne oblike v dejavnostih, ki jih v drugih državah običajno izvajajo združenja in ustanove. V 80. letih so zadruga odigrale ključno vlogo na področju uvajanja novih storitev, namenjenih predvsem mladim v stiski, starejšim, invalidom, odvisnikom in brezdomcem. Po več letih nereguliranega razvoja je bila tovrstna organizacijska oblika leta 1991 z zakonom št. 381/1991 priznana in poimenovana socialna zadruga. V letu 2005 je bilo z zakonom o socialnih podjetjih (Zakon št. 118/2005) uvedeno načelo pluralizma organizacijskih oblik in različne organizacijske strukture so postale upravičene do preoblikovanja v socialna podjetja. Leta 2009 se je 500 organizacij uradno registriralo kot socialna podjetja, v istem letu naj bi v Italiji že poslovalo 15.000 socialnih podjetij s 350.000 zaposlenimi in skupnim prometom približno 10 milijonov € letno (OECD, 2010, str. 18-20).

Pravna oblika socialnega podjetja v Italiji je socialna zadruga, vendar se med socialna podjetja uvrščajo tudi prostovoljna združenja, skladi, socialna in kulturna združenja ter nevladne organizacije. Socialne zadruga lahko delujejo v socialne, kulturne ali javne namene, v vsakem primeru pa v celoti v dobrobit svojih članov. Zakon 381/91 opredeljuje socialne zadruga kot subjekte pravne narave s podjetniškim znanjem, pri katerih cilj ni dobiček oz. katerih dobički se investirajo v socialne namene oz. namene skupnosti. Socialne zadruga so, podobno kot socialna podjetja v Sloveniji, razdeljene na 2 tipa (Lužar et al., 2005, str. 14-15):

- Tip A: socialne zadruga izvajajo dejavnosti na področju zdravstvene nege, izobraževanja in usposabljanja, varstva otrok, kulture ter skrbi za starejše ter težje zaposljive.
- Tip B: socialne zadruga izvajajo različne dejavnosti z namenom ustvarjanja novih delovnih mest za težje zaposljive posameznike, ki morajo predstavljati vsaj 30% zaposlenih.

Zadruga tipa A in B so v celoti oproščene plačila davka na dodano vrednost, v kolikor delujejo na področju ene izmed naslednjih dejavnosti (Tommasini, 2010, str. 96):

- zdravstvo in socialne storitve,
- pomoč na domu invalidom, bolnim in starejšim,
- pomoč uporabnikom drog,
- pomoč osebam z AIDS-om,
- pomoč neprilagojenim mladostnikom.

Zakon 381/91 za socialna združenja določa tudi davčno olajšavo v višini 4% zmanjšanja DDV-ja na prodajo storitev. Med glavnimi davčnimi olajšavami so še ugoden sistem davka na dodano vrednost, neobdavčene investicije in dobiček, socialni prispevki, prednosti pri javnih razpisih ter neobdavčenost strokovnih in drugih prispevkov na področju sociale (Lužar et al., 2005, str. 15). V Italiji je poslovanje socialnih podjetij nadzirano s strani nacionalne institucije *Record for Social Co-operatives*.

V nadaljevanju predstavljam primer ene uspešnejših v Italiji delujočih socialnih kooperativ oz. zadrug.

San Patrignano je največja skupnost za rehabilitacijo odvisnikov na svetu locirana v bližini mesta Rimini v Italiji, ki vse od svojih začetkov v letu 1978 sledi viziji ustanovitelja Vincenza Muccioli-ja. Skupnost sledi strategiji zaslužka (angl. *earned income strategy*) z namenom reševanja specifičnega socialnega problema in istočasno ustvarjanja dobička za investiranje v osnovno dejavnost in obstoj (Perrini & Fazzolari, 2006, str. 171-172). Ustvarjajo tako finančne kot socialne donose, saj lahko le z nenehnim izboljševanjem na ekonomskem področju financirajo svoj obseg in rast. Skupnost se financira predvsem na podlagi prihodkov od prodaje blaga in storitev ter delno s pomočjo javnih in zasebnih prispevkov (The rehabilitation community in brief, 2015). Prihodki so ustvarjeni preko izvajanja številnih dejavnosti, pri čemer velja poudariti predvsem vinarstvo, proizvodnje *high-end* pohištva, umetniško dejavnost, obdelavo lesa, grafično delo, sirarstvo ter vzrejo psov in konj. Skupnost je vključena v več kot 50 različnih proizvodnih dejavnosti, ki se raztezajo na površini 260 hektarjev in zagotavljajo dobrine tako za skupnost kot za zunanje kupce. Prodaja proizvodov predstavlja kar 60% prihodkov skupnosti (Perrini & Fazzolari, 2006, str. 171-175).

San Patrignano sprejme vse goste, brez socialnih, političnih in verskih obsojanj. Rehabilitacija ter vse pripadajoče storitve, vključno z nastanitvijo in prehrano, so za odvisnike in njihove družine popolnoma brezplačne, pri čemer je edini pogoj odpoved drogam ter zavedanje pomena dela in osebne odgovornosti (Our values, 2015). Preko ponovnega vključevanja odvisnikov v proces dela in druženja, skupnost dosega znatno boljše rezultate zdravljenja odvisnosti v primerjavi z ostalimi tovrstnimi ustanovami. Namen usposabljanja odvisnikov na področju trgovine, obrti in drugih spretnosti je povrnitev izgubljenega občutka dostojanstva. Za zdravljenje odvisnosti se ne zatekajo k splošno sprejetim metodam medicinskega zdravljenja, temveč se osredotočajo predvsem na razumevanje, spodbujanje in ljubezen do članov skupnosti (Perrini & Fazzolari, 2006, str. 171-175). V zadnjih 25 letih je v skupnosti živelo cca. 40.000 odvisnikov, od katerih se jih je 70% po zaključku rehabilitacije uspešno vključilo v družbo. Trenutno v skupnosti biva 1.300 odvisnikov, 109 prostovoljcev in 313 svetovalcev, od katerih jih je bilo več kot 30% tudi samih vključenih v rehabilitacijski program skupnosti (The rehabilitation community in brief, 2015).

San Patrignano je ustvaril izjemne družbene učinke tako preko uresničevanja svojega poslanstva kot tudi preko razvoja socialnega podjetništva. Kot primer dobre prakse je model vplival na ustanovitev podobnih skupnosti na Švedskem in v Los Angelesu. San Patrignano ima danes tudi dve podružnici (Perrini & Fazzolari, 2006, str. 178; 183-184):

- San Vito Pergine, kjer se člani poleg ostalih dejavnosti ukvarjajo tudi s šolanjem psov pomočnikov ter proizvodnjo delov za kolesa,
- Sant' Agat Feltria predstavlja počitniški objekt za člane skupnosti, kjer poteka posebna rehabilitacija bolnih oz. prizadetih članov.

San Patrignano učinkovito izrablja redke vire tudi preko vključevanja partnerjev in sodelovanja s podjetji in ostalimi deležniki. Skupnost izkorišča vse možnosti od tradicionalne dobrodelnosti do komercialnih metod poslovnega sektorja. Perrini in Fazzolari (2006, str. 185-187) navajata naslednje ključne vire financiranja:

- Prihodki od prodaje ustvarjeni preko aktivnosti vseh treh podružnic predstavljajo približno 60% sredstev potrebnih za podporo vsakodnevnega življenja v skupnosti.
- Velik delež prihodkov zagotavljajo zunanji vlagatelji in sponzorji, vključujoč tako zasebnike kot podjetja.

- Prihodki pridobljeni s prodajo solidarnostnih deležev skupnosti (*San Patrignano Solidarity Shares*). Cena posameznega deleža je 50 €, pri čemer deležniki niso upravičeni do finančne ali ekonomske vrednosti, temveč so jim v zameno omogočeni obiski skupnosti, prisotnost na letnih sestankih deležnikov ter prejemanje novic o aktualnih projektih.
- Sponzorska sredstva v zameno za objavo logotipa podjetja v okviru dogodka ali oglaševalske kampanje.
- Sponzoriranje v smislu sodelovanja pri določenem projektu, sponzoriranje dogodka ali nudenja tehnične pomoči v obliki materiala ali storitev.
- Donacije s strani podjetij v obliki deleža prodajne cene.
- Sodelovanje z lokalnimi skupnostmi z namenom financiranja socialno podjetniške dejavnosti, kot npr. z dostavo kruha lokalnim krajem po nižji ceni ali šolanjem psa spremljevalca za pomoč invalidnim ali osamljenim osebam (Perrini, Vurro & Costanzo, 2010, str. 527).

3 ŠTUDIJE PRIMEROV FINANCIRANJA SOCIALNIH PODJETIJ V SLOVENIJI

Kovač in Klužer (2010, str. 10) opozarjata na naslednje ključne spremembe družbenih pogojev v Sloveniji:

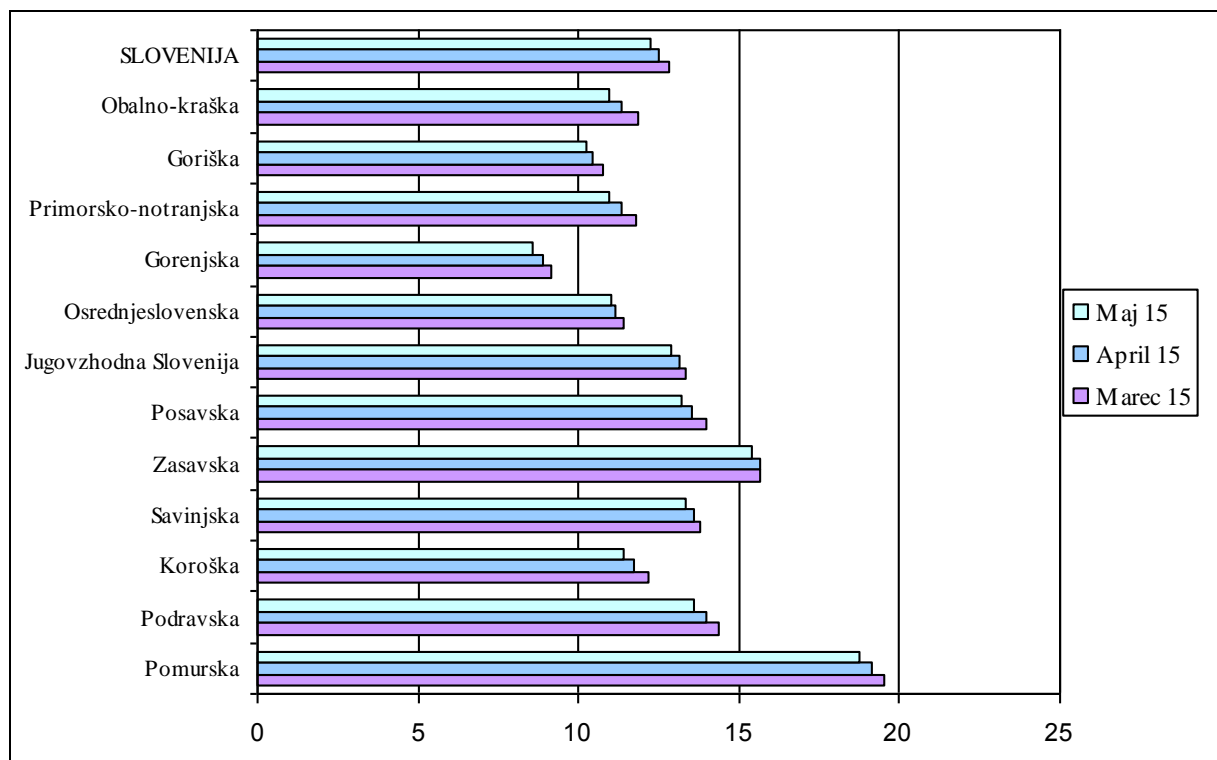
- Demografske spremembe vezane predvsem na staranje prebivalstva, ki zahtevajo temeljito prenavo sistemov socialne varnosti.
- Globalizacija in tehnološke spremembe, ki prinašajo opuščanje tradicionalnih dejavnosti in selitev cenovno nekonkurenčne proizvodnje na cenejše vzhodne trge.
- Večanje strukturne brezposelnosti preko dolgotrajno brezposelnih, starejših, iskalcev prve zaposlitve ter nižje izobraženih oseb srednjih let, ki prihajajo iz razpadlih delovno intenzivnih panog.
- Naraščajoča stopnja revščine in neenakosti med prebivalstvom z izrazitimi razlikami v razvitosti posameznih regij zaradi seljenja podjetij v regionalna središča in ob glavne prometne poti. Oddaljena ruralna področja so za klasično profitno orientirano ekonomijo nezanimiva in posledično podvržena velikim depopulacijskim procesom, medtem ko njihove naravne danosti ostajajo neizkoriščene.

Revščino je mogoče razdeliti na absolutno in relativno revščino. Medtem ko se absolutna revščina nanaša na nezadostne vire za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb ter neposredno vpliva na fizično preživetje, je relativna revščina povezana s psihološkimi stiskami zaradi nizkih dohodkov, prikrajšanostjo in socialnim minimumom. Relativna revščina je izražena s stopnjo tveganja revščine, ki predstavlja odstotek ljudi, ki razpolagajo z dohodkom, manjšim od 60% mediane razpoložljivega dohodka na ekvivalentnega člana gospodinjstva – to je osnovni prag tveganja revščine (Zidar & Rihter, 2010, str. 70-71). Po podatkih iz Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih (SILC) je bila v letu 2013 stopnja tveganja revščine v Sloveniji 14,5%, kar pomeni, da je pod pragom tveganja revščine živelo 14,5% ali približno 291.000 prebivalcev Slovenije. Medtem ko je relativna stopnja tveganja revščine zgolj odraz porazdelitve razpoložljivega dohodka med gospodinjstvi, le-ta dopolnjena s kazalnikom resne materialne prikrajšanosti in nizke delovne intenzivnosti gospodinjstva ponazarja stopnjo tveganja socialne izključenosti. V letu 2013 je znašala 20,4%, kar pomeni, da je kar petina prebivalcev Slovenije živela pod stopnjo tveganja socialne izključenosti (Statistični urad RS, 2013).

Za trg dela v Sloveniji je trenutno značilna visoka stopnja brezposelnosti, slab položaj delavcev, trenja med delavci, delodajalci in vlado ter zahteve po reformah v smeri večje fleksibilnosti trga dela (Domadenik et al., 2013, str. 1). Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (Trg dela, 2015) je bilo konec februarja 2015 v Sloveniji registriranih 122.552 brezposelnih oseb. Kovač (2010, str. 9) opozarja, da si Slovenija kot majhna ekonomija ne more privoščiti tolikšne izgube človeškega in socialnega kapitala. Potrebno je najti modele, ki bodo ljudi zadržali v aktivnosti, ne glede na to, ali jih profitno usmerjena podjetja potrebujejo ali ne, sicer tvegamo zrušenje vseh ostalih družbenih pod-sistemov.

Slika 8 prikazuje stopnjo registrirane brezposelnosti (v %) po statističnih regijah za zadnje razpoložljive mesece v letu 2015. Podatki kažejo, da se razkorak med gospodarsko razvitejšim zahodnim delom in manj razvitim severovzhodom kaže tudi v sistematično višji brezposelnosti.

Slika 8: Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah Slovenije (v %)

Vir: Statistični urad RS, Stopnja registrirane brezposelnosti je v februarju 2015 znašala 13,3 odstotka, 2015.

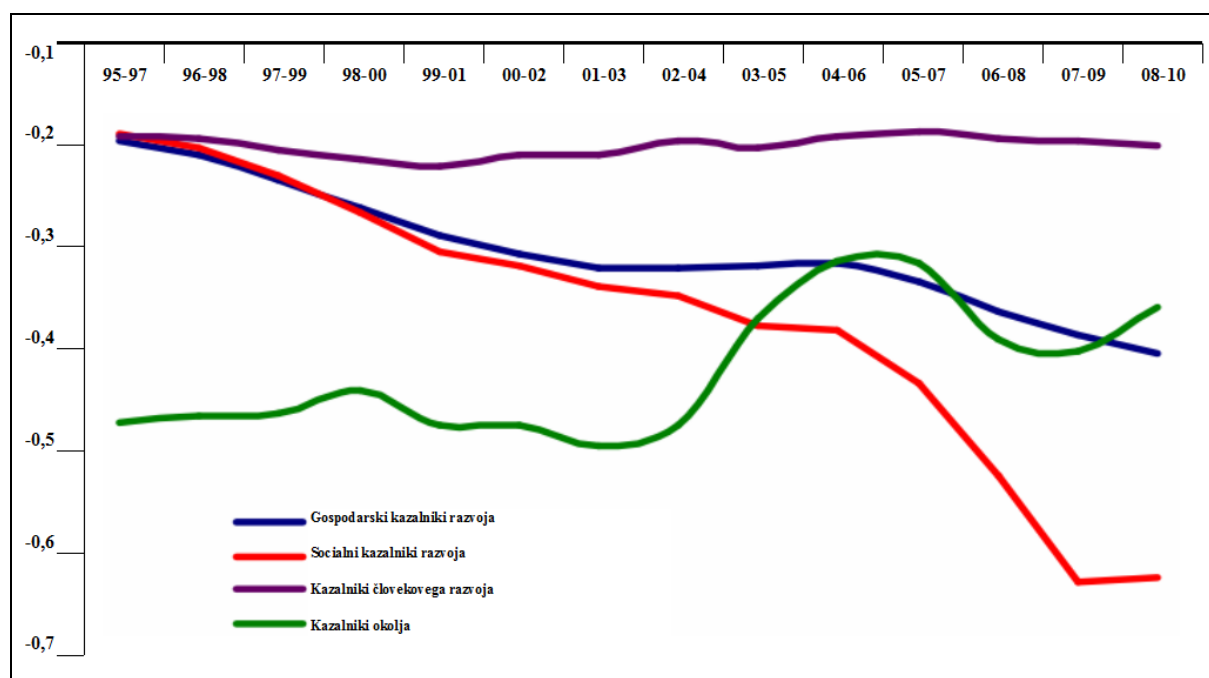
Radej (2010, str. 37) opozarja na posebej neugoden položaj Pomurske regije, kjer je blaginja prebivalstva znatno nižja od povprečja, manjša in slabša je ponudba služb, slabše pa je tudi zdravstveno stanje prebivalstva. Dvakrat višji od državnega povprečja je v regiji delež ljudi, ki živijo od socialnih podpor. Zaradi neugodnih demografskih razmer vezanih na staranje prebivalstva in neugodnih razmer na trgu dela zaradi seljenja prebivalstva in gospodarstva v osrednjeslovensko regijo v Pomurju predstavlja prav socialno podjetništvo enega najpomembnejših vzvodov za aktiviranje gospodarskih in socialnih potencialov v tržnih nišah med javnim, zasebnim in nevladnim sektorjem (Gjerkeš, 2010, str. 6).

Radej (2010, str. 39) je v analizi izbranih statističnih kazalnikov regionalne blaginje za obdobje 1995 – 2010 upošteval osem kazalnikov, po 2 za vsako izmed naslednjih področij regionalnega razvoja:

- Gospodarski razvoj: bruto domači proizvod in neto naložbe na prebivalca.
- Socialni razvoj: stopnja brezposelnosti in neto migracije.
- Človekov razvoj: indeks staranja in študentski indeks.
- Okoljski razvoj: izdatki za naložbe v BDP in priklop stanovanj na komunalne naprave.

Rezultati raziskave so prikazani na sliki 9. Kot razvidno je bilo v začetku proučevanega obdobja največji zaostanek Pomurja opaziti predvsem na področju okoljskega razvoja, medtem ko je v zadnjem času najbolj kritično področje prav socialni razvoj.

Slika 9: Razvojni zaostanki Pomurja glede na kazalnike razvoja

Vir: B. Radej, Prednostna področja razvoja in izzivi socialne ekonomije v Pomurju, 2010, str. 40.

Z namenom spodbujanja gospodarskega in socialnega razvoja Pomurja je bila ustanovljena Regionalna razvojna agencija Mura (RRA Mura) kot razvojna institucija in vmesnik med javnim in zasebnim sektorjem (RRA Mura, 2015). Leta 2009 je bil sprejet tudi Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010 – 2015, ki ne glede na določbe Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja določa dodatne ukrepe za spodbujanje razvoja Pomurske regije in način njihovega financiranja. Ukrepi razvojne podpore so namenjeni ustvarjanju novih delovnih mest in ohranjanju obstoječih, vzpostavljanju razvojne infrastrukture ter odpravljanju posledic gospodarske in finančne krize v Pomurski regiji (Ur. l. RS, ŠT. 87/2009). Türk (2010, str. 7) je na področju reševanja problemov nezaposlenosti izpostavil pomen aktivnosti Regionalnega sklada dela za Pomurje in Sklada dela Prekmurje. Aktivnosti v skladih dela so financirane iz Evropskega sklada za prilagoditev globalizaciji, ustanovljenega z namenom nuditi pomoč delavcem, ki postanejo presežni zaradi strukturnih

sprememb. Finančna pomoč je namenjena aktivnim ukrepom za presežne delavce, kot so poklicno usmerjanje, spodbujanje podjetništva, pomoč pri samozaposlitvi ter usposabljanje.

V nadaljevanju sledi predstavitev treh primerov dobre prakse na področju socialnega podjetništva v Sloveniji, pri čemer kot prvo izpostavljam eko socialno kmetijo Korenika, ki že 10. leto uspešno deluje v eni najbolj ogroženih slovenskih regij – na skrajnem severovzhodu Slovenije, na Goričkem.

3.1 Analiza treh primerov dobre prakse

3.1.1 Eko socialna kmetija Korenika

Eko socialna kmetija Korenika se nahaja v vasi Šalovci, v osrčju Krajinskega parka Goričko. Idejno sta jo zasnovala Društvo za socialno vključenost Mozaik ter Zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Korenika, ki s svojim delovanjem soustvarjata in upravljata dejavnosti na kmetiji (Ekosocialna kmetija Korenika, 2015).

Ideja ustanovitve eko socialne kmetije se je razvila kot odgovor na temeljne razvojne probleme pomurske regije s pretežno kmetijsko in delovno intenzivno gospodarsko strukturo (Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja, 2015):

- najvišja stopnja brezposelnosti v Sloveniji (cca. 15%, naraščajoča),
- najvišji delež dolgotrajno brezposelnih v Sloveniji (nad 53%),
- neugodna izobrazbena struktura (4% oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo, 36% oseb z dokončano osnovno šolo ali manj),
- gospodarska struktura z nizko dodano vrednostjo, ki ne izkorišča lokalnih prednosti,
- demografske spremembe predvsem v smislu staranja prebivalstva in odliva mlajše generacije,
- razpad tradicionalne solidarnosti.

Društvo Mozaik je leta 2006 od občine Šalovci po simbolični ceni 1 € / mesec prevzelo propadajočo kmetijo in jo začelo temeljito obnavljati in opremljati za delovno usposabljanje in zaposlovanje invalidov in drugih ranljivih družbenih skupin (Milošević & Kranjec, 2015). V prostorih obnovljene tradicionalne kmetije so vzpostavili tehnologije za ekološko predelavo živil. Temeljni cilji projekta ustanovitve zaposlitvenega centra Korenika so bili naslednji (Zaposlitveni center Korenika, 2015):

- Zagotoviti pogoje za začetek delovanja zaposlitvenega centra za usposabljanje in zaposlovanje invalidov v dejavnostih ekološke predelave hrane.
- Ustvariti 5 novih delovnih mest za invalide v zaščitnem zaposlovanju.
- Usposobiti 15 brezposelnih invalidnih oseb za dela na področju ekološke predelave živil.
- Zagotoviti usposobljenost strokovnih sodelavcev za delo z invalidi.

Projekt je bil izveden v sodelovanju z Inštitutom Republike Slovenije za rehabilitacijo, ki je izvedel izobraževanje mentorskih struktur. V praktično izvedbo projekta sta bila poleg zaposlitvenega centra Korenika vključena tudi Ekološki center Svit iz Lendave in Pribinovina d.o.o. iz Murske Sobote (Zaposlitveni center Korenika, 2015). Sredstva potrebna za izvajanje začetnih aktivnosti so med drugim pridobili preko sodelovanja v projektih, pri čemer direktor

eko socialne kmetije Goran Milošević (Milošević & Kranjec, 2015) izpostavlja predvsem programe čezmejnega sodelovanja s Hrvaško, Avstrijo in Madžarsko ter sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj. Del sredstev so v obliki subvencioniranja plač, oprostitev dela prispevkov ter drugih vzpodbud pridobili tudi preko Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov.

Društvo Mozaik je idejo zaposlitvenega centra postopoma nadgrajevalo ter leta 2009 na razpis Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve za sredstva Evropskega socialnega sklada prijavilo projekt imenovan **Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja V sožitju narave in družbe**. Pri projektu sta kot partnerja sodelovala Zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Korenika ter Društvo za promocijo in zaščito prekmurskih dobrot (*Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja*, 2015).

Kot ključni namen projekta so izpostavili reševanje problema zaposlovanja in socialnega vključevanja ranljivih družbenih skupin na področju Pomurja v dejavnostih, ki temeljijo na izkoriščanju naravnih in kulturnih danosti. Kot specifične cilje projekta so opredelili (*Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja*, 2015):

- Razviti perspektivne dejavnosti socialnega podjetništva na področju zdrave prehrane v povezavi z varovanjem naravne in kulturne dediščine ter razvojem ponudbe ekološkega turizma.
- Povečati usposobljenost in zaposljivost oseb iz ranljivih družbenih skupin preko izvedbe delovnih usposabljanj ob ustrezni mentorski podpori.
- Zagotoviti pogoje za nastanek trajnih delovnih mest v sektorju socialne ekonomije preko razvoja dejavnosti, oblikovanja tržno zanimive ponudbe in zagotovitve usposobljene delovne sile.
- Okrepiti obveščenost javnosti o pozitivnih vidikih delovnega usposabljanja in zaposlovanja oseb iz ranljivih družbenih skupin.
- Okrepiti sodelovanje med subjekti sektorja socialne ekonomije v Pomurju in zagotoviti skupno promocijo in trženje sorodnih izdelkov in storitev sektorja.

Ciljno skupino delovanja predstavljajo osebe starejše od 50 let, pripadniki romske skupnosti, bivši odvisniki, bivši kaznjenci ter brezdomci. Ključne aktivnosti načrtovane v okviru projekta so naslednje (*Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja*, 2015):

- Usposabljanje oseb iz ranljivih ciljnih skupin na področju ekološke predelave žita, sadja, zelenjave in zelišč, pri čemer je v 6 mesečni program usposabljanja vključenih 12 oseb.
- Delovno vključevanje usposobljenih oseb v dejavnost socialnega podjetništva preko zaposlitvenega programa z zagotovitvijo zaposlitve 3 osebam iz ranljivih ciljnih skupin za obdobje enega leta ob nudenju primerne psihosocialne podpore.
- Razvoj osnovne infrastrukture potrebne znotraj verige ekološke predelave ter razvoj novih izdelkov in postavitve sistema njihovega trženja, pri čemer ključni kriterij razvoja izdelka predstavlja njegov potencial uveljavitve na konkurenčnih trgih lokalne ekonomije.

Projekt V sožitju narave in družbe je bil eden izmed 9 izbranih projektov prijavljenih na razpis Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki so mu bila dodeljena sredstva Evropskega socialnega sklada. Pričetek izvajanja 24-mesečnega projekta je bil 3.11.2009. Višina pridobljenih sredstev je znašala 196.216 €, medtem ko je bila vrednost celotnega

projekta ocenjena na 208.216 € (Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja, 2015). Glavnino sredstev je zagotovil Evropski socialni sklad, 15% potrebnih sredstev pa je prispeval Sklad RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja (Milošević & Kranjec, 2015). Projekt je bil izveden v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, 4. razvojne prioritete: Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti, prednostne usmeritve 4.1 Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti.

Sredstva pridobljena v okviru projekta so omogočila zagon komplementarnih dejavnosti znotraj verige ekološke predelave, ki se razvija kot oblika socialnega podjetništva v Pomurju. Skupaj s projektnim partnerjem Društvo za promocijo in zaščito prekmurskih dobrot so razvili nove izdelke in strateške načrte njihovega trženja. Oblikovali so novo celostno podobo izdelkov, razširili asortiment izdelkov ter se s pomočjo promocijskih dogodkov predstavili potencialnim kupcem. Usmerili so se tudi v razvoj turistične ponudbe preko organizacije naravoslovnih dni, ogledov kmetije ter izvedbe delavnic (Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja, 2015).

Z namenom dodatne okrepitve eko turizma in ustvarjanja novih delovnih mest se je Društvo Mozaik leta 2012 ponovno prijavilo na razpis Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve za sredstva Evropskega socialnega sklada, tokrat s projektom **Razvoj turizma na eko socialni kmetiji Korenika**. Pri projektu sta kot partnerja ponovno sodelovala Zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Korenika ter Društvo za promocijo in zaščito prekmurskih dobrot (Razvoj turizma na ekosocialni kmetiji Korenika, 2015).

Ciljno skupino delovanja predstavljajo osebe starejše od 50 let, pripadniki romske skupnosti, mladi do dopolnjenega 25. leta starosti brez ali z nizko stopnjo izobrazbe, invalidi ter brezdomci. Ključne aktivnosti na eko socialni kmetiji Korenika načrtovane v okviru projekta so naslednje (Razvoj turizma na ekosocialni kmetiji Korenika, 2015):

- Usposabljanje in projektna zaposlitev ranljivih ciljnih skupin na področju razvoja turizma.
- Razvoj programskih vsebin in krepitev infrastrukture za razvoj turizma.
- Predstavitev in promocija turizma.

Projekt Razvoj turizma na eko socialni kmetiji Korenika je bil eden izmed 17 izbranih projektov prijavljenih na razpis Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki so mu bila dodeljena sredstva Evropskega socialnega sklada. Višina pridobljenih sredstev je znašala 299.952,75 €, medtem ko je bila vrednost celotnega projekta ocenjena na 312.552,75 € (Razvoj turizma na ekosocialni kmetiji Korenika, 2015). 15% sredstev je bilo pridobljenih preko Sklada RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja (Milošević & Kranjec, 2015). Projekt se je pričel izvajati 1.9.2012, zaključil se 31.8.2015. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, 4. razvojne prioritete: Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti, prednostne usmeritve 4.1 Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti (Razvoj turizma na ekosocialni kmetiji Korenika, 2015).

Na kmetiji trenutno razvijajo dejavnosti na področju ekološkega kmetijstva v povezavi z varovanjem naravne in kulturne dediščine ter razvojem ponudbe ekološkega turizma. Na približno 16 hektarjih njivskih površin, 2 hektarjih sadovnjakov in 2 hektarjih travnikov se ukvarjajo z ekološko pridelavo in predelavo sadja, zelenjave, žita in zelišč. Pod okriljem blagovne znamke Diši po Prekmurju ponujajo kakovostne in vse bolj prepoznavne proizvode

v sodelovanju s podjetjem Pribinovina, nosilcem številnih certifikatov kakovosti (Ekosocialna kmetija Korenika, 2015). Ključne prodajne kanale poleg obiskovalcev na kmetiji predstavljajo številne ekološke trgovine, spletna trgovina ter javni sektor, ki se v vse večji meri zavezuje k uporabi lokalnih virov. V letu 2014 so na trgu ustvarili več kot 140.000 € čistih prihodkov (brez subvencij) (Milošević, 2015).

Na Koreniki je trenutno zaposlenih 50 oseb iz ranljivih ciljnih skupin ter njihovi mentorji (sociologi, socialni delavci in organizatorji dela) (Milošević & Kranjec, 2015), s čimer Korenika predstavlja najpomembnejšega zaposlovalca v občini. Redno je zaposlenih 37 ljudi, določen del jih je zaposlenih preko programa javnih del (Milošević, 2015).

Medtem ko je za Slovenijo značilna zelo nizka stopnja samooskrbe, Korenika s svojim delovanjem dokazuje, da skupnost lahko preživi z naravnimi viri. Njihovo poslanstvo je spodbujanje lokalne skupnosti k pridelavi hrane ter približevanje pomena ekološkega kmetijstva in zdrave prehrane. Istočasno se zavzemajo za partnersko kmetovanje in tesnejše povezovanje med pridelovalci, predelovalci in končnimi potrošniki. V sodelovanju z lokalnimi viri se trudijo zagotavljati nova delovna mesta s čimer naslavlja resna ekonomska in socialna vprašanja v regiji (Poslanstvo, 2015).

V prihodnje nameravajo ponudbo storitev razširiti še na področje terapije z živalmi, psihosocialne podpore in izobraževanja za otroke in mladostnike. Usmeriti se nameravajo tudi na področje oskrbe starostnikov na domu, morda celo v obliki ustanovitve dnevnega centra oz. stanovanjske skupnosti. Pomembno področje delovanja bo tudi v prihodnje predstavljalo povezovanje lokalnih ekoloških pridelovalcev (Milošević & Kranjec, 2015).

3.1.2 Socialna trgovina Sotra

Socialna trgovina Sotra je bila kot odgovor na posledice finančne krize ustanovljena v okviru projekta Slovenskega združenja za duševno zdravje Šent (v nadaljevanju Šent). Ključni cilj projekta je bila ustanovitev modela socialne trgovine, ki bi omogočal zaposlitev oseb iz ranljivih ciljnih skupin ter hkrati izboljšal dostopnost dobrin, predvsem hrane, socialno ogroženim članom družbe (Sotra Plus – trgovina z živili, 2015).

Koncept socialne trgovine je sicer star že več kot sto let, vendar pa družba omenjeno idejo podpira šele zadnja desetletja, ko tudi pri nas prihaja do vse večjih razlik v dohodkih med posamezniki. Države so prisiljene zmanjševati sredstva za zagotavljanje socialne varnosti, hkrati pa nastajajo neprofitne organizacije, ki s pomočjo podjetništva poskušajo z omejenimi sredstvi financiranimi iz različnih programov doseči čim večji socialni učinek v smislu reševanja težkih življenjskih pogojev oseb iz ranljivih ciljnih skupin. Predhodni poskusi ustanovitve socialne trgovine v Sloveniji so bili neuspešni, pri čemer je kot ključne razloge moč izpostaviti zanašanje na uveljavljene modele v tujini ter neupoštevanje stroge zakonodaje na področju rokovanja z živili (Sotra Plus – trgovina z živili, 2015).

Društvo Šent je projekt **Socialna trgovina Sotra** leta 2012 prijavilo na drugi razpis za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Pri projektu sta kot partnerja sodelovala Zaposlitveni center Zavod Dlan, Maribor ter Sotra Plus, trgovina z živili d.o.o. Projekt je bil eden izmed 17 izbranih projektov prijavljenih na drugi razpis Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki so mu bila dodeljena sredstva Evropskega socialnega sklada. Višina pridobljenih sredstev je znašala 299.982,95 € (Sotra

Plus – trgovina z živili, 2015), pri čemer namenska sredstva EU predstavljajo 85%, namenska sredstva slovenske udeležbe pa 15% celotnih upravičenih javnih izdatkov za upravičene stroške projekta (Poropat, 2015). Projekt se je pričel izvajati 24.8.2012, zaključil se 24.8.2015. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, 4. razvojne prioritete: Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti in prednostne usmeritve 4.1 Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti (Sotra Plus – trgovina z živili, 2015).

V okviru projekta so bili zastavljeni naslednji ključni cilji (O projektu, 2015):

- Uvedba prve prehrabene socialne trgovine v Sloveniji ter s tem širitev socialnega podjetništva na področje trgovinske dejavnosti. V drugem letu trajanja projekta odprtje trgovine v Mariboru, vzporedno izvajanje študijske analize odprtja druge trgovine v Velenju ter priprava na vzpostavitev mreže socialnih trgovin na območju cele Slovenije
- Omogočanje večje dostopnosti prehrabnih dobrin socialno šibkim prebivalcem s pomočjo uporabe ustrezne cenovne politike poslovanja v socialni trgovini ter nudenje dodatnih virov pomoči preko informacijske točke. V prvem letu poslovanja pridobiti 10% potencialnih kupcev ter v obdobju petih let 50% potencialnih kupcev iz skupine socialno ogroženih na območju Maribora in okolice.
- Ustvarjanje novih delovnih mest v okviru razvoja tržne dejavnosti socialnega podjetništva, usposabljanje 11 oseb iz ranljivih ciljnih skupin ter realizacija zaposlitve 5 oseb, obenem pa tudi zmanjšanje oz. odprava osebnih in psihofizičnih motenj nastalih kot posledica dolgotrajne brezposelnosti ter spodbujanje njihove socialne vključenosti (Poropat, 2015).
- Vzpostavitev optimalnega modela socialnih trgovin v trgovinski dejavnosti ter doseganje trajnostnega razvoja in ekonomske stabilnosti na trgu. Doseganje avtonomnosti preko zagotavljanja dodatnih virov prihodkov s pomočjo uvajanja novih načinov prodaje prehrabnih izdelkov (premična prodajalna, dostava na dom, spletna prodaja) ter zagotavljanje ponudbe preko sklenitve pogodb o dobavi z vsaj 3 stalnimi dobavitelji oz. proizvajalci hrane v prvem letu poslovanja trgovine oz. vsaj 6 dobavitelji v obdobju prvih 5 let poslovanja.
- Krepitev javne podobe sodelujočih trgovcev in dobaviteljev v lokalnem in širšem okolju ter doprinos k trajnostnemu razvoju z zmanjševanjem presežnih zalog in uničevanja izdelkov (Poropat, 2015).
- Kontinuirana promocijska dejavnost in obveščanje javnosti z namenom doseganja integracije ideje socialne trgovine v lokalno okolje ter postopno spreminjanje klasičnega dobičkonosnega koncepta trgovine.
- Prispevati k izboljšanju podpornega okolja oz. pripraviti ustrezne zakonodaje za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.

V skladu z zastavljenimi cilji je društvo Šent vrata prve socialne trgovine Sotra odprlo novembra 2013 na Zrkovski cesti v Mariboru. Glede na organiziranost, velikost, sortiment in način postrežbe se trgovina uvršča v manjši samopostrežni market s ponudbo osnovnih življenjskih izdelkov namenjenih cenovno najboljčutljivejšim kupcem (Sotra – trgovina odprtega srca, 2015), med katere sodijo predvsem (O projektu, 2015):

- osebe brez dohodkov in prejemniki denarne socialne pomoči oz. denarnega nadomestila,
- zaposleni z minimalno plačo,
- upokojenci,
- invalidi,
- samohranilci in velike družine.

Do nakupa v trgovini so upravičeni samo imetniki kartice Sotra, pri čemer pogoj za pridobitev kartice predstavlja dokazilo o višini mesečnega dohodka nižjega od 490 €. Z namenom preprečevanja zlorab in zagotavljanja dostopnosti prehrambnih dobrin vsem pomoči potrebnim osebam, je višina nakupov časovno (odvisno od zalog tedensko oz. mesečno), vrednostno (20 € na teden oz. 80 € na mesec z možnostjo povečanja v primeru več družinskih članov) in količinsko omejena (odvisno od zalog) (Nakupovanje, 2015).

Cene osnovnih življenjskih potrebščin v ponudbi trgovine Sotra so od 30% do 50% nižje od cen v običajnih trgovinah (Šent odpira socialno trgovino odprtega srca, 2013). Kljub cenovno ugodnejšemu nakupu so izdelki v Sotri kakovostni in enakovredni izdelkom drugih trgovcev, sodelujejo namreč izključno s preverjenimi proizvajalci in dobavitelji. Nekateri dobavitelji izdelke zagotavljajo v obliki donacij, nekateri pa jih prodajajo po nizkih cenah. Po besedah direktorice Ive Poropat (Trgovina prave sorte, 2015) so s številnimi dobavitelji že sklenili dolgoročna sodelovanja, medtem ko trgovske verige zanimanja še niso pokazale.

Socialna trgovina Sotra, poleg omogočanja nakupov, ljudem iz ranljivih skupin zagotavlja tudi usposabljanje in zaposlitev. Priložnost za zaposlitev v socialni trgovini je namenjena predvsem osebam iz težje zaposljivih skupin kot so starejši od 50 let, mladi do 25. leta brez ali z nizko stopnjo izobrazbe in invalidi (Sotra Plus – trgovina z živili, 2015). V času trajanja projekta je bilo v usposabljanje vključenih 11 oseb, zaposlili so jih 5. Dodatno se je v okviru zaposlitvene rehabilitacije v sodelovanju z URI Soča in Ozaro v trgovini usposabljal 6 oseb. Trenutno so v Sotri zaposlene 4 osebe iz ranljivih ciljnih skupin (Poropat, 2015).

Socialna trgovina Sotra ni usmerjena k ustvarjanju lastnega dobička, temveč teži k izboljšavi in koristi za širšo družbeno okolje. Kot so zapisali na svoji spletni strani (Za dobavitelje, 2015) si prizadevajo v skupnem partnerstvu ustvariti dodano vrednost, ki se ne zrcali samo v bilancah, ampak predvsem na nasmejanih obrazih in v srcih ljudi.

Po besedah direktorice Ive Poropat (2015) si v prihodnje želijo odpreti dodatno poslovalnico bližje središču Maribora, na podlagi raziskave študentk Fakultete za socialno delo so namreč ugotovili, da odročna lokacija predstavlja eno ključnih slabosti trgovine. Obstaja seveda tudi možnost širitve v sosednje občine, pri čemer pa se zavedajo, da bi lahko bilo odpiranje trgovin na preveč različnih lokacijah, še posebej v manjših krajih, neracionalno. Rešitev omenjenega problema doseganja težje dostopnih krajev utegne predstavljati uvedba premične trgovine.

3.1.3 Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba, nova raba

Posredovalnica rabljenih predmetov je projekt socialnega podjetništva, ki deluje v sklopu društva Kralji ulice. Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice je samostojna nevladna humanitarna organizacija z nepridobitnimi cilji, formalno ustanovljena leta 2005. Programi, ki jih društvo izvaja so namenjeni predvsem brezdomnim in drugim socialno izključenim skupinam prebivalstva. Uporabnikom nudijo podporo pri vključevanju v formalne in neformalne oblike pomoči in omogočajo dostopnost do družbenih virov hkrati pa preko cestnega časopisa osveščajo širšo javnost in promovirajo lokalno, družbeno delovanje na področju brezdomstva (O društvu, 2015).

Ideja posredovalnice se je oblikovala kot odziv na pričakovanja javnosti oziroma podpornikov, ki so v društvo poleg oblačil vse pogosteje prinašali tudi druge odvečne stvari, na primer stare računalnike, televizorje, knjige, ipd. Obenem se je vse bolj kazala potreba in želja po

dodatnem vključevanju brezdomcev na trg dela na drugačne načine, kot jih ponujajo državne zaposlovalne institucije. Okoliščine, ki so posledica dolgotrajne socialne izključenosti in vsakdanjega načina življenja brezdomcev ter zapleteni birokratski postopki namreč v veliki meri otežujejo ljudem, da bi se rešili iz kroga uličnega življenja. Posredovalnica je hkrati usmerjena k prevrednotenju in osmišljanju potrošnje, ki preko nakupa v posredovalnici predstavlja dejanje solidarnosti oziroma dajanja v širšem družbenem smislu, obenem pa poudarja pomen varstva okolja. Dodaten vidik socialnega vključevanja predstavlja dejstvo, da posredovalnica zaradi dostopnih cen omogoča nakup ljudem z nižjimi finančnimi sredstvi (Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 12-13; O nas, 2015).

Osnovna ideja projekta temelji na konceptu tako imenovanih dobrodelnih trgovin (angl. *charity shops*), uveljavljenih v številnih evropskih in ameriških državah. Sodobni socialnovarstveni pristopi presegajo koncept dobrodelnosti, saj v nasprotju z neenakovredno menjavo virov in človeških odnosov temeljijo na iskanju virov moči v ljudeh samih. Na ta način odpirajo možnosti za preseganje identitete marginaliziranih ljudi kot pasivnih in pomoči potrebnih, saj z vključenostjo v socialno ekonomijo prispevajo k pozitivnim spremembam za skupnost (Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 13).

Projekt Posredovalnice rabljenih predmetov se je razvijal postopoma, njegovi začetki segajo v leto 2008 z občasno prodajo podarjenih rabljenih predmetov na stojnici v središču Ljubljane, brezplačno uporabo katere je prostovoljecem omogočil MOL (Jurančič Šribar, 2015). Kot posledica vse večje zaloge rabljenih predmetov ter na podlagi spoznavanja dobrih praks iz tujine se je izoblikoval temeljni koncept posredovalnice. Osnovna ideja posredovalnice rabljenih predmetov je zbiranje, čiščenje in popravilo ter nato prodaja podarjenih rabljenih stvari po nizkih cenah. Vsi prihodki od prodaje so namenjeni zaposlovanju in usposabljanju marginaliziranih skupin oziroma nadaljnjemu razvoju dejavnosti. Leta 2009 so projekt **Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba nova raba** prijavili na razpis Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in uspešno pridobili sredstva Evropskega socialnega sklada namenjena socialnemu podjetništvu v višini 186.000 € (Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 14-15; Stara roba nova raba, 2015). Dodatnih 20.000 € je v skladu z razpisnimi zahtevami k projektu prispevalo društvo Kralji ulice (Jurančič Šribar, 2015).

S pomočjo pridobljenih sredstev so aprila 2010 v nekdanjem dnevnem centru za brezdomce na Poljanski 14 v Ljubljani odprli Posredovalnico rabljenih predmetov imenovano Stara roba, nova raba. S pomočjo projektnih sredstev so pokrili stroške zaposlitve 3 strokovnih sodelavk v posredovalnici, kjer se je usposabljal in delalo 12 brezdomnih in drugih težje zaposljivih oseb. Vsak izmed njih je kot plačilo za delo prejel 3 € na uro ter potne stroške. Vsaka izmed strokovnih delavk je bila zadolžena za mentorstvo in podporo 4 osebam. Ob zaključku dvoletnega usposabljanja so oktobra 2011 zaposlili 3 udeležence, enega preko redne zaposlitve za minimalno plačo, ki je v 70% financirana iz sredstev projekta, v preostalem deležu pa iz zaslužka trgovine, ter dva preko programa javnih del v okviru društva Kralji ulice in preko podjetja Želva, ki ima koncesijo za izvajanje poklicne rehabilitacije težje zaposljivih oseb. Evropski projekt se je zaključil konec leta 2011, posredovalnica pa od takrat naprej deluje samostojno. Poleg prostora v središču mesta so zaradi velike količine podarjenih stvari najeli dodaten skladišni prostor v Šiški, kjer dvakrat tedensko organizirajo skladiščno razprodajo (Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 14-15; Stara roba nova raba, 2015; Veliko dela, a malo obetavnih zaposlitev, 2010).

Vodja posredovalnice Luna Jurančič Šribar (2015) kot ključne cilje izpostavlja predvsem usposabljanje in zaposlovanje brezdomnih, doseganje njihove avtonomnosti in finančne

neodvisnosti ter krepitev njihove socialne mreže. Cilji h katerim so se zavezali ob prejemu sredstev Evropskega socialnega sklada so:

- usposabljanje 12 udeležencev, zaposlitev 3 udeležencev,
- izdaja priročnika s smernicami za zaposlovanje brezdomnih,
- sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje na področju socialnega podjetništva,
- povezovanje s sorodnimi organizacijami v tujini preko izvedbe strokovne ekskurzije v Linz,
- doseganje trajnosti po koncu projekta.

Cilji so bili doseženi, dolgoročni cilj pa še zmeraj ostaja samovzdržnost, ki pa je žal zelo težko dosegljiv. Trenutno se posredovalnica v 70% financira na podlagi lastnih prihodkov, kar predstavlja precejšen uspeh.

Za uspešen razvoj in trajnost projekta je ključna prepoznavnost projekta ter podpora lokalne in širše skupnosti. Uporaba klasičnih oglaševalskih prijemov je v nasprotju s samim konceptom projekta, svojo prepoznavnost gradijo predvsem s prisotnostjo na različnih dogodkih v obliki stojnic rabljenih predmetov, preko povezovanja s sorodnimi organizacijami, z organizacijo delavnic, menjalnega dne in javnih dražb. Posebno vlogo pri prepoznavnosti projekta igra cestni časopis Kralji ulice, ki v visoki nakladi izhaja vsak mesec (Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 51).

Po besedah Lune Jurančič Šribar (2015) cilj posredovalnice ni pretirana rast, temveč predvsem razvoj v skladu z možnostmi. V prihodnosti si želijo posredovalnico razširiti na večji prostor, ponudbo pa obogatiti z obnovo in prodajo rabljenega pohištva ter oblačil in obutve. Svojo dejavnost imajo namen širiti predvsem v Ljubljani, obenem pa spodbujajo organizacije po Sloveniji, da razvijejo sorodne projekte tudi v drugih mestih po Sloveniji (Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 58-59). V prihodnosti bo njihova dejavnost v večji meri usmerjena tudi k sodelovanju s sorodnimi organizacijami, kar se že uresničuje preko projekta Poljanska 7 – 14 kot rezultat sodelovanja Posredovalnice rabljenih predmetov z Gostilno dela. Gostilna dela je prva gostilna v Sloveniji, kjer lahko predmete, iz katerih jeste, pijete ali so namenjeni dekoraciji prostora ter kratkočasenju, tudi kupite. V tujini je delovanje tovrstnih lokalov že precej razširjeno, znani so pod imenom *recycle pub*. Vsa sredstva od prodaje si bosta posredovalnica in gostilna enakovredno razdelili in jih namenili izvajanju osnovnih dejavnosti. Z obiskom Gostilne dela tako obiskovalci hkrati podprejo kar dva projekta socialne ekonomije, ki si prizadevata za zaposlovanje mladih brez poklicne izobrazbe in mladih invalidov ter brezdomnih ljudi (3,2,1 Zdaj! Poljanska 7-14, 2015). Kot širši cilj je Luna Jurančič Šribar (2015) izpostavila spodbujanje kulture ponovne rabe v Sloveniji in razbijanje predsodkov povezanih z rabljenimi stvarmi ter krepitev zavedanja o pomenu okoljevarstva. Istočasno si prizadevajo omiliti predsodke povezane z brezdomci ter omogočiti pravičnejšo porazdelitev virov preko omogočanja nakupa ljudem z nizkimi dohodki.

3.2 Izzivi na področju financiranja socialnega podjetništva v Sloveniji

Izzivi na področju financiranja socialnega podjetništva v Sloveniji so kot povzetek vsebine poglobljenih intervjujev s predstavniki v prejšnjem poglavju opisanih socialnih podjetij zbrani v nadaljevanju.

3.2.1 Podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji

Vodja posredovalnice Stara roba nova raba Luna Jurančič Šribar (2015) ugotavlja, da smo v Sloveniji kljub predhodno dobro razvitemu združništvu začeli polje socialnega podjetništva odpirati praktično na novo. Namesto, da bi gradili na lastnih temeljih, socialno podjetništvo prevzemamo na podlagi zgledov iz tujine. Po sprejetju Zakona o socialnem podjetništvu in pripravi strategije je nujno zagotoviti tudi potrebno podporno okolje. Tudi direktorica socialne trgovine Sotra Iva Poropat (2015) opozarja, da je podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva še vedno neustrezno, družbena odgovornost gospodarstva pa na zanemarljivi ravni. Številne pobude s področja socialnega podjetništva tako še vedno iščejo trajnostne vire financiranja za razvoj svojega potenciala. V državah zahodnega sveta se socialna ekonomija vse bolj povezuje s konceptom družbene odgovornosti in trajnostnega razvoja, medtem ko se pri nas socialno podjetništvo omenja predvsem v povezavi z invalidskimi podjetji in zaposlitveni centri. Na visoko stopnjo razvitosti tovrstnih organizacij opozarja tudi direktor eko socialne kmetije Korenika Goran Milošević (Milošević & Kranjec, 2015), po njegovih besedah sodi Slovenija na tem področju med bolj napredne članice EU. V nasprotju s številnimi evropskimi državami, predvsem pa Italijo in Francijo, v Sloveniji ni opaziti razvoja na področju združništva oz. celo oddaljevanje principov delovanja zadrug od načel socialnega podjetništva. Tudi na področju nevladnega sektorja je Slovenija v primerjavi z državami EU v precejšnjem zaostanku.

Predstavniki v raziskavo vključenih socialnih podjetij (Jurančič Šribar, 2015; Milošević & Kranjec, 2015; Poropat, 2015) kot ključne elemente podpornega okolja za razvoj socialnega podjetništva izpostavljajo naslednje:

- **Podpora na ravni Evropske unije.**
- **Usklajeno delovanje ministrstev, lokalnih skupnosti, gospodarstva, nevladnih organizacij in drugih institucij.** Spodbujanje medsektorskega sodelovanja za učinkovitejše črpanje evropskih sredstev se uresničuje preko pobude Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost oz. CLLD (*Community-led Local Development*), pri kateri gre, podobno kot pri programu *Leader*, za prenos odgovornosti odločanja o izbranih izvedbenih projektih iz državne na lokalno raven. V okviru CLLD lokalne akcijske skupine izvajajo projekte preko kombiniranja virov financiranja iz različnih strukturnih skladov ter s tem sledijo lokalnim razvojnim strategijam usklajenim z regionalnimi razvojnimi programi.
- **Sistemska podpora sodelovanja in izmenjave znanj s podjetniškim sektorjem.** Pozitiven zgled iz tujine predstavljajo tako imenovane *coworking* skupnosti, katerih namen je poleg deljenja prostora (angl. *desk sharing*) predvsem povezovanje podjetij in širjenje idej. *Coworking* skupnosti so že prisotne v Ljubljani, v začetku letošnjega leta pa je tovrstna skupnost zaživela tudi v Mariboru.
- **Podpora lokalne skupnosti oz. mestne občine** predvsem na področju kritja osnovnih stroškov, na primer v obliki oddaje brezplačnega prostora. Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti določa, da se nepremično premoženje lahko da v brezplačno uporabo socialnemu podjetju z neposredno pogodbo za obdobje, ki ni daljše od 3 let. Dejansko nudenje tovrstne podpore je odvisno od pripravljenosti posamezne občine.
- **Programi javnih del, ki zagotavljajo del sredstev za plače in povračilo stroškov.** Dodatno bi bilo smiselno subvencionirati strokovno delo, kot v primeru invalidskih podjetij, ki so upravičena do 1 strokovnega delavca na 5 zaposlenih invalidov. Višina subvencij bi morala biti določena tudi glede na status zaposlenega, kot opozarja Jurančič Šribar (2015), brezdomec namreč potrebuje veliko več podpore na poti do uspešnega

delavca, ne zgolj na zaposlitvenem, temveč tudi na področju nastanitve, urejanja dokumentov, zdravja, itd.

- **Spodbude na področju promocije socialnega podjetništva z namenom doseganja večje prepoznavnosti.**

Na nacionalni ravni področje socialnega podjetništva od leta 2011 ureja **Zakon o socialnem podjetništvu**, ki je po besedah Gorana Miloševića (2015) sicer zagotovil normativno ureditev, ne zagotavlja pa potrebnega podpornega okolja in konkretnih ukrepov spodbujanja socialnih podjetij. Omenjeno naj bi vsebovale spremembe oz. dopolnitve zakona, ki so že v pripravi. Na podlagi Zakona o socialnem podjetništvu je bila sprejeta Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016 ter iz nje izhajajoč Program ukrepov za izvajanje strategije. Ocenjena vrednost sredstev za izvajanje aktivnosti, ki so namenjena socialnim podjetjem, je 12,7 milijona evrov. Jurančič Šribar (2015) izpostavlja, da je v tujini možno delovanje v okviru socialnega podjetništva ne glede na organizacijsko obliko, medtem, ko je pri nas potrebna registracija in prejem končnice soc. p. Izmed analiziranih podjetij sta v skladu z zakonom kot socialno podjetje registrirana Trgovina z živili Sotra Plus ter Društvo za socialno vključenost Mozaik, v okviru katerega deluje eko socialna kmetija Korenika. Posredovalnica Stara roba nova raba ni registrirana kot socialno podjetje in deluje pod okriljem društva Kralji ulice.

Iva Poropat (2015) kot ključne prednosti uvedbe zakona izpostavlja spodbujanje socialne kohezije, možnost pridobitve posebnih oblik olajšav za zaposlovanje ranljivih ciljnih skupin, možnost prostovoljstva, ipd. Med pomanjkljivostmi oz. področji, na katerih so potrebne izboljšave, velja izpostaviti (Jurančič Šribar, 2015; Poropat, 2015):

- Neupoštevanje predlogov in mnenj obstoječih socialnih podjetnikov v postopku priprave zakona.
- Omejevanje dejavnosti socialnih podjetij tipa A.
- Problem obdavčitve socialno podjetniške dejavnosti.
- Dodatne omejitve in administrativno delo.
- Pomanjkanje podpore na področju financiranja socialno podjetniške dejavnosti.
- Pomanjkanje državne podpore na primer z nudenjem brezplačnih prostorov za izvajanje dejavnosti.
- Problem merjenja napačnih kazalnikov uspešnosti, ki v primeru socialnih podjetij ne morejo biti vezani na zaslužek, temveč na vzpostavljene medosebne odnose, vključevanje v sosesko, doseganje večje avtonomije udeležencev, ohranjanje okolja, ipd.
- Nevarnost uvedbe dodatnega pogoja v obliki zahtevane pravne oblike za prijavo na razpise Evropske unije.

3.2.2 Viri financiranja socialnih podjetij v Sloveniji

Milošević in Kranjec (2015) ter Poropat (2015) kot ključne vire financiranja socialnih podjetij v Sloveniji izpostavljajo:

- **Viri Evropske unije**, v okviru katerih za socialna podjetja pridejo v poštev predvsem sredstva Evropskega socialnega sklada ter Evropskega sklada za regionalni razvoj.
- **Državne viri oz. pomoči** kamor sodijo predvsem subvencije namenjene odpravljanju razlik v razvitosti regij ter doseganju socialne vključenosti.

- **Finančni instrumenti tradicionalnih finančnih institucij.** Po besedah Lune Jurančič Šribar (2015) banke zaradi slabe seznanjenosti s področjem socialnega podjetništva nudijo zelo malo finančne podpore. Določene banke sicer ponujajo programe za socialna podjetja v obliki ugodnih kreditov, na tem področju je najbolj aktivna Deželna banka Slovenije. Pomembno podporo s strani bank predstavljajo tudi nagrade s strani fundacij Unicredit in Erste Bank.
- **Donatorska sredstva ter sponzoriranje s strani pravnih ali fizičnih oseb,** pri čemer se socialna podjetja omejujejo predvsem na organizacije katerih dejavnost ni sporna, imajo urejene notranje odnose oz. v splošnem sledijo etičnim načelom.
- **Tržni viri.** Cilj vsakega socialnega podjetja je čim več sredstev pridobiti na trgu ter posledično doseči višjo stopnjo avtonomije. Omenjeno pa, predvsem zaradi višjih cen produktov in storitev tovrstnih podjetij, ki izvirajo iz manjše storilnosti ranljivih ciljnih skupin, predstavlja velik izziv.
- **Alternativni viri financiranja,** med katerimi Luna Jurančič Šribar (2015) izpostavlja Skupnost privatnih zavodov SKUP, ki ponuja ugodne kredite za socialna podjetja, trenutno pa je objavljen tudi razpis namenjen zadrugam in podjetjem. Omenjena skupnost je ustanovila tudi spletno prodajalno Brez dobička. Dodatno izpostavlja tudi vse bolj uveljavljen koncept *crowdfunding-a*, ki pa pride v poštev predvsem v primeru iskanja podpore mednarodno zanimivih izdelkov in storitev.

Goran Milošević (2015) opozarja, da je ključnega pomena predvsem vzpostavitev standardov za vrednotenje družbenega učinka socialnih podjetij, le-ta namreč v zagotavljanju potrebnih finančnih sredstev ob uporabi merila pričakovane donosnosti ne morejo tekmovati s klasičnimi podjetji. V tujini že delujejo etične banke, ki se osredotočajo predvsem na financiranje projektov z realno produktivnostjo in ne v špekuliranje na finančnih trgih. Pojavljajo se tudi obveznice z družbenim učinkom, v okviru katerih zasebni investitorji financirajo družbeno koristno dejavnost v zameno za finančni delež prihranka javnih sredstev zaradi doseženega družbenega učinka.

Milošević in Kranjec (2015) kot pomembnejše vire financiranja eko socialne dejavnosti na kmetiji **Korenika** poleg tržnih prihodkov izpostavljata:

- Omogočanje najema starejšega kmetijskega poslopja s strani občine Šalovci po simbolični ceni 1 € / mesec.
- Sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj, s pomočjo katerih jim je v lanskem letu kmetijo uspelo odkupiti in obnoviti.
- Bančno financiranje.
- Programi čezmejnega sodelovanja s Hrvaško, Avstrijo in Madžarsko.
- Sredstva Evropskega socialnega sklada, pridobljena na podlagi prvega in drugega javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, s pomočjo katerih so razvili dodatne dejavnosti na področju ekološke pridelave in predelave ter pričeli z dejavnostmi na področju turizma.
- Sredstva Regionalnega sklada RS za razvoj podeželja, pridobljena za namen zahtevanega sofinanciranja na razpisa prijavljenih projektov.
- Sredstva pridobljena s strani Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, predvsem v obliki subvencioniranja plač, oprostitev dela prispevkov ter drugih vzpodbud.

Jurančič Šribar (2015) kot ključne finančne vire na poti razvoja posredovalnice rabljenih predmetov **Stara roba nova raba** poleg tržnih prihodkov izpostavlja:

- Dodelitev brezplačne stojnice s strani Ljubljanske tržnice, na kateri so prostovoljci pričeli s prodajo podarjenih stvari.
- Podpora društva Kralji ulice tako v obliki zagotovitve prostora za posredovalnico v prostorih nekdanjega dnevnega centra kot tudi v obliki finančnih sredstev.
- Sredstva Evropskega socialnega sklada, pridobljena na podlagi prvega javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, ki so bila namenjena predvsem obnovi in opremitvi prostora ter plačam zaposlenih in strokovnih delavk.
- Nagrada Unicredit za družbeno inovacijo v vrednosti 18.000€, ki je omogočila nadaljevanje poslovanja po prenehanju obdobja financiranja s strani ESS.

Tudi projekt ustanovitve socialne trgovine **Sotra** je zagonska sredstva pridobil s strani Evropskega socialnega sklada na podlagi drugega javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva (Poropat, 2015).

Projekti Evropskega socialnega sklada za razvoj socialnega podjetništva so usmerjeni predvsem v vključevanje marginaliziranih družbenih skupin na trg dela. Po besedah predstavnikov socialnih podjetij (Jurančič Šribar, 2015; Milošević in Kranjec, 2015; Poropat, 2015) tovrstna finančna podpora predstavlja ključni element za zagon socialno podjetniške dejavnosti ter zagotavljanje finančne varnosti potrebne za nadaljnji razvoj. Razpisa sta bila zasnovana celovito, pridobljena sredstva pa so omogočala financiranje vseh ključnih elementov (menedžment, administrativna podpora, infrastruktura, usposabljanje ciljnih skupin, razvoj produktov, promocija, itd.). Kljub temu velja izpostaviti nekatere ovire oz. izzive (Jurančič Šribar, 2015; Jurančič Šribar & Cerar, 2011, str. 18-37; Milošević & Kranjec, 2015; Poropat, 2015):

- **Administrativne zahteve po dokumentiranju aktivnosti in stroškov.** Pridobivanje denarja na podlagi predloženih računov, obračunanih stroškov in napisanih poročil zahteva večino časa enega zaposlenega, kar predstavlja dodaten (nepotreben) strošek. Po drugi strani je namen tovrstnega poročanja zagotoviti, da so dodeljena sredstva porabljena za dogovorjen namen. Bolj smiselno bi seveda bilo, da bi bil glavni kriterij dosežen družbeni učinek, vendar na tem področju za enkrat žal še ni vzpostavljenih ustreznih standardov.
- **Stroge omejitve in izvajanje nadzora ter posledično vpliv na vsebinsko izvajanje projekta.** Jurančič Šribar (2015) na primer opozarja na nekompatibilnost narave dela z brezdomci, ki zahteva visoko stopnjo tolerance in prilagajanja ter storilnostno naravnanih zahtev financerjev, v obliki omejujočih rokov in zahtev po doslednih in hitro vidnih rezultatih.
- **Zakasnelo financiranje oz. povračilo stroškov.** Sredstva za izvedbo projekta je potrebno založiti v naprej ter jih naknadno pridobiti na podlagi zahtevkov in priloženih poročil, kar lahko predstavlja za socialno podjetje brez razpoložljivih sredstev veliko oviro. Od porabe do vračila sredstev lahko mine tudi do 6 mesecev, v vmesnem času pa se podjetja poslužujejo predvsem financiranja s pomočjo bančnih kreditov. Jurančič Šribar (2015) kot primer pozitivne prakse na tem področju izpostavlja projekte Norveškega finančnega mehanizma, v okviru katerega dobijo upravičenci vsaj del denarja v naprej (cca. 20 – 30%).
- **Prejem velike količine sredstev v relativno kratkem časovnem obdobju.** Za postopni in stabilnejši razvoj dejavnosti socialnih podjetij bi bilo veliko ugodnejše financiranje na daljši časovni rok, na primer vsaj v obdobju 4 let s porazdelitvijo sredstev na pogostejše manjše obroke.

- **Problem pomanjkanja trajnostne strategije razvoja socialnih podjetij po zaključku financiranja** (Spiješ kavo in kupiš skodelico, 2015). Omenjeno dejstvo neugodno vpliva predvsem na občutke oseb vključenih v usposabljanje, ki niso deležne zaposlitve oz. jim je le-ta zagotovljena zgolj za kratko obdobje.

Problem pomanjkanja trajnostne strategije razvoja po zaključku prejemanja sredstev Evropskega socialnega sklada se kaže tudi v dejstvu, da je po prenehanju financiranja projektov izbranih v okviru prvega javnega razpisa svojo dejavnost uspelo nadaljevati zgolj štirim od devetih projektov: Posredovalnici rabljenih predmetov, Gostilni dela, Koreniki ter Centru ponovne uporabe, pri čemer sta zadnja kandidirala tudi na drugem javnem razpisu. Luna Jurančič Šribar (2015) ugotavlja, da so se obdržala tista podjetja, ki delujejo v okviru večjih institucij, Posredovalnica na primer pod okriljem društva Kralji ulice in Korenika ob podpori društva Mozaik, pri čemer sta ključnega pomena tako finančna kot tudi strokovna podpora. Milošević in Kranjec (2015) kot ključni pogoj nadaljnega razvoja dejavnosti izpostavljata dejstvo, da si podjetje že v času prejemanja sredstev Evropskega socialnega sklada zagotovi več virov financiranja, pri čemer je ključna predvsem zagotovitev tržnih virov prihodkov. Kot že rečeno je cilj večine socialnih podjetij doseganje čim večjega deleža tržnih prihodkov ter s tem zagotavljanje samostojnosti in stabilnosti delovanja. Korenika na primer preko tržnih aktivnosti trenutno ustvarja tretjino vseh prihodkov, pri čemer velik delež predstavlja lokalna oskrba (npr. preko zelenega javnega naročanja). Posredovalnica rabljenih predmetov s pomočjo tržnih dohodkov pokrije kar 70% stroškov. Jurančič Šribar (2015) kot dodaten pogoj obstanka izpostavlja prisotnost prave ekipe ljudi, ki verjamejo v svoje delo, so sposobni in gojijo dobre odnose.

Ključne stroške socialno podjetniške dejavnosti po besedah predstavnikov v analizo vključenih podjetij predstavljajo predvsem plačila zaposlenim:

- Na Koreniki je trenutno zaposlenih 50 oseb iz ranljivih ciljnih skupin ter njihovi mentorji (sociologi, socialni delavci in organizatorji dela). Plače zaposlenih predstavljajo ključni strošek delovanja, pomemben delež pa prispeva tudi zagotavljanje potrebne kmetijske infrastrukture (Milošević & Kranjec, 2015).
- V Sotri so v času trajanja projekta usposobili 11 in zaposlili 5 oseb. Prav tako se je v okviru zaposlitvene rehabilitacije v sodelovanju z URI Soča in Ozaro pri njih usposabljal 6 oseb. Trenutno so v trgovini zaposlene 4 osebe. Direktorica Iva Poropat (2015) je sicer mnenja, da zaposlenih ne bi smeli obravnavati kot strošek, temveč kot dodano vrednost za podjetje, vendar težava nastopi pri izvajanju nekonkurenčne dejavnosti (trgovina, ki je namenjena skupini ljudi z zelo nizkimi ali celo brez dohodkov) z nekonkurenčnimi delavci (zaposleni so invalidi, starejši in brez izobrazbe).
- V Posredovalnici rabljenih predmetov sta za polni delovni čas trenutno zaposlena 2 prodajalca, vodja je kot strokovna delavka zaposlena za polovični delovni čas. Ključne stroške poleg plačila zaposlenih (cca. 3.000 € bruto / mesec za 3 zaposlene) predstavlja najem posredovalnice (subvencionirana najemnina 580 € / mesec) in skladišča (200 € / mesec) ter obratovalni stroški (200 € / mesec). Celotni mesečni stroški znašajo torej cca. 4.000 € na mesec, prihodki pa se gibljejo okoli 2.500 – 3.000 € mesečno, razliko jim pomaga kriti društvo Kralji ulice. Obdavčeni niso, saj kot društvo ne ustvarijo več kot 50.000 € dobička in so posledično opravičeni plačila DDV (Jurančič Šribar, 2015).

Ukrepi aktivne politike zaposlovanja podporo nudijo predvsem preko spodbud za zaposlovanje ranljivih skupin brezposelnih oseb v obliki subvencij za zaposlitev oz. povračila prispevkov ter preko ukrepov namenjenih kreiranju novih delovnih mest. Slednji se izvajajo v

obliki subvencioniranja usposabljanja in začasnih zaposlitev zlasti pri neprofitnih delodajalcih ali v javnem sektorju, med drugim pa vključujejo tudi program javnih del (Milošević & Kranjec, 2015). Jurančič Šribar (2015) kot pomembnejše spodbude zaposlovanja izpostavlja program Diplomant aktiviraj se, preko katerega je zagotovljen mentor ter plačilo enega zaposlenega za obdobje 1 leta – koristila ga je ena izmed idejnih vodij projekta. Veliko brezdomcev se je v Posredovalnici usposabljal preko vključitve v program Usposabljanja na delovnem mestu, v okviru katerega je zagotovljeno plačilo za osebe v usposabljanju ter subvencija plačila mentorja. Pomembno podporo pri zaposlovanju nudi tudi program javnih del, v okviru katerega je v dnevnem centru in Posredovalnici v preteklih letih delalo 5 ljudi. Trenutno pride v poštev predvsem koriščenje subvencije v vrednosti cca. 70 € za prostovoljno delo kot dodatek k socialni podpori. Izkušnje s prostovoljci po besedah vodje posredovalnice zaradi omejenega časa za uvajanje in spoznavanje žal niso preveč dobre. V prihodnosti bi si želeli predvsem več možnosti na področju pridobivanja subvencij za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin in strokovnih delavcev. Trgovina Sotra se v času trajanja projekta ni posluževala ukrepov aktivne politike zaposlovanja, priložnost pa vidijo predvsem na področju nagrad za preseganje kvote za zaposlovanje invalidov. Pri ostalih ukrepih gre večinoma za spodbujanje novih zaposlitev, ki pa po besedah direktorice Ive Poropat (2015) trenutno niso v načrtu.

V nadaljevanju je v tabeli 1 prikazan povzetek odgovorov predstavnikov v raziskavo vključenih socialnih podjetij.

Tabela 1: Povzetek odgovorov predstavnikov v raziskavo vključenih socialnih podjetij

	Eko socialna kmetija Korenika	Socialna trgovina Sotra	Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba, nova raba
Bistvo socialnega podjetništva	Inovativen način reševanja družbenih problemov oziroma nesorazmerij potreb in potencialov predvsem v lokalnem okolju, katerega delovanje sestavljajo ekonomska, socialna in demokratična komponenta.	Krepitev družbene solidarnost in kohezije, spodbujanje sodelovanja ljudi in prostovoljno delo, spodbujanje družbe k reševanju socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov, razvoj novih možnosti zaposlovanja, itd.	Socialna ekonomija zajema različne oblike menjave, uveljavljanje drugih valut in drugačnih ekonomskih sistemov in je osnovana na treh temeljih: družbeno odgovorni del, gospodarski del in inovativnost (oz. avtonomija). Pri socialni ekonomiji ne gre zgolj za sprejemanje pomoči, temveč za ustvarjanje medsebojnih koristi med družbo in posamezniki.
Razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji	<ul style="list-style-type: none"> • slaba razvitost zadrug predvsem v primerjavi z Italijo in Francijo • slaba razvitost nevladnega sektorja • visoka stopnja razvitosti delovno integracijskih in invalidskih podjetij ter zaposlitvenih centrov 	<ul style="list-style-type: none"> • neustrezno podporno okolje ter družbena odgovornost gospodarstva • predvsem delovanje in razvoj invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov 	<ul style="list-style-type: none"> • v preteklosti dobro razvito zadružništvo, razvoj zamira (pozitiven zgled Italija) • zakon in strategija sprejeta brez zagotovitve podpore socialnemu podjetništvu

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

	Eko socialna kmetija Korenika	Socialna trgovina Sotra	Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba, nova raba
Podporno okolje	<ul style="list-style-type: none"> • Evropski socialni sklad in Sklad za razvoj podeželja • medsektorsko sodelovanje za učinkovitejše črpanje evropskih sredstev npr. s pobudo Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost <ul style="list-style-type: none"> • programi javnih del • kritje osnovnih stroškov, predvsem najemnine na podlagi Zakona o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti • <i>coworking</i> skupnosti 	<p>Nujno je povečati prepoznavnost socialnega podjetništva ter doseči usklajeno delovanje ministrstev, lokalnih skupnosti, gospodarstva, nevladnih organizacij in drugih institucij.</p>	<p>Potrebe na naslednjih področjih:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podpora lokalne skupnosti oz. mestne občine, npr. v obliki brezplačnega prostora • zagotavljanje systemske podpore medsebojnega sodelovanja in povezovanja s podjetniškim sektorjem • subvencije za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin ter subvencioniranje strokovnega dela • spodbude na področju promocije
Zakon o socialnem podjetništvu – prednosti in slabosti	<p>Zakon zagotavlja normativno ureditev brez podpornega okolja in konkretnih spodbud – v pripravi spremembe oz. dopolnitve zakona.</p>	<ul style="list-style-type: none"> + spodbujanje socialne kohezije, možnost pridobitve posebnih oblik olajšav za zaposlovanje ranljivih ciljnih skupin, možnost prostovoljstva, ipd. - omejevanje dejavnosti socialnih podjetij tipa A ter problemi financiranja 	<ul style="list-style-type: none"> - neupoštevanje predlogov predstavnikov socialnih podjetij v postopku priprave zakona - za delovanje v okviru socialnega podjetništva nujna registracija - administrativno delo - nevarnost uvedbe registracije kot pogoja za prijavo na razpise
Viri financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • državni viri oz. pomoči, predvsem subvencije namenjene odpravljanju razlik v razvitosti regij ter doseganju socialne vključenosti • viri Evropske unije, predvsem sredstva Evropskega socialnega sklada • tržni viri 	<ul style="list-style-type: none"> • donatorstvo • projektno financiranje • alternativni viri financiranja 	<ul style="list-style-type: none"> • Evropski socialni sklad ter Evropski sklad za regionalni razvoj • slaba podpora bank, programe za socialna podjetja v obliki ugodnih kreditov ponuja predvsem Deželna banka Slovenije • ponujanje ugodnih kreditov ter uvedba spletne prodajalne Brez dobička s strani Skupnosti privatnih zavodov SKUP • nagrade s strani fundacij Unicredit in Erste Bank
Pozitivne prakse iz tujine	<p>Pomembno je predvsem vzpostaviti standarde za vrednotenje družbenega učinka socialnih podjetij z namenom lažjega dostopa do finančnih virov. V tujini delujejo etične banke, katerih ključni kriterij je realna produktivnost ter obveznice z družbenim učinkom.</p>	/	<ul style="list-style-type: none"> • sponzoriranje s strani fizičnih in pravnih oseb • davčne olajšave v primeru donacije humanitarnim dejavnostim <ul style="list-style-type: none"> • <i>crowdfunding</i> • pobude s strani podpornikov

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

	Eko socialna kmetija Korenika	Socialna trgovina Sotra	Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba, nova raba
Sredstva za zagon dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omogočanje najema kmetije po simbolični ceni 1 € / mesec s strani občine ▪ sodelovanje v projektih, programi čezmejnega sodelovanja ▪ sredstva Evropskega socialnega sklada in Evropskega sklada za regionalni razvoj ▪ subvencioniranje plač, oprostitev dela prispevkov ter druge vzpodbude Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sredstva dodeljena na podlagi drugega Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brezplačna uporaba stojnice na ljubljanski tržnici, prostor za trgovino v prostorih nekdanjega dnevnega centra Kraljev ulice ▪ sredstva dodeljena na podlagi prvega Javnega razpisa za spodbujanje socialnega podjetništva ▪ denarna nagrada Unicredit za družbeno inovacijo
Prednosti in slabosti financiranja na podlagi Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva (ESS)	<ul style="list-style-type: none"> + financiranje vseh ključnih elementov delovanja - administrativne zahteve po dokumentiranju aktivnosti in stroškov 	<ul style="list-style-type: none"> - administrativna zahtevnost poročanja o porabi sredstev - financiranje z zakasnitvijo - kratko obdobje financiranja 	<ul style="list-style-type: none"> + omogočanje zagona projekta ter zagotavljanje finančne varnosti kot temelja nadaljnjega razvoja - visoke administrativne zahteve - zalaganje sredstev v naprej ter v vmesnem času financiranje s pomočjo kreditov - enkratni prejem velike količine sredstev - pokroviteljski odnos skrbnikov do udeležencev projekta
Cilji doseženi v okviru projektov financiranih s strani ESS	<p>Projekt V sožitju narave in družbe:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 6-mesečno usposabljanje 12 oseb iz ranljive ciljne skupine ▪ zaposlitev 3 oseb za obdobje 1 leta ▪ krepitev infrastrukture ▪ razvoj in trženje novih izdelkov ▪ promocijske aktivnosti <p>Projekt Razvoj turizma na eko socialni kmetiji Korenika:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ usposabljanje in projektna zaposlitev ranljivih ciljnih skupin na področju razvoja turizma ▪ razvoj programskih vsebin in krepitev infrastrukture za razvoj turizma 	<p>Projekt Socialna trgovina Sotra:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ usposabljanje in zaposlovanje oseb iz ranljivih ciljnih skupin ▪ omogočanje nakupov dohodkovno šibkejšim članom družbe ▪ spodbujanje trajnostnega razvoja z zmanjševanjem presežnih zalog in uničevanja izdelkov ▪ oblikovanje trajnostno naravnane in ekonomsko stabilnega modela socialnih trgovin v Sloveniji 	<p>Projekt Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba nova raba:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ spodbujanje kulture ponovne rabe ter krepitev zavedanja o pomenu okoljevarstva, razbijanje predsodkov povezanih z brezdomci ▪ usposabljanje 12 udeležencev, zaposlitev 3 udeležencev ▪ izdaja priročnika s smernicami za zaposlovanje brezdomnih ter sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje na področju socialnega podjetništva ▪ povezovanje s sorodnimi organizacijami v tujini ▪ doseganje trajnosti po koncu projekta

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

	Eko socialna kmetija Korenika	Socialna trgovina Sotra	Posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba, nova raba
Prijava na naslednji razpis za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva	da	Odvisno od razpisnih pogojev.	Na drugi razpis se zaradi administrativnih zahtev in pogojev financiranja niso prijavi. Na naslednji razpis se bodo prijavi, pri čemer bodo že tekom projekta poskušali zagotoviti večji delež lastnih virov.
Pogoji za uspešno nadaljevanje projekta po prenehanju prejemanja sredstev	Zagotavljanje zadostnega deleža tržnih virov prihodkov.	Realizacija višine tržnih prihodkov, ki pokriva stroške poslovanja.	<ul style="list-style-type: none"> • delovanje v okviru večjih institucij, npr. Kraljev ulice ter prejem finančne in strokovne podpore • ekipa ljudi, ki verjamejo v svoje delo, so sposobni in gojijo dobre odnose
Ključni stroški delovanja	<ul style="list-style-type: none"> • plače zaposlenih, trenutno 50 oseb iz ranljivih ciljnih skupin ter njihovi mentorji • kmetijska infrastruktura 	<ul style="list-style-type: none"> • plače zaposlenih, trenutno 4 osebe 	<ul style="list-style-type: none"> • plače zaposlenih, trenutno 2 prodajalca in strokovna delavka (polovični delovni čas) • najem posredovalnice in skladišča • obratovalni stroški
Podpora ukrepov aktivne politike zaposlovanja	<ul style="list-style-type: none"> • subvencije za zaposlitev oz. povračila prispevkov • subvencije za usposabljanje in začasne zaposlitve • program javnih del 	Večina ukrepov namenjena subvencioniranju novih zaposlitev, ki do širitve poslovanja niso v načrtu, v prihodnje morda koriščenje sredstev iz naslova nagrad za preseganje kvote za zaposlovanje invalidov.	<ul style="list-style-type: none"> • program Diplomant aktiviraj se • subvencije za usposabljanje na delovnem mestu • program javnih del • subvencija za prostovoljno delo • več podpore bi bilo potrebne za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin in strokovnih delavcev
Cilji	<ul style="list-style-type: none"> • uvedba terapije z živalmi, psihosocialne podpore in izobraževanja za otroke in mladostnike • oskrba starostnikov na domu oz. ustanovitev dnevnega centra ali stanovanjske skupnosti • povezovanje lokalnih ekoloških pridelovalcev 	<ul style="list-style-type: none"> • otvoritev dodatne trgovine v središču mesta (Maribor) oz. širitve v sosednje občine • zagon premične trgovine 	<ul style="list-style-type: none"> • usmerjanje v sorodne dejavnosti, npr. obnova rabljenih stvari, pomoč pri selitvah
Priložnosti za razvoj socialnega podjetništva	<ul style="list-style-type: none"> • krepitev sodelovanja in povezovanja tako posameznikov kot tudi institucij v smeri doseganja družbenih učinkov 	/	<ul style="list-style-type: none"> • razvoj alternativnih ekonomskih praks in človeških odnosov ter krepitev koncepta delitve ustvarjene vrednosti med vse udeležence • razvoj certifikatov, ki bi predpisovali standarde socialnega podjetništva ter ustanovitev nadzorne institucije

Vir: Priloge.

SKLEP

Coyle (2011, str. 22) ugotavlja, da je fokus praktično vsake družbe današnjega sveta doseganje ekonomske rasti. Izvor tovrstnega fokusa je predpostavka, da je večje bogastvo dobro za ljudi in jim prinaša dovolj zadovoljstva za ohranjanje vladajočih na pozicijah. Toda v zadnjem času vse več ljudi zgornjo predpostavko postavlja pod vprašaj. V najbogatejših državah je pomen rasti kot ključnega cilja političnih ukrepov vse manj samoumeven. Vse večji poudarek na potrošništvu v ljudeh izziva upor. Po umiritvi razmer nastalih zaradi ekonomske in finančne krize je prišel čas za eksistencialno introspekcijo, ki pod vprašaj postavlja moralne temelje trenutne ekonomske ureditve. Ali zahodni potrošniki še nimajo dovolj? In kljub temu, da je rast še zmeraj pomembna za revnejše države, le-to vse prepogosto spremljajo visoki stroški, ki jih nosi lokalno prebivalstvo. Potrebno je zagotoviti, da vladni ukrepi, dejanja posameznikov in podjetnikov celotni družbi služijo dolgoročno in predvsem, da naši dosežki v sedanosti niso zgrajeni na stroških prihodnosti. Pomembno se je vprašati, kako voditi ekonomijo v zavedanju, da je prihodnost pomembna (Coyle, 2011, str. 2).

V ospredju socialne ekonomije ni strogo podjetništvo temveč razvoj alternativnih ekonomskih praks in človeških odnosov. Dobiček vsekakor mora obstajati, vendar se le-ta investira v ljudi – v izobraževanje, usposabljanje in omogočanje boljšega življenja. Socialna ekonomija deluje po principih, ki bi jih morala upoštevati vsa podjetja, pri čemer je bistveno, da se ustvarjena vrednost porazdeli med vse sodelujoče in ne predstavlja zgolj koristi za lastnike (Jurančič Šribar, 2015).

Na podlagi analize podpornega okolja in glavnih virov financiranja socialnega podjetništva v Sloveniji in tujini v nadaljevanju povzemam ključne izzive za prihodnost.

Vzpostavitev standardov za vrednotenje družbenega učinka socialnih podjetij. Socialna podjetja v zagotavljanju potrebnih finančnih sredstev ob uporabi merila pričakovane donosnosti ne morejo tekmovati s klasičnimi podjetji, saj tradicionalni kriteriji ne upoštevajo širše makroekonomske dobičkonosnosti dosežene na primer preko znižanja stroškov, ki bi jih za družbo sicer predstavljali brezposelni in socialno izključeni posamezniki. Socialno podjetništvo prinaša priložnost ustvarjanja dobrin oz. storitev, ki jih tržna ekonomija ne more ali noče zagotoviti ter obenem v veliki meri nadomešča funkcijo države oz. njenih javnih služb. S strani države je torej pričakovati vzpostavitev potrebnega podpornega okolja, v okviru katerega bo lahko podjetje v celoti udeleženo svoje delovanje v dobrobit skupnosti. Težavo predstavlja predvsem merjenje družbenega učinka socialnih podjetij, le-ta je namreč težko merljiv, metode pa mnogokrat različne in slabo primerljive. V tujini že delujejo etične banke, ki se osredotočajo predvsem na financiranje projektov z realno produktivnostjo in ne na špekuliranje na finančnih trgih. Izpostaviti velja tudi obveznice z družbenim učinkom, v okviru katerih zasebni investitorji financirajo družbeno koristno dejavnost v zameno za finančni delež prihranka javnih sredstev zaradi doseženega družbenega učinka.

Prilagoditev pogojev pridobivanja nepovratnih sredstev. Medtem ko nepovratna sredstva Evropske unije, dodeljena predvsem s strani Evropskega socialnega sklada, za socialne podjetnike predstavljajo enega ključnih virov financiranja, je v procesu dodeljevanja sredstev potrebno izpostaviti naslednje probleme oz. izzive:

- Problem administrativno zahtevnega dokumentiranja in poročanja o aktivnostih in stroških.
- Stroge omejitve in izvajanje nadzora ter posledično vpliv na vsebinsko izvajanje projekta, med drugim v smislu slabe fleksibilnosti v primeru spremenjenih potreb.

- Problem financiranja z zakasnitvijo ter časovna neustreznost izplačil glede na dejanske finančne potrebe.
- Prejem velike količine sredstev v relativno kratkem časovnem obdobju.
- Problem pomanjkanja trajnostne strategije razvoja socialnih podjetij po zaključku financiranja.

Uskladitev delovanja evropskih, nacionalnih in lokalnih institucij v smeri zagotavljanja podpore socialnemu podjetništvu. V prihodnje je potrebno več pozornosti nameniti spodbujanju medsektorskega sodelovanja za učinkovitejše črpanje evropskih sredstev, obenem pa zagotoviti tudi sistemsko podporo na področju sodelovanja in izmenjave znanj s podjetniškim sektorjem.

Dopolnitev Zakona o socialnem podjetništvu. Zakon o socialnem podjetništvu je zagotovil normativno ureditev, ne zagotavlja pa potrebnega podpornega okolja in konkretnih ukrepov spodbujanja socialnih podjetij. V nadaljevanju izpostavljam ključne pomanjkljivosti zakona ter področja potrebna nadaljnjega razvoja:

- omejevanje dejavnosti socialnih podjetij tipa A,
- omejevanje časa vključenosti oseb iz ranljivih skupin ter posledično nezmožnost zagotavljanja dolgoročne varnosti in stabilnosti,
- problem obdavčitve socialno podjetniške dejavnosti,
- pomanjkanje podpore na področju financiranja socialno podjetniške dejavnosti,
- pomanjkanje državne podpore na primer z nudenjem brezplačnih prostorov za izvajanje dejavnosti.

Razvoj na področju nudenja spodbud za zaposlovanje. Z vidika socialnega podjetništva je program Aktivne politike zaposlovanja spodbuden predvsem v sklopu zaposlitvenih programov namenjenih iskalcem, ki za delodajalce postanejo zanimivi šele s finančnimi spodbudami in oprostitvami dajatev. Žal so tovrstne spodbude relativno nizke in socialnim podjetjem v začetni fazi ne zagotavljajo dolgoročnega obstoja. Dodatno je moč izpostaviti naslednje pomanjkljivosti tovrstnih spodbud:

- Nepovezanost programov Aktivne politike zaposlovanja.
- Kratkotrajnost spodbud ter posledično onemogočena dolgoročna obravnava posameznika ali načrtovanje delovanja.
- Problem angažiranosti ranljivih družbenih skupin v procesu usposabljanja.
- Pomanjkanje spodbud za subvencioniranje strokovnega dela, kot v primeru invalidskih podjetij, ter programov za njihovo usposabljanje in izobraževanje.

Zagotavljanje finančnih spodbud. Potrebna bi bila ustanovitev finančnega instrumenta na ravni EU, ki bi spodbudil razvoj evropskega trga financiranja socialnih podjetij preko zagotavljanja instrumentov lastniškega in dolžniškega kapitala ter instrumentov za porazdelitev tveganja. Problematično je predvsem pomanjkanje razumevanja koncepta delovanja socialnih podjetij s strani bank ter posledično ocenjevanje socialno podjetniških projektov kot visoko tveganih in nedobičkonosnih.

Povečanje prepoznavnosti socialnega podjetništva ter načel njegovega delovanja. Eno izmed večjih ovir na poti razvoja socialnih podjetij predstavlja problem premajhne tržne prepoznavnosti njihovih produktov in storitev, kar bi bilo v prihodnje smiselno spodbuditi z izvedbo promocijskih aktivnosti in izobraževanj. Kot pomemben element vključevanja

socialnih podjetnikov v tržni segment je smiselno razmisliti o nadgradnji javnega naročanja v smeri doseganja pozitivnega socialnega učinka na primer preko zelenega javnega naročanja.

Preprečevanje uporabe mehanizmov in načel socialnega podjetništva v namene, ki niso v skladu z vrednotami socialnega podjetništva. V prihodnje bi bilo smiselno razviti certifikate, ki bi predpisovali standarde socialnega podjetništva ter obenem ustanoviti nadzorno institucijo, ki bi preverjala izvajanje le-teh v praksi – ne zgolj pri direktorjih, temveč tudi direktno pri zaposlenih.

LITERATURA IN VIRI

1. *About us*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu http://www.grameen.com/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=112
2. Antončič, B., Hisrich, R. D., Petrin, T., & Vahčič, A. (2002). *Podjetništvo*. Ljubljana: GV Založba.
3. Bank of England. (2003). *The Financing of Social Enterprises*. London: Press Office.
4. Bielefeld, W. (2003). Non-profit Sector Impact Evaluation: The View from the USA. V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 239-267). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
5. Bornstein, D., & Davis, S. (2010). *Social entrepreneurship: What everyone needs to know*. New York: Oxford University Press, Inc.
6. Borzaga, C., & Santuari, A. (2003). New Trends in the Non-profit Sector in Europe: The Emergence of Social Entrepreneurship. V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 31-56). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
7. Clarkin, E. (2007). Crowdfunding, foundations, and impact investors as sources of financial capital for social entrepreneurs. V Wei-Skillern, J., J. E., Austin, H. L. & Stevenson, H. (ur.), *Entrepreneurship in the Social Sector* (str. 191-223). Thousand Oaks, CA: Sage.
8. Coyle, D. (2011). *The economics of enough: How to run the economy as if the future matters*. New Jersey: Princeton University Press.
9. Črnak-Meglič, A. (2010). Predlog zakona o socialnem podjetništvu. Najdeno 2. junija 2015 na spletnem naslovu http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak.nsf/
10. *Dobrodelen.si*. Najdeno 3. marca 2015 na spletnem naslovu <http://www.dobrodelen.si/>
11. Domadenik, P., Farčnik, D., Kostevc, Č., Ograjenšek, I., Redek, T., Simčič, N., Dolenc, P., Laporšek, S., & Vodopivec, M. (2013). *Trg dela v Sloveniji: Pregled stanja in analiza izbranih tem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. *Ekosocialna kmetija Korenika*. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.korenika.si/>
13. Epstein, M. J., & Yuthas, K. (2009). Microfinance in cultures of non-repayment. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 15(1), 35-54.
14. *ESS-Javni razpisi in pozivi*. Najdeno 14. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/kohezijska_politika/evropski_socialni_sklad/ess_javni_razpisi_in_pozivi/
15. European Commission. (2012). Strengthening social innovation in Europe. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/social-innovation/strengthening-social-innovation_en.pdf
16. European Commission. (2013). *Social economy and social entrepreneurship*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
17. European Commission. (2015). *Social entrepreneurship*. Najdeno 8. marca 2015 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm
18. *European microfinance network*. Najdeno 14. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.european-microfinance.org/index.php>
19. *Evropski sklad za regionalni razvoj*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.eu-skladi.si/skladi/predstavitev-skladov/evropski-sklad-za-regionalni-razvoj/evropski-sklad-za-regionalni-razvoj/>

20. *Evropski socialni sklad*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/kohezijska_politika/evropski_socialni_sklad/
21. *Evropski teden podjetništva*. Najdeno 8. julija 2015 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/sme-week/index_sl.htm
22. *Finančne spodbude*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude
23. *General questions on Grameen bank FAQ*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu http://www.grameen.com/index.php?option=com_easyfaq&task=cat&catid=80&Itemid=524
24. Gjerkeš, H. (2010). Nagovor ministra dr. Henrika Gjerkeša na konferenci »Socialno podjetništvo – izzivi in perspektive«. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 6). Murska Sobota: Pribinovina.
25. Granger, B. (2003). Financial Tools for Third System Organisations: A European Perspective. V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 169-185). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
26. Greffe, X. (2003). Innovation, Value Added and Evaluation in the Third System: A European Perspective. V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 189-217). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
27. *Javni razpisi*. Najdeno 10. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.mgrt.gov.si/si/o_ministrstvu/kako_do_sredstev/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1035
28. Jurančič Šribar, L., & Cerar, M. (2011). *Delo na robu: Izkušnje pri razvoju Posredovalnice rabljenih predmetov*. Ljubljana: Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice.
29. *Kaj je ESS?* Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=sl>
30. *Kako deluje ESS?* Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=525&langId=sl>
31. *Kohezijski sklad*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.eu-skladi.si/skladi/predstavitev-skladov/kohezijski-sklad>
32. Kovač, Z. M. (2010). Smo po dvajsetletnem prehodu iz enega enoumja v drugo sposobni preseči obstoječi model razvoja v Sloveniji? V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 8-13). Murska Sobota: Pribinovina.
33. Kovač, Z., & Klužer F. (2010). *Background report on social economy and social entrepreneurship in Slovenia*. Drugi osnutek, pripravljen za OECD.
34. Kramberger, A. (2010). Okoliščine in pogoji nesocialne ekonomije (v Sloveniji). V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 99-117). Murska Sobota: Pribinovina.
35. Lužar, D., Gavez, S., Hazl, V., Marošek, J., Zagorc, S., Zagorc, S., Gorjanc, M., Kovač, Z., Branco, D., & Golob, M. (2005). *Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji – s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva*. Ljubljana: JAPTI, Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije.
36. Manoilov, M. (2010). *Osnove metodologije in statistike*. Nova Gorica: Zavod Novo znanje.
37. Marino, A. (2006). The role of financing in ensuring growth. V F., Perrini (ur.), *The New Social Entrepreneurship: What Awaits Social Entrepreneurial Ventures?* (str. 65-81). Cheltenham, UK: Edward Elgar.

38. Mendell, M., Levesque, B., & Rouzier, R. (2003). New Forms of Financing Social Economy Enterprises and Organisations in Quebec. V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 139-164). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
39. Mesojedec, T., Šporar, P., Strojan, K., Valentinčič, T., Bačar, F., Sakovič, G., & Strojan, T. (2012). *Socialno podjetništvo*. Ljubljana: Salve.
40. Milošević, G. (2015). Eko-socialna kmetija Korenika. *Oddaja Prava ideja*. Najdeno 8. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.rtv slo.si/pravaideja/novica/986>
41. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2007). *Zbornik sofinanciranih projektov: Program pobude Skupnosti Equal 2004-2006 za RS*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
42. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2014). *Socialno podjetništvo prehaja v pristojnost Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo*. Najdeno 10. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//7578/
43. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2015). *Socialno podjetništvo*. Najdeno 10. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/
44. *Nakupovanje*. Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.sotra.si/zakupce/nakupovanje/>
45. Neamtan, N. (2003). Non-profit Sector and Evaluation: The State of Play in Quebec. V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 221-238). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
46. OECD. (2003). *The Non-profit Sector in a Changing Economy*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
47. OECD. (2010). Izboljšanje socialne vključenosti na lokalni ravni preko socialne ekonomije: Poročilo za Slovenijo. Najdeno 13. julija 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/seminar_soc_podjet_oecd_porocilo.pdf
48. *Operativni programi*. Najdeno 5. maja 2015 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=576&langId=sl>
49. *Our values*. Najdeno 14. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.sanpatrignano.org/en/our-values>
50. *O društvu*. Najdeno 14. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.kraljiulice.org/kdo-smo/o-drustvu>
51. *O forumu*. Najdeno 13. julija 2015 na spletnem naslovu <http://fsp.si/o-forumu>
52. *O nas*. Najdeno 14. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.robaraba.si/o_nas
53. *O PODIM-u*. Najdeno 8. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.podim.org/sl-si/o-podimu>
54. *O projektu*. Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.sent.si/fck_files/SOTRA%20Povzetek%20projekta_internet.pdf
55. *O slovenskem forumu inovacij*. Najdeno 8. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.foruminovacij.si/sfi/o-slovenskem-forumu-inovacij>
56. Perrini, F. (2006). Social entrepreneurship domain: setting boundaries. V F., Perrini (ur.), *The New Social Entrepreneurship: What Awaits Social Entrepreneurial Ventures?* (str. 1-26). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
57. Perrini, F., & Fazzolari, S. (2006). San Patrignano: a sustainable model for social entrepreneurship. V F., Perrini (ur.), *The New Social Entrepreneurship: What Awaits Social Entrepreneurial Ventures?* (str. 171-192). Cheltenham, UK: Edward Elgar.

58. Perrini, F., & Marino, A. (2006). The basis for launching a new social entrepreneurial venture. V F., Perrini (ur.), *The New Social Entrepreneurship: What Awaits Social Entrepreneurial Ventures?* (str. 46-65). Cheltenham, UK: Edward Elgar.
59. Perrini, F., Vurro, C., & Costanzo, L. A. (2010). A process-based view of social entrepreneurship: From opportunity identification to scaling-up social change in the case of San Patrignano. *Entrepreneurship & Regional Development*, 22(6), 515-534.
60. *Podjetniški dogodki in tekmovanja*. Najdeno 8. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.podjetniski-portal.si/o-podjetnistvu/podjetniski-dogodki-in-tekmovanja>
61. *Poslanstvo*. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.korenika.si/poslanstvo/>
62. *Poslanstvo, vizija, vrednote, cilji*. Najdeno 21. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.socialni-inkubator.si/index.php/o-nas/poslanstvo-vizija>
63. Pravilnik o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti. *Uradni list RS* št. 109/2007.
64. *Predstavitev skladov*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.eu-skladi.si/skladi/predstavitev-skladov>
65. *Projekt Equal*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.institut-vir.si/03-equal.html>
66. Radej, B. (2010). Prednostna področja razvoja in izzivi socialne ekonomije v Pomurju. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 35-50). Murska Sobota: Pribinovina.
67. *Razvoj turizma na ekosocialni kmetiji Korenika*. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.mozaik-drustvo.si/si/zaposlitveni_programi/razvoj_turizma_na_ekosocialni_kmetiji_korenika
68. *The rehabilitation community in brief*. Najdeno 14. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.sanpatignano.org/en/rehabilitation-community-brief>
69. *RRA Mura*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.rra-mura.si/default.aspx?top=1>
70. *SID banka*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.sid.si/>
71. Slapnik, T. (2010). Pojem in razvoj socialnega podjetništva. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 14-21). Murska Sobota: Pribinovina.
72. Slapnik, T. (2015). Predstavitev vladnega strateškega projekta: Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, združništva in ekonomske demokracije. Najdeno 14. julija 2015 na spletnem naslovu <http://skupnostobcin.si/wp-content/uploads/2015/04/predstavitev-sos-ng.pdf>
73. *Slovenski podjetniški sklad*. Najdeno 15. maja 2015 na spletni strani <http://www.podjetniskisklad.si/index.php>
74. *Social enterprise in spotlight as Bangladesh hosts dialogue*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.britishcouncil.org/society/social-enterprise/news-events/news-social-enterprise-spotlight-bangladesh-hosts-dialogue>
75. *Socialno podjetništvo – SOCPOD*. Najdeno 21. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.mozaik-drustvo.si/si/zaposlitveni_programi/socialno-podjetnistvo-socpod
76. *Sotra – trgovina odprtega srca*. Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.sotra.si/>
77. *Sotra Plus – trgovina z živili*. Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.sent.si/index.php?m_id=sotra#o_projektu
78. *Spiješ kavo in kupiš skodelico*. Najdeno 14. februarja 2015 na spletnem naslovu <https://www.dnevnik.si/1042707198/lokalno/ljubljana/spijes-kavo-in-kupis-skodelico>

79. *Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, združništva in ekonomske demokracije*. Najdeno 14. julija 2015 na spletnem naslovu http://www.mgrt.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//10114/
80. *Stara roba nova raba*. Najdeno 14. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.kraljiulice.org/kaj-delamo/stara-roba-nova-raba>
81. Statistični urad RS. (2013). *Kazalniki dohodka in revščine, Slovenija, 2013*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6490>
82. Statistični urad RS. (2015). *Stopnja registrirane brezposelnosti je v februarju 2015 znašala 13,3 odstotka*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5140>
83. *Šent odpira socialno trgovino odprtega srca*. (2013). Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu <https://www.dnevnik.si/1042599832/lokalno/stajerska-koroska-in-prekmurje/sent-odpira-socialno-trgovino-odprtega-srca>
84. *Tekmovanje Start:up Slovenija s P2*. Najdeno 21. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.startup.si/sl-si/programi/tekmovanje-startup-s-p2/o-tekmovanju>
85. Thorpe, D. (2012). *Eight crowdfunding sites for social entrepreneurs*. Najdeno 13. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.forbes.com/sites/devinthorpe/2012/09/10/eight-crowdfunding-sites-for-social-entrepreneurs/>
86. Tommasini, G. (2010). *An overview on social economy – the italian model*. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 6). Murska Sobota: Pribinovina.
87. *Trg dela*. Najdeno 2. marca 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela
88. *Trgovina prave sorte*. Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.mladina.si/165211/trgovina-prave-sorte/>
89. Türk, D. (2010). *Predsednik Republike Slovenije Dr. Danilo Türk o izzivih in perspektivah socialnega podjetništva*. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 7). Murska Sobota: Pribinovina.
90. *Veliko dela, a malo obetavnih zaposlitev*. (2010). Najdeno 14. februarja 2015 na spletnem naslovu <https://www.dnevnik.si/1042380357/lokalno/ljubljana/1042380357>
91. Vesel, J. (2010). *Socialna ekonomija kot alternativa*. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 22-34). Murska Sobota: Pribinovina.
92. Williams, C. (2003). *New Trends in Financing the Non-profit Sector in the United States: The Transformation of Private Capital – Reality or Rhetoric?* V OECD (ur.), *The Non-profit Sector in a Changing Economy* (str. 109-138). Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
93. Winston Seremani, T. (2013). *The microfinance paradox: The questions that social entrepreneurship theory needs to answer*. V C., Wankel, & L. E., Pate (ur.), *Social entrepreneurship as a catalyst for social change* (str. 165-180). New York: Information Age Publishing.
94. Yunus, M. (2007). *Creating a world without poverty: Social business and the future of capitalism*. United States: Public Affairs.
95. Yunus, M. (2009). *Novemu kapitalizmu nasproti: socialno podjetništvo za svet brez revščine*. Tržič: Učila International.
96. *Za dobavitelje*. Najdeno 10. februarja 2015 na spletnem naslovu <http://www.sotra.si/zadobavitelje/>

97. Zadavec, S. (2009). Primerjalna analiza finančnih kazalcev v programih socialne vključenosti. Najdeno 9. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.uri-soca.si/f/docs/RR/Zadavec-RCmarec2009.pdf>
98. *Zadružna zveza Slovenije*. Najdeno 13. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.zadruzna-zveza.si/>
99. Zakon o davku na dodano vrednost. *Uradni list RS* št. 13/2011.
100. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. *Uradni list RS* št. 40/2004.
101. Zakon o dohodnini. *Uradni list RS* št. 117/2006.
102. Zakon o javno-zasebnem partnerstvu. *Uradni list RS* št. 127/2006.
103. Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010–2015. *Uradni list RS* št. 87/2009.
104. Zakon o socialnem podjetništvu. *Uradni list RS* št. 20/2011.
105. Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. *Uradni list RS* št. 16/2007.
106. *Zaposlitveni center Korenika*. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.mozaik-drustvo.si/si/zaposlitveni_programi/zaposlitveni_center_korenika
107. Zidar, R., & Rihter, L. (2010). Vključevanje ranljivih skupin v programe socialnega podjetništva s perspektive socialnega dela. V G., Milošević, Z., Kovač, & B., Radej (ur.), *Zbornik prispevkov: Strokovno tematska konferenca Socialno podjetništvo – Izzivi in perspektive* (str. 66-85). Murska Sobota: Pribinovina.
108. *Z lokalnimi viri do novih delovnih mest v socialni ekonomiji Pomurja*. Najdeno 8. februarja 2015 na spletnem naslovu http://www.mozaik-drustvo.si/si/zaposlitveni_programi/z_lokalnimi_viri_do_novih_delovnih_mest_v_socialni_ekonomiji_pomurja
109. *3,2,1 Zdaj! Poljanska 7-14*. Najdeno 15. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.robaraba.si/objava/51>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Intervju z Goranom Miloševićem, direktorjem in Ines Kranjec, vodjo dejavnosti na eko socialni kmetiji Korenika	1
Priloga 2: Intervju z Ivo Poropat, direktorico socialnega podjetja SOTRA PLUS trgovina z živili d.o.o., so. p.	5
Priloga 3: Intervju z Luno Jurančič Šribar, vodjo projekta Posredovalnice rabljenih predmetov Stara roba, nova raba	9

Priloga 1: Intervju z Goranom Miloševićem, direktorjem in Ines Kranjec, vodjo dejavnosti na eko socialni kmetiji Korenika

28.7.2015 ob 12:00, Šalovci 86, 9204 Šalovci

Kako bi opredelili socialno podjetništvo? Kaj je po vašem mnenju bistvo socialnega podjetništva?

Socialno podjetništvo predstavlja inovativen način reševanja družbenih problemov oziroma nesorazmerij potreb in potencialov. Sicer gre za ekonomsko aktivnost, katere ključni cilj pa ni doseganje dobička, temveč družbenih koristi predvsem na področju preskrbe, okoljevarstva in zaposlovanja. Poleg ekonomske in socialne komponente je za socialno podjetništvo značilno upravljanje z demokratičnimi elementi, gre za vzajemno delovanje vseh udeležениh. Posebej velja izpostaviti pomen socialnega podjetništva za razvoj lokalnega okolja. Sami s spodbujanjem podjetniškega pristopa poskušamo prispevati k ohranjanju funkcije podeželja v Prekmurju. Preko oskrbe z lokalno pridelano hrano sodelujemo z javnimi zavodi (šole, vrtci, domovi za ostarele) ter tako s pomočjo lokalnega povezovanja vzpostavljamo stabilnejše in trajnejše oblike sodelovanja.

Kako ocenjujete stopnjo razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji v primerjavi s tujino?

Kot prvo se pojavlja vprašanje opredelitve socialnega podjetništva oz. njegovih pravnih oblik. V Italiji in Franciji imajo na primer na tem področju zelo dobro razvito zadružništvo, medtem ko zadruga pri nas deluje po drugačnih principih in jih posledično težko uvrščamo v okvir socialnega podjetništva. Osnovni princip zadrug izhaja že iz imena samega – »za druga«, medtem ko naše zadruga deluje po principu odločanja in delegiranja od zgoraj navzdol. V Evropi je po zlomu državnega sistema blaginje nastopil razvoj močnega nevladnega sektorja, tudi na tem področju smo v Sloveniji, kljub temu da je večina socialnih podjetij tovrstnega izvora, precej v zaostanku. Tretji segment socialnega podjetništva predstavljajo delovno integracijska podjetja, invalidska podjetja in zaposlitveni centri. Na tem področju sodi Slovenija med bolj napredne članice EU.

Kakšno je ustrezno podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva in kako daleč smo na tem področju v Sloveniji?

Na ravni Evropske unije je socialnim podjetnikom na voljo predvsem podpora Evropskega socialnega sklada ter Sklada za razvoj podeželja. Možnosti pridobitve sredstev Sklada za razvoj podeželja so večje za ekološka podjetja, medtem ko socialni učinki za enkrat ne omogočajo prednostnega položaja, bi pa to bilo smiselno upoštevati v novi perspektivi. Kot pozitivno bi izpostavil medsektorsko sodelovanje za učinkovitejše črpanje evropskih sredstev na lokalni ravni s pobudo Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost oz. CLLD, pri katerem gre, podobno kot pri pristopu Leader, za prenos odgovornosti odločanja o izbranih izvedbenih projektih iz državne na lokalno raven. V okviru CLLD lokalne akcijske skupine izvajajo projekte preko kombiniranja virov financiranja iz različnih strukturnih skladov ter s tem sledijo lokalnim razvojnim strategijam usklajenim z regionalnimi razvojnimi programi. Na nacionalni ravni pomembno podporo na področju zaposlovanja zagotavljajo predvsem programi javnih del preko katerih je neprofitnim delodajalcem zagotovljeno sofinanciranje stroškov dela. Več podpore bi socialni podjetniki potrebovali na področju kritja osnovnih stroškov, predvsem najemnine. Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti na primer določa, da se nepremično premoženje lahko da v brezplačno uporabo socialnemu podjetju z neposredno pogodbo za obdobje, ki ni daljše od 3 let. Dejansko nudenje tovrstne podpore je odvisno od pripravljenosti posamezne občine. Pozitiven zgled iz tujine predstavljajo tako imenovane *coworking* skupnosti, katerih namen je poleg

deljenja prostora (angl. *desk sharing*) predvsem povezovanje podjetij in širjenje idej. *Coworking* skupnosti so že prisotne v Ljubljani, v začetku letošnjega leta pa je tovrstna skupnost zaživela tudi v Mariboru.

Katere so ključne prednosti in slabosti uvedbe Zakona o socialnem podjetništvu?

Eko socialna kmetija Korenika deluje pod okriljem 3 pravnih oseb: Zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb Korenika, Proizvodno in storitveno podjetje Pribinovina ter Društvo za socialno vključenost Mozaik, ki je edino registrirano tudi kot socialno podjetje. Zakon o socialnem podjetništvu je sicer zagotovil normativno ureditev, ne zagotavlja pa potrebnega podpornega okolja in konkretnih ukrepov spodbujanja socialnih podjetij. Omenjeno naj bi vsebovale spremembe oz. dopolnitve zakona, ki so že v pripravi. Na podlagi Zakona o socialnem podjetništvu je bila sprejeta Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016 ter iz nje izhajajoč Program ukrepov za izvajanje strategije. Ocenjena vrednost sredstev za izvajanje aktivnosti, ki so namenjena socialnim podjetjem, je 12,7 milijona €.

Kako bi opredelili ključne vire financiranja socialnih podjetij v Sloveniji?

Izpostavil bi tri ključne vire financiranja:

- Državne vire oz. pomoči kamor sodijo predvsem subvencije namenjene odpravljanju razlik v razvitosti regij ter doseganju socialne vključenosti.
- Viri Evropske unije, v okviru katerih za socialna podjetja pridejo v poštev predvsem sredstva Evropskega socialnega sklada.
- Tržni viri.

Cilj vsakega socialnega podjetja je seveda čim več sredstev pridobiti na trgu ter posledično doseči višjo stopnjo avtonomije. Omenjeno pa, predvsem zaradi višjih cen produktov in storitev tovrstnih podjetij, ki izvirajo iz manjše storilnosti ranljivih ciljnih skupin, predstavlja velik izziv.

Ali lahko izpostavite katero izmed pozitivnih praks v tujini, ki bi jo bilo smiselno vključiti tudi v slovensko podporno okolje in sistem financiranja socialnega podjetništva?

Pomembno je predvsem vzpostaviti standarde za vrednotenje družbenega učinka socialnih podjetij, le-ta namreč v zagotavljanju potrebnih finančnih sredstev ob uporabi merila pričakovane donosnosti ne morejo tekmovati s klasičnimi podjetji. V tujini že delujejo etične banke, ki se osredotočajo predvsem na financiranje projektov z realno produktivnostjo in ne v špekuliranje na finančnih trgih. Pojavljajo se tudi obveznice z družbenim učinkom, v okviru katerih zasebni investitorji financirajo družbeno koristno dejavnost v zameno za finančni delež prihranka javnih sredstev zaradi doseženega družbenega učinka.

Kako in kje ste pridobili potrebna finančna sredstva za zagon dejavnosti eko socialne kmetije Korenika?

Občina Šalovci nam je v najem po simbolični ceni 1 € / mesec oddala starejše kmetijsko poslopje ter nam tako zagotovila pomemben del zagonskih sredstev za vzpostavitev eko socialne dejavnosti na kmetiji. V lanskem letu smo s pomočjo nepovratnih sredstev za razvoj podeželja in bančnega financiranja kmetijo odkupili in obnovili. Dodatna sredstva za izvajanje naših aktivnosti smo pridobili preko sodelovanja v projektih, pri čemer bi izpostavil predvsem programe čezmejnega sodelovanja (v našem primeru s Hrvaško, Avstrijo in Madžarsko) ter sredstva Evropskega socialnega sklada in Evropskega sklada za regionalni

razvoj. Del sredstev smo v obliki subvencioniranja plač, oprostitev dela prispevkov ter drugih vzpodbud pridobili tudi preko Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov.

Dvakrat ste preko razpisov Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve uspešno pridobili sredstva Evropskega socialnega sklada. Katere so prednosti in slabosti financiranja na podlagi Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva?

Naša izkušnja je zelo pozitivna. Razpisa sta bila zasnovana celovito, pridobljena sredstva pa so omogočala financiranje vseh ključnih elementov (menedžment, administrativna podpora, infrastruktura, usposabljanje ciljnih skupin, razvoj produktov, promocija, itd.). Oba prijavljena projekta sta bila v 85% financirana s strani Evropskega socialnega sklada, 15% potrebnih sredstev pa je prispeval Sklad RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja. Kot ključno slabost večina sodelujočih izpostavlja administrativne zahteve po dokumentiranju aktivnosti in stroškov, sami pa to vidimo kot nujno zlo z namenom zagotavljanja, da gredo sredstva za pravi namen. Kot sem že omenil, bi bilo seveda veliko bolj smiselno, da bi bil glavni kriterij dosežen družbeni učinek, vendar na tem področju za enkrat žal še ni vzpostavljenih ustreznih standardov.

Kateri so bili cilji, ki ste si jih zastavili v okviru projektov? So bili doseženi?

V okviru 1. projekta imenovanega V sožitju narave in družbe smo si zadali in uresničili naslednje cilje:

- 6-mesečno usposabljanje 12 oseb iz ranljive ciljne skupine na področju ekološke predelave žit, sadja, zelenjave in zelišč.
- Delovno vključevanje usposobljenih oseb v dejavnosti socialnega podjetništva z zaposlitvijo 3 oseb za obdobje 1 leta ter nudenjem potrebne psihosocialne podpore pri zaposlovanju.
- Krepitev infrastrukture z nabavo opreme za zagon komplementarnih dejavnosti znotraj verige ekološke predelave ter razvoj in trženje novih izdelkov v sodelovanju s projektnim partnerjem Društvo za promocijo in zaščito prekmurskih dobrot.
- Promocijske aktivnosti z namenom približati ponudbo potencialnim kupcem, tako preko specializiranih trgovin z zdravo prehrano kot tudi preko spletnih strani brezdobička.si in ekopomurje.si.

Dosegli smo tudi vse v okviru 2. projekta Razvoj turizma na eko socialni kmetiji Korenika zastavljene cilje:

- Usposabljanje in projektna zaposlitev ranljivih ciljnih skupin na področju razvoja turizma na Koreniki.
- Razvoj programskih vsebin in krepitev infrastrukture za razvoj turizma na Koreniki z vzpostavitvijo zeliščnega vrta in zunanjega prostora za pogostitve obiskovalcev ter preureditvijo obstoječega gospodarskega poslopja v razstavno / delavniško / prodajni prostor. Organizacija etnoloških prireditev s praktičnim prikazom tradicionalnih običajev in obrti.
- Predstavitev in promocija turizma na Koreniki.

Konec avgusta se projekt Razvoj turizma na eko socialni kmetiji Korenika, financiran s strani Evropskega socialnega sklada, zaključi. Pripravlja se že tretji razpis namenjen spodbujanju razvoja socialnega podjetništva. Ali se imate namen prijaviti?

Na morebiten razpis se bomo vsekakor prijavili, saj pridobljena sredstva predstavljajo pomemben vir nadaljnjega razvoja in širitve dejavnosti.

Mnogim izmed upravičencev prvega Javnega razpisa projektov po zaključku financiranja s strani ESS ni uspelo nadaljevati. Kaj je odločilno za uspešno nadaljevanje projekta po prenehanju prejemanja finančne podpore s strani ESS?

Pomembno je predvsem to, da si podjetje že v času prejemanja sredstev ESS zagotovi več virov financiranja, pri čemer je ključna predvsem zagotovitev tržnih virov prihodkov. Kot že rečeno, je cilj večine socialnih podjetij doseganje čim večjega deleža tržnih prihodkov ter s tem zagotavljanje samostojnosti in stabilnosti delovanja. Sami preko tržnih aktivnosti ustvarjamo tretjino vseh prihodkov, pri čemer velik delež predstavlja lokalna oskrba (npr. preko zelenega javnega naročanja).

Koliko oseb je trenutno zaposlenih na Koreniki? Kateri so ključni stroški delovanja?

Na Koreniki je trenutno zaposlenih 50 oseb iz ranljivih ciljnih skupin ter njihovi mentorji (sociologi, socialni delavci in organizatorji dela). Plače zaposlenih predstavljajo ključni strošek delovanja, pomemben delež pa prispeva tudi zagotavljanje potrebne kmetijske infrastrukture.

V kolikšni meri vam podpora nudijo ukrepi Aktivne politike zaposlovanja?

Ukrepi Aktivne politike zaposlovanja nam podporo nudijo predvsem preko spodbud za zaposlovanje ranljivih skupin brezposelnih oseb v obliki subvencij za zaposlitev oz. povračila prispevkov ter preko ukrepov namenjenih kreiranju novih delovnih mest. Slednji se izvajajo v obliki subvencioniranja usposabljanja in začasnih zaposlitev zlasti pri neprofitnih delodajalcih ali v javnem sektorju, med drugim pa vključujejo tudi program javnih del.

Kakšni so vaši cilji za prihodnost?

V prihodnje nameravamo našo ponudbo storitev razširiti še na področje terapije z živalmi, psihosocialne podpore in izobraževanja za otroke in mladostnike. Usmeriti se nameravamo tudi na področje oskrbe starostnikov na domu, morda celo v obliki ustanovitve dnevnega centra oz. stanovanjske skupnosti. Pomembno področje delovanja bo tudi v prihodnje predstavljalo povezovanje lokalnih ekoloških pridelovalcev.

Na katerih področjih socialnega podjetništva vidite največ neizkoriščenih priložnosti oz. možnosti za rast in razvoj?

Izpostavil bi predvsem pomen krepitve sodelovanja in povezovanja tako posameznikov kot tudi institucij v smeri doseganja družbenih učinkov. Zavedati se moramo, da bomo probleme današnjega časa veliko lažje kot individualno rešili skupaj.

Priloga 2: Intervju z Ivo Poropat, direktorico socialnega podjetja SOTRA PLUS trgovina z živili d.o.o., so. p.

4.8.2015 ob 17:00, Zrkovska cesta 61, 2000 Maribor

Kako bi opredelili socialno podjetništvo? Kaj je po vašem mnenju bistvo socialnega podjetništva?

Menim, da ni enostavne definicije socialnega podjetništva oz. socialne ekonomije, je pa splošno sprejeto, da socialno podjetništvo pokriva spekter organizacij, ki niso niti del javnega niti zasebnega sektorja. Gre za neko srednjo pot, ki se večinoma zanaša na inovativna partnerstva in kreativne tehnike menedžmenta, ki podjetjem v socialni ekonomiji omogočajo, da lahko delujejo v širokem okviru državne zakonodaje in fiskalnih struktur. Zakonodaja pravi, da so cilji socialnega podjetništva krepitev družbene solidarnosti in kohezije, spodbujanje sodelovanja ljudi in prostovoljno delo, spodbujanje sposobnosti družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov, razvoj novih možnosti zaposlovanja, itd. Glavni namen socialnega podjetništva je prav zaposlitev dolgotrajno brezposelnih oseb oziroma jih angažirati tako, da v okviru socialnega podjetništva samostojno ustvarjajo prihodke in poskrbijo za lastno preživetje.

Kako ocenjujete stopnjo razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji v primerjavi s tujino?

Študija različnih sistemov socialne ekonomije in primerov dobrih praks v državah EU, ki je bila izvedena v okviru projekta Uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji, je pokazala, da klima za razvoj socialnega podjetništva ni tako ugodna, saj o socialnem podjetništvu še vedno bolj razmišljamo, kot pa ga dejansko izvajamo. Kljub številnim iniciativam je podporno okolje še vedno neustrezno, družbena odgovornost gospodarstva pa na zanemarljivi ravni, zato veliko iniciativ za razvoj socialnega podjetništva še vedno išče trajnostne vire financiranja za razvoj svojega potenciala. V državah zahodnega sveta se socialna ekonomija vse bolj povezuje s konceptom družbene odgovornosti in trajnostnega razvoja, sektor socialnega podjetništva pa predstavlja v nekaterih državah, s katerimi se radi primerjamo, tudi do 10% delovnih mest. Pri nas se socialno podjetništvo omenja predvsem v povezavi z invalidskimi podjetji, pri čemer je potrebno izpostaviti, da se s socialnim podjetništvom ukvarjajo tudi invalidska podjetja in zaposlitveni centri, čeprav niso obravnavani kot socialna podjetja.

Kakšno je ustrezno podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva in kako daleč smo na tem področju v Sloveniji?

Za razvoj je med drugimi ukrepi ključno povečanje prepoznavnosti socialnega podjetništva, ki je v širši javnosti še vedno neprepoznavno. Prav tako je ključno usklajeno delovanje ministrstev, lokalnih skupnosti, gospodarstva, nevladnih organizacij in drugih institucij, kar je bilo ugotovljeno že v rezultatih Raziskave o podpornem okolju za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.

Katere so ključne prednosti in slabosti uvedbe Zakona o socialnem podjetništvu?

Kot ključne prednosti uvedbe zakona bi izpostavila spodbujanje socialne kohezije, možnost pridobitve posebnih oblik olajšav za zaposlovanje ranljivih ciljnih skupin, možnost prostovoljstva, ipd. Med ključnimi slabostmi velja omeniti predvsem omejevanje dejavnosti socialnih podjetij tipa A ter probleme financiranja.

Kako bi opredelili ključne vire financiranja socialnih podjetij v Sloveniji?

Obstajajo trije ključni viri financiranja:

- Donatorstvo.
- Projektno financiranje.
- Alternativni viri financiranja.

Kako in kje ste pridobili potrebna finančna sredstva za ustanovitev socialne trgovine Sotra?

Projekt Socialna trgovina Sotra je zagonska sredstva pridobil na podlagi drugega Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, 4. razvojne prioritete Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti in prednostne usmeritve 4.1 Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti. Namenska sredstva EU predstavljajo 85%, namenska sredstva slovenske udeležbe pa 15% celotnih upravičenih javnih izdatkov za upravičene stroške projekta. Omejitev sredstev dodeljenih posameznemu prijavitelju oz. projektному partnerju je v skladu s pravilom *de minimis* znašala 300.000 €.

Katere so prednosti in slabosti financiranja na podlagi Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva?

Menim, da predstavlja problem predvsem administrativna zahtevnost, saj je potrebno zelo natančno poročanje o porabi sredstev. Obenem je problematičen tudi način financiranja. Socialno podjetje, ki nima lastnih sredstev, se na tak razpis izredno težko prijavi, saj mora sredstva zalagati, financiranje namreč poteka s precejšnjo zakasnitvijo.

Kateri so bili cilji, ki ste si jih zastavili v okviru projekta? So bili doseženi?

Projekt je predvideval ustanovitev takega modela socialne trgovine, ki bo omogočal zaposlitev oseb iz ranljivih ciljnih skupin, hkrati pa v času krize izboljšal dostopnost dobrin – hrane tudi drugim socialno ogroženim članom družbe. V času trajanja projekta smo proučili možnosti za oblikovanje trajnostno naravnane in ekonomsko stabilnega modela socialnih trgovin v Sloveniji, ki bi lahko predstavljale alternativen sistem pomoči v skladu z veljavno zakonodajo. Socialna trgovina v Sloveniji še vedno predstavlja družbeno inovacijo in priložnost ter začetek razvojnega procesa, ki bi lahko v trgovinski dejavnosti spreminjal tudi klasični dobičkonosni koncept trgovine. V sklopu projekta smo zagotovili:

- usposabljanje in zaposlovanje osebam iz ranljivih ciljnih skupin ter s tem povečali njihovo konkurenčnost na trgu dela,
- s strokovnim pristopom in prilagojenimi delovnimi mesti v trgovini smo osebam iz izbranih ciljnih skupin olajšali osebne in psihofizične motnje, nastale kot posledica dolgotrajne brezposelnosti,
- z vzpostavitvijo poklicnega življenja osebam iz ranljivih ciljnih skupin smo izboljšali njihove socialne stike in socialno vključenost, s tem pa posledično samostojnost v zasebnem življenju,
- dohodkovno šibkejšim članom družbe smo z omogočanjem nakupov po nižjih cenah delno povečali kupno moč in prispevali k izboljšanju kakovosti življenja,
- izbranim trgovcem in proizvajalcem (dobaviteljem), ki sodelujejo s socialno trgovino, smo pomagali izboljšati javno podobo v lokalnem in širšem okolju,
- z zmanjševanjem presežnih zalog in uničevanja izdelkov smo doprinesli k trajnostnemu razvoju.

Konec avgusta se projekt Socialna trgovina Sotra, financiran s strani Evropskega socialnega sklada, zaključi. Pripravlja se že tretji razpis namenjen spodbujanju razvoja socialnega podjetništva. Ali se imate namen prijaviti?

Najverjetneje ne, seveda pa je odvisno tudi od tega, kdaj bo razpis objavljen in kako bo pripravljen, saj smo za projekt socialne trgovine sredstva prejeli po pravilu *de minimis*.

Mnogim izmed upravičencev prvega Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva projektov po zaključku financiranja s strani ESS ni uspelo nadaljevati. Kaj je po vašem mnenju odločilno za uspešno nadaljevanje projekta po prenehanju prejemanja finančne podpore s strani ESS?

O tem bi težko govorila, kajti sami se bomo šele znašli v tej situaciji, torej brez zunanjih virov financiranja. Menim, da je velika težava samo obdobje financiranja, vsako resno podjetje za zagon namreč potrebuje vsaj 5 let, socialna podjetja pa so deležna spodbud 2 leti ali malo več (odvisno od začetka delovanja podjetja). Socialna trgovina Sotra se je odprla v novembru 2013, projekt pa se zaključi avgusta 2015, kar je manj kot 2 leti aktivnega delovanja. To je vsekakor prekratko obdobje za uveljavitev in prepoznavnost na trgu.

Koliko oseb je trenutno zaposlenih v Sotri? Kateri so ključni stroški delovanja?

Za čas trajanja projekta smo usposobili 11 in zaposlili 5 oseb. Prav tako se je v okviru zaposlitvene rehabilitacije v sodelovanju z URI Soča in Ozaro pri nas usposabljal 6 oseb. Trenutno so pri nas zaposlene 4 osebe in računamo, da bi tako tudi ostalo. Ključni stroški so še vedno zaposleni, žal, tako kot v večini podjetij, čeprav se sama temu terminu izogibam. Menim, da zaposlenih ne bi smeli obravnavati kot strošek, temveč kot dodano vrednost za podjetje, nastopi pa težava ko izvajaš nekonkurenčno dejavnost (trgovina, ki je namenjena skupini ljudi z zelo nizkimi ali celo brez dohodkov), z nekonkurenčnimi delavci (zaposleni so invalidi, starejši in brez izobrazbe).

Na kakšen način sodelujete z dobavitelji oz. proizvajalci? Gre v večini primerov za donacije izdelkov ali vam dobavitelji omogočijo zgolj nakup po nižjih nabavnih cenah?

Z dobavitelji smo v dobrem letu in pol poslovanja uspeli vzpostaviti dobre odnose. Spoznali so, da je tudi socialno podjetje lahko resen in odgovoren poslovni partner, ki spoštuje dogovore, predvsem pa skrbi za dobrobit svojih odjemalcev. Kljub temu je potrebno poudariti, da je velika razlika med delovanjem socialne trgovine pri nas in socialne trgovine v sosednji Avstriji. Želja pomagati in zavedanje, kaj pomeni biti resnično družbeno odgovoren, je v sosednji državi dosti višja kot pa pri nas, tam namreč socialne trgovine izdelke dobijo v celoti podarjene (še posebej izdelke, ki jim je potekel rok trajanja), pri nas pa o takšni praksi, žal, ne moremo govoriti. Do sedaj se je zgolj peščica dobaviteljev odločila za enkratno donacijo, sicer pa vse izdelke, ki so na voljo v trgovini, od dobaviteljev oz. proizvajalcev odkupimo. Posledično je tudi ekonomska uspešnost tovrstnih trgovin pri nas pod velikim vprašajem.

Kateri so poleg sredstev Evropskega socialnega sklada vaši glavni viri financiranja? Kako bo z zagotavljanjem potrebnih finančnih sredstev po prenehanju prejemanja sredstev ESS?

Kot rečeno, je Evropski socialni sklad k zagonским sredstvom prispeval 85%, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pa 15%. Po zaključku projekta drugih virov financiranja, razen prihodkov od prodaje, seveda ni in jih tudi v prihodnosti ne bo, zato bo potrebno realizirati takšno višino prihodkov, ki bo pokrila stroške poslovanja.

V kolikšni meri vam podpora nudijo ukrepi Aktivne politike zaposlovanja? Katere ukrepe Aktivne politike zaposlovanja bi izpostavili kot pozitivne in kje vidite priložnosti za izboljšave?
V času projekta se nismo posluževali ukrepov Aktivne politike zaposlovanja, po zaključku projekta pa bomo še videli. Za sedaj sicer ne vem, iz katerega naslova bi lahko pridobili sredstva, razen iz naslova nagrade za preseganje kvote za zaposlovanje invalidov, saj gre v večini primerov za ukrepe, ki se nanašajo na nove zaposlitve, le-te pa do širitve poslovanja niso v načrtu.

Kakšni so vaši cilji za prihodnost? Imate namen odpreti dodatne trgovine oz. uporabiti nove prodajne kanale (premična prodajalna, dostava na dom, spletna prodaja)?

Skozi raziskavo, ki so jo naredile študentke Fakultete za socialno delo smo ugotovili, da je ena izmed večjih težav naše trgovine njena lokacija, ki je za marsikoga precej odročna, zato si želimo poleg sedanje trgovine odpreti vsaj še eno, ki bi bila bliže centra mesta (Maribor). O tem smo se že večkrat pogovarjali s predstavniki mariborske občine, obstaja pa tudi možnost širitve v sosednje občine, a je to odvisno od naklonjenosti lokalnih skupnosti. Obenem se zavedamo, da bi lahko bilo odpiranje trgovin na preveč različnih lokacijah, še posebej v manjših krajih, neracionalno, zato se nagibamo k zagonu premične trgovine, na ta način bi namreč lahko dosegli tudi nekatere težje dostopne kraje.

Priloga 3: Intervju z Luno Jurančič Šribar, vodjo projekta Posredovalnice rabljenih predmetov Stara roba, nova raba

19.3.2015 ob 16:00, Poljanska 14, 1000 Ljubljana

Kako bi opredelili socialno podjetništvo? Kaj je po vašem mnenju bistvo socialnega podjetništva?

Sama raje uporabljam besedo socialna ekonomija. Socialna ekonomija je širši pojem, zajema več kot socialno podjetništvo, predstavlja naše družbene odnose. Gre za različne oblike menjave, uveljavljanje drugih valut in drugačnih ekonomskih sistemov. Podjetništvo je samo del socialne ekonomije. Socialna ekonomija je osnovana na treh temeljih: družbeno odgovorni del, gospodarski del in inovativnost. Namesto inovativnosti določeni avtorji poudarjajo pomen avtonomije tako v smislu izvajalcev kot udeležencev. Razpisi na primer zelo omejujejo in diktirajo način vodenja projektov ter pogosto izmaličijo samo idejo. Problem termina socialna ekonomija je sicer beseda sociala, bolj zgovorno poimenovanje je družbena ali skupnostna ekonomija, ne gre namreč za nekakšen podaljšek sociale, temveč za ločen sistem v katerem ne gre zgolj za sprejemanje pomoči, temveč za ustvarjanje medsebojnih koristi med družbo in posamezniki.

Kako ocenjujete stopnjo razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji v primerjavi s tujino?

V bistvu smo začeli polje socialnega podjetništva odpirati na novo, čeprav smo v preteklosti imeli že precej dobro razvito zadruženstvo, skupnostno odločanje in delavske prevzeme. Namesto, da bi gradili na lastnih temeljih, socialno podjetništvo prevzemamo na podlagi zgledov iz tujine. Zakon je sprejet, strategija je oblikovana, v praksi pa se podpore socialnemu podjetništvu za enkrat še ne izvajajo. Sami na primer tudi nismo registrirani kot socialno podjetje, delujemo v okviru Kraljev ulice, podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji namreč ne nudi dovolj podpore na tem področju. Kot primer dobre prakse v tujini bi izpostavila špansko zadrugo Mondragon, ki je vzpostavila lasten sistem znotraj sistema vključujoč socialo, pokojninsko zavarovanje, itd. Zadruženstvo je sicer zelo dobro razvito tudi v Italiji.

Kakšno je ustrezno podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva in kako daleč smo na tem področju v Sloveniji?

Kot prvo je potrebna podpora lokalne skupnosti oz. mestne občine, na primer v obliki brezplačnega prostora. Sami imamo sicer subvencionirano najemnino za trgovino, ki pa še zmeraj znaša 580 € na mesec, čemur je potrebno prišteti še najemnino za skladišče v vrednosti 200 €, skupaj s stroški torej 1.000 €. MOL ni pretirano naklonjena podpori socialnega podjetništva, medtem ko je podpora okolja izredno dobra, ljudje donirajo ogromno stvari. Pomembna je tudi podpora podjetniškega sektorja. Sami imamo srečo, da smo se povezali z lastnikom bližnjega antikvariata, ki nam pomaga pri ocenjevanju starin. Koristno bi bilo tudi sistemsko podpreti tovrstno povezovanje in izmenjavo znanj ter izkušenj. Pogrešamo tudi subvencije za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin, npr. v višini 50% plače. Smiselno bi bilo, da bi bile subvencije dodeljene glede na to, iz katere ciljne skupine je zaposleni, brezdomec namreč potrebuje veliko več podpore na poti do uspešnega delavca, pri čemer ne gre zgolj za podporo na zaposlitvenem področju temveč tudi na področju nastanitve, urejanja dokumentov, zdravja, itd. Sami smo udeležencem našega projekta v okviru usposabljanja nudili podporo na vseh področjih: pri nastanitvi, odplačevanju dolgov, urejanju dokumentov, itd. Druga možnost je subvencioniranje strokovnega dela, kot v primeru invalidskih podjetij, ki so upravičena do 1 strokovnega delavca na 5 zaposlenih invalidov. Zavedati se je potrebno, da strokovna delavka v socialnem podjetju opravlja mnogo funkcij: socialno delo, menedžment, razvoj,

psihološka podpora. Zaradi tega bi bilo smiselno, da je strokovno delo vsaj deloma subvencionirano. V našem primeru plača zaposlenih temelji na prihodkih trgovine, medtem ko je moja plača deloma krita iz sredstev društva Kralji ulice. Koristilo bi tudi več spodbud na področju promocije in sodelovanja socialnih podjetnikov. Sami smo se na primer v okviru projekta Poljanska 7 – 14 povezali z Gostilno dela, pozitivni učinki projekta pa se že kažejo v obliki večjega obiska ter povečanega števila donacij.

Katere so ključne prednosti in slabosti uvedbe Zakona o socialnem podjetništvu?

V tujini je možno delovanje v okviru socialnega podjetništva ne glede na organizacijsko obliko, medtem ko je pri nas potrebna registracija in prejem končnice soc.p. V bistvu Zakon o socialnem podjetništvu prinaša zgolj dodatne omejitve in administrativno delo, pomembnejša določila so bila sprejeta že na podlagi zakonov o družtvih, zavodih in zadrugah. Potrebni so bili zgolj ukrepi spodbude. Predstavniki socialnih podjetij smo bili v pripravo zakona sicer vključeni, vendar naši predlogi v večini niso bili upoštevani. Sami se nismo registrirali kot socialno podjetje, zgolj trgovina namreč ne ustvari dovolj prometa, medtem ko društvo izvaja tudi številne druge programe, na področju katerih bi se z registracijo precej omejili. Vprašanje je, ali bo morda v prihodnosti pogoj za prijavo na razpise registracija socialnega podjetja, česar pa EU za enkrat ne zahteva.

Kako bi opredelili ključne vire financiranja socialnih podjetij v Sloveniji?

Izpostavila bi Skupnost privatnih zavodov SKUP, ki ponuja ugodne kredite za socialna podjetja, trenutno je objavljen razpis namenjen zadrugam in podjetjem. Omenjena skupnost je ustanovila tudi spletno prodajalno Brez dobička, v okviru katere prav tako ponujamo svoje izdelke. Banke nudijo zelo malo finančne podpore, s poljem socialnega podjetništva so žal izredno slabo seznanjene. Določene banke ponujajo programe za socialna podjetja v obliki ugodnih kreditov, na tem področju je najbolj aktivna Deželna banka Slovenije. Podpore bank predstavljajo predvsem nagrade s strani fundacij Unicredit in Erste Bank. Sami smo predlani dobili nagrado Unicredit za družbeno inovacijo v vrednosti 18.000 €. Pomemben vir financiranja predstavlja Evropski socialni sklad, ki je do zdaj objavil dva razpisa namenjena socialnemu podjetništvu. Zadnji razpis traja do avgusta letos, nov se pričakuje jeseni. Odgovornosti so se v vmesnem času prenesle iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve na Ministrstvo za gospodarstvo. Na lokalnih ravneh dodatno možnost financiranja ponuja tudi Evropski sklad za regionalni razvoj.

Ali lahko izpostavite katero izmed pozitivnih praks v tujini, ki bi jo bilo smiselno vključiti tudi v slovensko podporno okolje in sistem financiranja socialnega podjetništva?

V tujini je v nevladnem sektorju precej bolj razvito sponzoriranje s strani fizičnih in pravnih oseb. Tudi sama sem v iskanju sponzorjev za našo posredovalnico, pri katerih pa se omejujemo na tiste, katerih dejavnost ni sporna, imajo urejene notranje odnose oz. v splošnem sledijo etičnim načelom. Ideja je vzajemno sodelovanje v smislu, da si zaposleni lahko v protivrednosti izberejo predmete iz naše posredovalnice. Nekaj časa smo na primer sodelovali z Dnevnikom, ki je sponzoriral naš skladiščni prostor in nam omogočal oglaševanje. Dodatno podporo v tujini omogočajo davčne olajšave v primeru donacije humanitarnim dejavnostim. Pri nas sicer v okviru systemske podpore obstaja možnost donacije dela dohodnine, na podlagi česar del sredstev pridobimo tudi Kralji ulice. Sama podpiram tudi koncept *crowdfunding-a*, ki pa pride v poštev predvsem v primeru iskanja podpore mednarodno zanimivih izdelkov in storitev. Sami razmišljamo o izvedbi manjše oblike tovrstnega financiranja, v okviru katere bi stranke pozvali k donaciji za najem prostora ter jim v zameno ponudili bon za nakup izdelkov. Pogrešamo tudi več pobud s strani podpornikov, sami smo na primer bili veseli ideje o

ustanovitvi spletne strani, ki bo na enem mestu združila več posredovalnic rabljenih predmetov.

Kako in kje ste pridobili potrebna finančna sredstva za zagon projekta Posredovalnice rabljenih predmetov Stara roba, nova raba?

Začeli smo v letu 2008 brez kakršnihkoli sredstev. Ljubljanska tržnica nam je omogočila uporabo brezplačne stojnice, na kateri smo prostovoljci prodajali podarjene stvari. Sčasoma se je nabralo toliko podarjenih stvari, da je bilo potrebno najeti skladišče. Ves čas smo spremljali razpise in se leta 2009 prijavi na razpis Evropskega socialnega sklada za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva, na podlagi katerega smo v obdobju 2 let skupno prejeli 180.000 € sredstev. Dodatnih 20.000 € je v skladu z razpisnimi zahtevami k projektu prispevalo društvo Kralji ulice. Projekt je trajal 2 leti. Prvo leto smo v okviru projekta usposabljali 12 ljudi, naslednje leto smo 3 zaposlili. Trgovino smo uredili v prostorih nekdanjega dnevnega centra Kraljev ulice. Večji del sredstev je bil porabljen za obnovo in opremo prostora ter plače zaposlenih in strokovnih delavk. Večino prihodkov v času projekta nam je uspelo prihraniti, ob koncu projekta nam je tako ostalo 20.000 €.

Katere so prednosti in slabosti financiranja na podlagi Javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva?

Ključni problem Evropskega socialnega sklada predstavljajo visoke administrativne zahteve, ki so v okviru našega projekta terjale kar tri četrtine delovnega časa 1 strokovne delavke. Velik problem predstavlja tudi dejstvo, da je potrebno sredstva založiti v naprej ter jih naknadno pridobiti na podlagi zahtevkov in priloženih poročil. Od porabe do vračila sredstev lahko mine tudi do 6 mesecev. Sami smo se kreditirali s pomočjo prihodkov drugih projektov društva, vmes smo najeli tudi nekaj kreditov. Veliko prijaznejši so na primer projekti Norveškega finančnega mehanizma, v okviru katerega dobijo upravičenci vsaj del denarja v naprej (cca. 20 – 30%). Kot slabost bi izpostavila tudi pokroviteljski odnos uradnikov oz. skrbnikov do udeležencev projekta. Po drugi strani nam je razpis omogočil zagon projekta ter določeno mero finančne varnosti, ki predstavlja temelj nadaljnjega razvoja.

Kateri so bili cilji, ki ste si jih zastavili v okviru projekta? So bili doseženi?

Širši cilj je spodbujanje kulture ponovne rabe v Sloveniji in razbijanje predsodkov povezanih z rabljenimi stvarmi ter krepitev zavedanja o pomenu okoljevarstva. Istočasno si prizadevamo omiliti predsodke povezane z brezdomci ter omogočiti pravičnejšo porazdelitev virov preko omogočanja nakupa ljudem z nizkimi dohodki. Na mikro ravni bi kot ključne cilje izpostavila predvsem usposabljanje in zaposlovanje brezdomnih, doseganje njihove avtonomnosti in finančne neodvisnosti ter krepitev njihove socialne mreže. Cilji h katerim smo se zavezali ob prejemu sredstev Evropskega socialnega sklada so: usposabljanje 12 udeležencev, zaposlitev 3 udeležencev, izdaja priročnika s smernicami za zaposlovanje brezdomnih, sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje na področju socialnega podjetništva, povezovanje s sorodnimi organizacijami v tujini preko izvedbe strokovne ekskurzije v Linz ter seveda doseganje trajnosti po koncu projekta. Pri doseganju zgornjih ciljev smo bili uspešni, dolgoročni cilj pa še zmeraj ostaja samovzdržnost, ki pa je žal zelo težko dosegljiv. Sorodna organizacija v Linzu na primer deluje na veliko večji ravni, vendar tržni prihodki še zmeraj predstavljajo zgolj 40% vseh prihodkov, ostalo krijejo preko projektov. Sami se trenutno v 70% financiramo sami, kar je precejšen uspeh.

Sofinanciranje je bilo v skladu s prvim Javnim razpisom odobreno za obdobje 2 let (2009 – 2011). V letu 2012 je bil objavljen drugi Javni razpis, na katerega se niste prijavi. Kakšni so bili razlogi za vašo odločitev?

Kot ključni razlog, da se nismo odločili za prijavo na drugi razpis, bi izpostavila administrativne zahteve, ki so nam vzele ogromno časa in energije. Problem predstavlja tudi enkratni prejem velike količine sredstev ter zaposlitev velikega števila ljudi, ki jim je po koncu projekta težko zagotoviti delo. Radi bi se razvijali postopno, po svojih zmožnostih. Na naslednji razpis se bomo sicer prijavi, vendar bomo tokrat poskušali zadeve zastaviti drugače. Že tekom projekta bomo poskušali zagotoviti vire, ki jih bomo potrebovali za nadaljnje delo ter na podlagi tega zagotoviti mehkejši prehod ter predvsem trajen razvoj. Z vidika podpore, ki smo je deležni na podlagi javnega razpisa, bi bilo veliko ugodnejše financiranje na daljši časovni rok, na primer vsaj v obdobju 4 let s porazdelitvijo sredstev na pogostejše manjše obroke. V splošnem bi nam bolj prav kot evropska sredstva prišla podpora ožje lokalne skupnosti v smislu plačevanja najemnine, stroškov, ipd.

Projekt se je ohranil tudi po poteku pogodbe o sofinanciranju s strani ESS, medtem ko mnogim izmed ostalih upravičencev prvega Javnega razpisa to ni uspelo. Kaj je odločilno za nadaljevanje projekta po prenehanju prejemanja finančne podpore s strani ESS?

Ohranili so se 4 od 9 projektov: mi, Gostilna dela, Korenika ter Center ponovne uporabe, ki je kandidiral tudi na razpisu objavljenem leta 2012. Ostali smo tisti, ki delujemo v okviru večjih institucij, mi imamo na primer Kralje ulice, Gostilno dela podpira Centerkontura, Koreniko Društvo Mozaik. Ključni sta tako finančna kot tudi strokovna podpora. Društvo Kralji ulice se financira preko programov Ministrstva za delo, veliko programov se krije tudi preko Mestne občine, Stanovanjskega sklada, Ministrstva za kulturo ter Uradov za mladino, enake možnosti in komuniciranje. Med sprotnimi projekti bi izpostavila predvsem Norveški in Švicarski finančni mehanizem. Bistvena je seveda tudi prava ekipa ljudi, ki verjamejo v svoje delo, so sposobni in gojijo dobre odnose.

Koliko oseb je trenutno zaposlenih v okviru projekta? Kateri so ključni stroški projekta?

Za polni čas sta zaposlena 2 prodajalca, sama sem kot strokovna delavka zaposlena za polovični delovni čas. Ključne stroške predstavlja najem posredovalnice (580 € / mesec) in skladišča (200 € / mesec), obratovalni stroški (200 € / mesec) ter plačilo zaposlenih (cca. 3.000 € bruto / mesec za 3 zaposlene) – skupno torej približno 4.000 – 4.500 € mesečno. Dodatni strošek predstavlja tudi vzdrževanje sicer podarjenega kombija. Obdavčeni nismo, saj kot društvo ne ustvarimo več kot 50.000 € dobička in smo posledično opravičeni plačila DDV.

Kateri so trenutno glavni viri financiranja projekta?

Trenutno naše glavne vire financiranja predstavljajo prihranki, prihodki od prodaje ter pomoč društva. Po zaključku financiranja s strani Evropskega socialnega sklada smo prejeli še nagrado Unicredit fundacije v vrednosti 18.000 €. Leta 2013 so sredstva pošla in smo pričeli koristiti prihranke iz časa projekta. Skupno naši stroški znašajo cca. 4.000 € na mesec, prihodki pa se gibljejo okoli 2.500 – 3.000 € mesečno, razliko nam pomaga kriti društvo Kralji ulice. Trenutno spremljamo razpise in čakamo na priložnost za ponovno prijavo. Naši prihodki sicer nihajo, v začetku, preden smo pridobili potrebna znanja smo predmete npr. preizkusno ocenili, na prihodke pa pomembno vpliva tudi pojav konkurence kot je na primer Center ponovne uporabe. Tudi pri nas se seveda pozna vpliv gospodarske krize, ljudje so manj zmožni kupovati luksuzne predmete, bolj tisto kar zares potrebujejo.

V kolikšni meri vam podpora nudijo ukrepi Aktivne politike zaposlovanja? Katere ukrepe Aktivne politike zaposlovanja bi izpostavili kot pozitivne in kje vidite priložnosti za izboljšave?

Sodelavka Monika je ob zagonu projekta sodelovala v okviru programa Diplomant aktiviraj se, preko katerega je imela financirano plačo za obdobje 1 leta ter zagotovljenega mentorja. V začetku smo precej sodelovali tudi v programu Usposabljanja na delovnem mestu. Brezdomci so bili v okviru teh programov deležni nekajmesečnega usposabljanja na delovnem mestu s plačilom 3 € na uro in zagotovitvijo mentorstva nekoga izmed zaposlenih. Za plačilo mentorja smo prejeli subvencijo v vrednosti 200 – 300 € na mesec. Žal so zaostri pogoje in nismo več upravičeni do sodelovanja. Precej pomoči smo prejeli tudi preko sodelovanja v projektu Javnih del. V projektu je sodelovalo 4 – 5 ljudi, nekaj v dnevnem centru in nekaj v trgovini. Plačo so prejeli preko Javnih del, delali so 2 – 3 leti. Letos žal nismo prejeli nobene pomoči, kar nam precej manjka, v trgovini bi namreč nujno potrebovali pomoč še vsaj enega zaposlenega. Trenutno pride v poštev predvsem koriščenje subvencije v vrednosti cca. 70 € za prostovoljno delo kot dodatek k socialni podpori. Žal izkušnje niso preveč dobre, predvsem zaradi premalo časa za spoznavanje in uvajanje prostovoljcev. Kot že omenjeno pogrešamo subvencije za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin in strokovnih delavcev.

Kakšni so vaši cilji za prihodnost?

Naš cilj ni pretirana rast, temveč predvsem razvoj v skladu z našimi zmožnostmi. Poskušali se bomo usmeriti predvsem v sorodne dejavnosti, na primer v smer obnove rabljenih stvari preko sodelovanja z drugimi obrtniki. Pojavlja se precej ponudb starega pohištva, ki bi ga bilo smiselno obnoviti in potencialne kupce spodbuditi k ponovni rabi. V prihodnje imamo namen nuditi tudi pomoč pri selitvah, pri čemer bomo kot plačilo sprejeli tako denar kot tudi rabljene predmete.

Na katerih področjih socialnega podjetništva vidite največ neizkoriščenih priložnosti oziroma možnosti za rast in razvoj?

Pomembno je, da ljudje pridejo do zavedanja, da v ospredju socialne ekonomije ni strogo podjetništvo temveč razvoj alternativnih ekonomskih praks in človeških odnosov. Dobiček vsekakor mora obstajati, vendar je pomembno, da se le-ta investira v ljudi – v izobraževanje, usposabljanje in omogočanje normalnega življenja. Socialna ekonomija v bistvu ni nič posebnega, na ta način bi morala razmišljati in delovati vsa podjetja. Bistvo je, da se ustvarjena vrednost porazdeli med vse sodelujoče in ne gre zgolj v žepe lastnikov. Veliko nepravilnosti se žal dogaja tudi v okviru socialnega podjetništva. V prihodnje imamo namen razviti certifikate, ki bi predpisovali standarde socialnega podjetništva ter obenem ustanoviti nadzorno institucijo, ki bi preverjala izvajanje v praksi – ne pri direktorjih, temveč direktno pri zaposlenih.